

GVADÁNYI JÓZSEF
EGY FALUSI NÓTÁRIUSNAK
BUDAI UTAZÁSA
RONTÓ PÁL

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE JULOW VIKTOR

TARTALOM

EGY FALUSI NÓTÁRIUSNAK BUDAI UTAZÁSA

AJÁNLÓ LEVÉL

ELŐ JÁRÓ BESZÉD

ELSŐ RÉSZ

Amelyben a szerző kiteszi, ki legyen, hol lakjon, és mi okra való nézve tökéltette el magában Budára elmenni. Miképpen készült fel és miként indult ki házából, előbeszéli, és minden történetjeit előszámlálja, valamik estenek mindaddig, míglen Tiszafüredet érte.

MÁSADIK RÉSZ

Amelyben a nótárius elő beszéli, mint méne Tiszafüredig, ott a vasas németekkel mely nagy baja volt, mint méne el onnét Őrsnek erényába, jól tartván magát, és Árokszállása felé megindulván éjszaka mint tévelyedett el; mennyit szenvedett égi háború támadván, mint esett bé a Csősz árkába, miként mászott ki, és egy csikóstanyát érven, ott megszáraztván magát, elindulásáig szól.

HARMADIK RÉSZ

Ebben leírja a nótárius érkezését Jászberénybe, ottan mit művelt, miként mene ki. Aszódon, Cinkotán által menvén, mit gondolt Pestet és Budát látván; és Pesten által menvén Budára, hol és kinél vette szállását.

NEGYEDIK RÉSZ

Amelyben Budát, Pestet és ezeknek vidékét írja le.

ÖTÖDIK RÉSZ

Sajnálja a nótárius budai újját, mivel azt gondolta, hogy Budán olyan régi magyarokat fog találni, mint valaha lakták, olyas dámákat is; de reménységében megcsalattatván, leírja a régi magyar öltözeteket.

HATODIK RÉSZ

A nótárius kérvén a cancellistát, hogy vezesse oly helyekre, ahol magyar urakat s dámákat láthatna, elvezette őtet az Országházához, Komédiába, a Barátok Templomába; előbeszéli, mit látott.

HETEDIK RÉSZ

Ebben hosszasan előbeszéli a nótárius, miképpen csúfolta magok viseletekért minden rendből lévő magyarokat.

NYOLCADIK RÉSZ

Tovább is előbeszéli hosszasan, miként még másokat is csúfolt, kiváltképpen egy magyar lovaskapitánnyal esett dolgát.

KILENCEDIK RÉSZ

Ebben előbeszéli, hogy a Tabánban a rác bírónak temetésén lévén, az mint ment véghez. Azon nap estve Pestre a bálba általmenvén: leírja a bál házát, abba miket látott, mint vacsorált, egy maskarába öltözött öregúrral miként bánt, mind addig mi történt ottan, míglen a szállására aludni ment.

TIZEDIK RÉSZ

Ebben előbeszéli, hazamenvén mit beszéllet a cancellistával, és hogy a' helybe Pestre általmenvén, ott miket látott. Mely után magyar dámákkal némely helyeken összeakadván, csúfos öltözetjekért azokkal mint bánt; miként csúfolta, hosszán előadja, mind addiglen, míglen szállására hazament.

TIZENEGYEDIK RÉSZ

Lefeküdven a nótárius a szobájába, éjszaka az utcán lármát hall. Felkelvén reggel, látja tele lenni néppel az utcákat, és mindeneket lát nyughatatlanságba lenni. Bőjövén a cancellista a szobájába, szomorúan jelenti nékie, hogy török háború vagy: erre ő a Duna hídjára fut, itten egy nagy úrra akadván, e' megbeszéli nékie, mért vagy on a török háború. Leírja, mit látott a Duna hídján. Megijedt, haza készül. Eladja zsufa fakó lovát egy kapitánynak. Aztat is leírja, mint viselte magát, hogy a kapitány próbáltatta.

TIZENKETTŐDIK RÉSZ

Eladván a lovát, a nótárius megbúsult, hogy miképpen megyen haza. A cancellista tanácsot ad nékie, hogy menjen átal Pestre; mivel éppen vásár vala, ott jog találni szatmári görögöket, vagy szigeti őrményeket, akikkel haza fog mehetni. Meg is alkudott, és leírja, a serfőző miképp bocsátotta el, mely reménységgel. Leírja búcsúzását, és útját, míg Szatmár városába ért.

UTÓLSÓ RÉSZ

A nótárius a görög háza előtt lármát hallván, kimégyen s látja, hogy azt a verbunk teszi. Megrémül, közöttök mundírbán Sándor fiát látván. Ezzel való beszédit leírja, és mint adta atyai áldását reája. A szomszédja szekerén estvére hazamegy Peleskére. Leírja, mely pompával jött a tanács köszöntésére, és mely orációval ő viszont-fogadta aztat. Leírja: Sándor fia miatt felesége szomorúságban lévén, aztat miként nyügosztalta meg, miket szóllott Sándorról nékie. Végtere megegyezett a feleségével: mivel még egy Laci nevezetű fia volt, hogy véle elvétetik a mester leányát, hogy így ha felnőnek ezen gyermekek, mellettek halhassanak meg. Leírja, hogy csak nótárius maradott, bétéjezván verseit azzal.

rontó Pál

AJÁNLÓ LEVÉL

magyar Hazánk érdemes dámáihoz

ELŐ JÁRÓ BESZÉD

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ CIKKELY

Rontó Pál születése földjéről szól; elbeszéli, kik voltak szülői, mint jött e világra, miképpen ment végbe keresztelése, és az annál tartatott vendégség.

MÁSODIK CIKKELY

Rontó Pál gyenge korába való nevelését és azon idő alatt esett történetjeit előbeszéli.

HARMADIK CIKKELY

Gyenge esztendeiből felserdülván Rontó Pál, előadja további nevelését, e' mellett miképpen adatott Miskolc városába iskolába, és ezen idő alatt megesett történetjeit is elbeszéli.

NEGYEDIK CIKKELY

Rontó Pál kesereg pajtár-társátul való elválásán. Egerbe adatik iskolába, elbeszéli ottan esett történetit. Oskolából elszökvén, csikós-bojtárrá lészen, ez élet alatt történt viszontagságait is valósággal előadja, mind addig, míglen katonává nem lett.

ÖTÖDIK CIKKELY

Rontó Pál katona lévén egyszer, mindennemű dolgait, amelyek vele történtek mindaddig, ameddig Csehországból Saxónia országába ellenség eleibe méne, előadja.

HATODIK CIKKELY

Rontó Pál legelőször száll táborba; és ellenség elibe ezen táborozás alatt tett szerencsését; de egyszersmind arra következett nagy szerencsétlenségeit is előadja.

EGY FALUSI NÓTÁRIUSNAK BUDAI UTAZÁSA

Mordet, ut sanet.
Keserű, de egészséges.

AJÁNLÓ LEVÉL

Sokáig gondolkodtam, megvallom, alacsony sorsú ember lévén, kinek bátorkodjam ajánlani ezen csekély munkámat. A dolog nagy tusakodást okozván bennem, végtére eztet mondám magamban:

Audaces fortuna juvat, timidosque repellit.

Tehát én eztet nemcsak egyedül egy méltóságban lévő úrnak avagy asszonynak fogom felajánlani, hanem mivel ehhez fogtam 1787. eszt. Skorpi havának másadikán, és végeztem [1788] Bak havának huszodikán, új esztendő ajándékul az 1788-ban mindnyájának Hazánkban élő érdemes és minden renden lévő gavalléroknak és dámáknak mint tükört bé fogom nyújtani, s nyújtom is; tudván azt, hogy minden gavalléroknak s dámáknak *toaletjén*, azaz öltöző asztalán ezen mostani nagy világba tükrök szoktanak lenni, hogy azokba nézván, megláthassák, mely renddel rakta reájok a módit a kamarás inas vagy a dámákra a kamarás leány. Táplál a reménység, hogy ezen tükör-ajándékom azon tükröknél annyival kedvesebb léssen, mivel hogy ez nem Velencében pallérozott kristályból vagyon csinálva, mint azok; egyedül téntából s papirosból áll; mégis ebben jobban fogják magokat főtől fogva talpig meglátni, mint a magokéban. Óhajtom egyedül csak azt, és kérem is, hogy ebbe gyakran méltóztassanak tekinteni, hogy így meglátván magokat, mindazokat, amelyek renden kívül valók és az egészséges elmét felmúlják, nehogy magokon viseljék; sőt mintegy majd bálványozást kiirtsák és számkivessék.

Ha ezen célját munkám eléri, akkor Názóval örömet fogom eztet énekelni:

Ite triumphales circum mea tempora lauri, mert így óhajtott tárgyomhoz jutok.

Vegyétek tehát kedvesen ezen újesztendő tükör-ajándékomat Hazánkban élő gavallérok s dámák, és legyenek bizonyosak, hogy vagyok

Mindnyájoknak

Költ Nagy-Peleskén,
Vizöntőnek 1. napján, 1788. eszt.

tökélletes tisztelője
a SZERZŐ.

ELŐ JÁRÓ BESZÉD

Minap egy régi jó barátom ezen versekbe foglalt *Budai Utazást* Borsód vármegyéből oly kívánsággal küldötte hozzám, hogy én a verseket elolvassván, ítéletemet adjam felőlök: hogy tudni illik megérdemlik-e a világ eleibe való terjesztést vagy nem, és ahol azokban valamely hibát fogok találni, azt megjobbítsam, hogy a jobbításom által tökéletesebbé tétessenek a kiadásra. - Csodáltam, megvallom, ezen kívánságát jó barátomnak annyival is inkább, mivel ifjúságunknak zsenijétől fogva esmérvén egymást, jól tudja: hogy én poéta soha sem voltam, mégis azt kívánja tőlem, hogy azok *cenzurámon* menjenek által - de mégis, hogy kívánságának némüneműképpen eleget tegyek: figyelmetes elmével néhányszor általolvastam, és az egész munkát annyira latra vettem, amennyire csekély tudományomnak próbaköve engedte; de megvallom, hogy semmi olyast nem találtam benne, ami jobbítást és pallérozást érdemlne, és ha mi aprólékos lett is volna, semmiben sem változtattam meg; netalántán a Szerző ezzel torkolna meg: *Hos ego versiculos feci, tulit alter honores*. Éppen nem kívánom azt tulajdonomná tenni, mert amint feljebb mondtam: *én poéta sohasem voltam*. De azt is ellenben kénteleníttem megvallani, hogy az ékes versek olvasásában eleitől fogva nagyon gyönyörködtem, és ez is leszen a legfőbb oka, hogy ezen munkát jó barátom általküldötte hozzám.

Ezen verseinek természet szerint való folyása és szép magyarsága, nemkülönben ámbár palástolt, de jóra igyekző mivólta nékem annyira megtetszett, hogy eltökéltem magamban elsőben azokat - minthogy egyetemben folytatnak - tizenhárom részekre felosztani, és minden rész mit foglaljan magában, felül kis summában kitenni.

Másadszor: olyan szavak mellé, melyek *exotikumok*, vagy valamely históriabéli tudományt foglalnak magokban, betűket helyhez tettem, hogy minden levél alatt hasonló betű mellett azoknak megmagyarázását találhassák az olvasók.

Harmadszor: a *barbarismusokat* és francia szavokat, valamint a magyar a magyar szavokat szokta írni, írtam ide, jól tudván, hogy sok magyar légyen, aki sem írni, sem olvasni franciául nem tud. Így tehát a versek nem az én műhelyemben koholtattak, csupán azoknak tizenhárom részekre való osztások és betűk által való megvilágítások, ezen elő járó beszéddel [együtt] az én munkám.

Mikroskopium nélkül is általláttam én azt, hogy ezen verseknek sok *kritikus Zoillussai* és kikacagó *Mómussai* fognak támadni; azon okból tettem ezen elő járó beszédet eleibe, hogy e' légyen paizsok ellenek kilövött nyilak ellen: *quot capita, tot sensus*. - Ezenfelül az igen közönséges magyar példabeszéd szerint: *Kinek tetszik papja, kinek a papnéja, kinek a palástja*; és így Péternek ez a munka tetszik, Pálnak meg amaz. *Diogenes* a hordóba vette lakását, *Aristoteles* pedig *Macedóniai Nagy Sándor* udvarába. Tehát *autor* sincs, amelynek munkája az egész világnak tessék. Ezen falusi nótáriusnak is a munkája nem mindennek fog tetszeni; sőt, amint feljebb írák, sok ócsáló *Zoillussai* fognak támadni. Egyike azt fogja előadni, hogy Szatmár vármegyéből Budáig tett utazás nem hosszas, azért is emlékezetre való dolgokat nem igen foglalhat magában, és hogy az útjában történt viszontagságok csak csekélységek. - De ha ezek hosszabb utazások leírásában gyönyörködnek, útasítom őket *Magellán* és *Kook* utazások olvasására; ha ez is rövid volna, *Kolumbus* és *Ámerikus Vesputzius* utazásokra, vagy pedig

scyíták, vandálusok, frankusok, normanusok, sclavusok vándorlásaira. Ha Jérusálembe Jérusálemi János királyt fogják kísérni, tudom, meg fog *Palesztináig* az üstökök izzadni. Mindezeknek útazásai le vagynak írva, tehát olvashatják. - Ha mindezek sem tetszenek, már a dologba tovább én sem mehetek: hanem kérdezzék meg azon angyalt, ki Ádám első atyánkat a paradicsomból kikergette, hogy a szegény Ádám merre bujdosott? A *Harangodi* pusztának, vagy pedig a *Jatóságnak* vette-é útját? - A szegény nótárius, mivel Mahomettel a Hóldvilágon keresztül nem utazott, hanem csak Budára ment, hosszabb útazását nem írhatta.

Ha történetei sem tetszenek, tehát javaslom ezeknek, olvasni *Cervantes* munkáját, mely *Don Quisodról* szól, vagy *Vieland* úrnak könyvét, melyet *Don Silvio de Rosalvoról* adott ki, ezekben elég furcsa és nevetséges dolgokat fognak találni; de mégis csak meséket. Sok tómusokból álló románcok, azaz meséskönyvek vagynak, kik mégis kedvesek; annyival tehát nagyobb kedvet adhat a nótárius útazásának leírása az olvasáshoz, mennyivel az ő történetjei valóságosak, és nem kigondolt mesék, mint a fent előhozattak.

Fogják talán némelyek azért is rágalmazni, hogy sok deák szókat kevert versei közé; de ebben is pártját fogom: mert ki-ki tudja, hogy a falusi nótáriusok így szoktak beszélni, hogy ezáltal a közönségnek tudtára adhassák, hogy ők is jártak iskolába.

De ha ki magyarságában kivetést tévesen, annak azt mondom, hogy a napban mocskot keres, és netalántán más szemébe szálkát lásson, a magáéban pedig a szelemen-gerendát nem érzi.

Némelyek fognak agyarkodni azért, hogy verseiben a magyar gavallérokat és dámákat annyira megillette, hogy a tisztelet küszöbén ebben általhágott. - Megvallom, hogy ellenek tett *szatírja* egy kevésbé darabos és nem oly csínossággal harapó, mint a *Horátziusnak, Juvenálisnak* vagy *Rábner* úrnak *szatírai*; de úgy tartom, hogy ő azt képzelte magában, hogy ezeken valami csínos és némű-némű élességgel való gondolatok igen keveset, vagy éppen semmit sem fognának, valamint hogy a szó a rest lovon nem fog, hanem ostorral kell a vonásra megindítani: mert nemhogy a korcsosságot és álorcás öltözetet le akarnák tenni, de - óh fájdalom! szégyenlik magokat magyar vérből származottaknak is mondani. Jól állallátta a nótárius, hogy ezek azok, akik *Memphis* templomában csak azért imádják az *Apis* istent, hogy a szarva meg vagy aranyozva. Tudta azt is, hogy a megélemedett cserfának a héját *Pennacillussal* le nem lehet faragni, hanem bárdal vagy fejszével szükség eztet véghez vinni. Vajha verseinek fulánkjai oly hasznosak lennének, mint gyakran a méreggel kevert orvosság szokott lenni; de talán azt mondhatja a nótárius: *Aethiopem lavo*: szerezcent mosok, de haszontalan, mert nem fehéredik. - *Perditio tua ex te Israel*. Jobbat nem tehetnének ezek, mintha *Klimiussal* a föld alatt lévő fa-világba mennének, hogy így a föld színén dicsó s nagyhírű nemzetünket bészurkozni, békormozni megszűnnének.

Utóljára: fognak megjelenni néhány ötlet nemcsak kinevető, hanem ellene puskázó új *Mómusok* is, - de vajon kik lehetnek ezek? Nem mások, hanem két-három esztendőttől támadott új magyar poéták; de ezt szükség előre tudni, hogy Neptunus háromágú kapájával a *Helikon* hegy tövében egy gödröt ásott, ahol is forrás támadott, mely *Castalius* kútjának neveztetik. - Ezen új poéták azt megtudván, némelyike *Merkuriustól* kölcsönzött szárnyakon odarepült. Némelyike a *Lybusa* lován, mely Csehországban Prágánál a Siska hegyéről az úgynevezett Fejér hegyre ugrott, a Mátráról ezen *Castalius* kútjához ugratott. Másika a *Mongolfié Machinájába* ülve egész addig hasította a levegő-éget. A szegénye pedig csak

gyalog ment. Mind ezek annyit ittak azon vízből, hogy megrészegeedvén garázdálkodni mernek a szegény nótáriussal, amint hallom pedig, csak éppen azért, mivel négysoros versekkel tette munkáját; azt állítván, hogy a mostani időben a kétsoros versek vétettek módiba, a négysorúaknak folyása már kiszáradott, mint Temesvár körül a posványság. - Ha ezen új poéták ilyen mondásaikkal egyenként találnának jönni hozzám, akkor mindenike ezen ígéket hallaná tőlem: *Et tui fili mi Brute!* melyek után tudnék a fülökbe valamit sugni. - De ez meg nem eshetik, mivel imitt, s amott laknak a két Hazában. Addig is míg fegyverhez kapnak, pennám legyen a beszélő *túbusom*, mely által *ad antevertendum omne malum* így szóllok hozzájuk:

„Drága új poéta uraimék! Megengedi kegyelmetek aztat: hogy miolta a Magyar Haza áll, még oly magyar poétát e világra anya nem szült, mint néhai Gyöngyösi István úr, T[ekintetes] N[emes] Gömör vármegyének viceispánja vala, és talán mondhatom, egyhamar illet nem is fog szülni. Mutasson Kegyelmetek csak egy munkáját legalább, amely kétsoros versekből álljon. Mutassanak több más jeles régi poétáknak legkisebb munkácskáját, amely kétsorú versekkel legyen írva. Mit felelnek Kegyelmetek ezen *tézisemre*? bizonyára nem mást, hanem *silentium indicentis*, stb.”

Végtére azt fogják nyenesni: hogy mostan a tudományok nagy *metamorfosis* alá vettettek, kipalléroztattak, az ó *slendriánok* eltöröltettek: következésképpen a négysorú versírás is obsitot kapott, mivel jobban és ékebben hangzik a kétsorú versekből csinált munka. - Kedves új poéta uraimék! ne vonják be kárpittal kegyelmetek a dolognak valóságát, mert a mostani világ pápaszem nélkül az eltakart dolgokba is belát; sőt vallják meg, hogy csak azért hangzik jobban és szebben a kétsorú versekkel épült munka, mivel kegyelmetek a dolognak a könnyebb végét fogják, s nem akarnak igazán dolgozni, és fejeiket törni a szavok összeszedésében; mert a munka mind későbbre haladna, mind annyi könyvek a prés alá nem szoríthatatnának, és így az erszény is későbbben dagadna. Édes anyánk nyelve a szavakban és *synonimumokban* oly gazdag, hogy egy nyelv sem nyithat bővebb szótárt ennél; de mivel sokkal könnyebb két szavat egy-hangúakat találni, mint négyet: tehát ez a valóságos oka, hogy kegyelmetek *metamorfosis* módijok kétsoros versekkel ír. - Égig magasztalom a füredi poéta urat, T[ekintetes] Horváth Ádám uramat, mivel ő kegyelme nem hogy a négysorú versírásnak obsitot adott volna, sőt az új 1788. eszt[endőben] új *conventziót* szabott nékie, mivel, amint értésemre esett, a Virgilius *Aeneissét* hasonló négysoros versekben ezen új esztendőben szándékozik kiadni.

A *Magyar Kurírban* olvastam, hogy egy valaki - kétségkívül új poéta - azért berszenkedik ellene, hogy a Magyar Hunniássát négysor[os] versekkel írta. - Sokáig éljen, és mindég így írjon. *Omnis mutatio periculosa*. Én előttem mintegy *rythmice* hangzanak a kétsoros versek; de a négysor[os] versekkel való munka fontosságot, érett nehézséget és méltóságot foglal magában.

Vagynak szép munkák kétsoros versekkel is, megvallom, valamint T[ekintetes] Pétzeli József úr Magyar *Henriássa*; mert ezen munka arany munka, és minden dicséretre méltó. Amint is minden hízelkedés nélkül aztat mondom, hogy igaz és szépen folyó magyarságáért, válogatott gondolatokért, tökéletes poézisi reguláknak megtartásáért Gyöngyösi István munkái mellett első helyet érdemel. - Óh ha őkegyelme ezen munkáját négysoros versekkel tette volna, még mennyivel méltóságosabb munka lett volna! Felül mondám, hogy arany munka; úgy is vagyon, de ide helyeztetem Andrád Sámuel úrnak a Magyar Hunniás eleibe tett homlokversei közül ezen egy pár sor verseit:

Be szép a Tudomány együtt az erővel,
Az aranygyűrű is szebb a gyémánt kövel.

T[ekintetes] Pétzeli uram munkája is, ha négy sorból állna, ugyan brilliantírozva volna, mert előttem a négy sorok a brilliántok a versekben. - Hogy ökegyelme kétsoros versekben tette ezen választott munkáját, ítéletem szerint csak a' lészen az oka, hogy a mostani *metódushoz* alkalmaztatta magát, vagy pedig erre másoktól késztetett; mert olyan jeles és nagy poétának, mint ökegyelme, csak egy lett volna a négysoros munka is.

Ha *pro Coronide* ide valaki azt mondaná, hogy mégiscsak módi most a kétsoros versírás: arra azt felelem, hogy csak olyan módi ez, mint azon öltözetek, melyeket a nótárius a gavallérok és dámák hátán ezen verseiben kefél.

Bézárom már elő járó beszédemet, és dícsérem a nótáriust, hogy igaz régi magyar poézisnek útjáról le nem tért. Végteére azt mondja:

Feci quod potui, faciant meliora potentes.

Elég ez tőle, hogy míg mások a napra henyélve néztek, ő addig falusi dolgai között üres időt nyervén, budai útját leírta. Történhet, hogy ha ezen munkája kedvességet nemzete előtt fog érdemleni, ennek utána fontosabb dolgokról akár *in Prosa*, akár mint most *in Ligata* fog írni - és talán jövőendő munkájáért, ha ezért nem is, vagy borostyánt vagy bojtortján-koszorút fog nyerni. Most csak azt írja ide, hogy velem együtt marad

egész kedves Hazájának
tökélletes alázatos tisztelője,
az autornak testi-lelki barátja.

ELSŐ RÉSZ

*Amelyben a szerző kiteszi, ki legyen, hol lakjon, és mi okra való nézve
tökéllette el magában Budára elmenni. Miképpen készült fel és miként
indult ki házatól, előbeszéli, és minden történetjeit előszámlálja,
valamik estenek mindaddig, míglen Tiszafüredet érte.*

Tekéntetes, nemes Szatmár vármegyében,
A kecségés Szamos-víznek lementében
Lakásom énnékem van Nagy-Peleskében,
Nótárius vagyok ennek helységében.

Híres Buda várát még sohasem láttam,
Krónikában róla bár sokat olvastam,
Aztat hogy láthassam, mindenkor kívántam,
El is tökéltetem oda tenni útam.

Olvastam, hogy hajdan királyinknak széke
Itt vala, s itt lakott nemzetünknek éke,
Rákosnak mezején, mely ennek vidéke,
Tartott országgyűlést a nemzetség szépe.

Mostan minden Táblák tétettek Budára,
Azon okból, hogy az van ország javára,
Mert hazánk közepén fekszik Buda vára,
Mindennek egyenlő majdnem útja arra.

Mindenféle dolgok ottan folytattatnak,
Sok törvényes perek előhozattatnak,
Igazságtételek ott kiadattatnak,
Egyszóval: mindenek ott kormányoztatnak.

Dolgaim nékem is nehezek és nagyok,
Mivel én falusi nótárius vagyok.
Feltettem, hogy minden dolgomon felhagyok,
Elmégyek, lesz hőség, legyenek bár fagyok.

Budán, ha meglátom Táblák *szisztémáját*,
Mint foly, majd felveszem annak a formáját,
Ha onnét megtérek: falunak tábláját
Úgy fogom intézni a *cynozuráját*.

Nyergem zsufa fakó lovamnak hátára
Feltettem, s kulacsom az első kápára,
Iszákomb kötöttem a hermec szíjára,
Úgy, hogy ne okozzon túrt ez a hátára.

Mennyi költségem telt, erszényembe tettem,
Szalonnát is vinni el nem felejtettem.
Sót és vereshagymát iszákba vetettem,
Szatmári jó borral kulacsom töltöttem.

Abrakos tanyisztrám egy szép fehér cipó
Megtöltötte; kefe és a lóvakaró,
Eféléket vinni magával igen jó,
Az útban jólesik egy kis *provisio*.

Elbúcsúztam szépen falu-községemtől,
Feleségem, komám s minden gyermekemtől,
Fogadom nékiek, higgyék el azt szentül:
Nem soká meglátjuk egymást szembe-szemtől.

Kivezetvén fakóm házam udvarára,
Üstökét megvonytam, felülvén hátára,
Egyet rikkantottam: „rajta” utóljára,
Nyargalva mentem ki a falu farkára.

Itten tenyeremmel nyakát veregettem,
Mely játékkal őtet lecsendesítettem,
Azután két szemem az égre vetettem,
Ilyen fohászkodást Istenemhez tettem:

Égben lakó Nagyúr! Felségedet kérem,
Nékem, aki ezen hosszas utat mérem,
Legyél kalaúzom, legyél én vezérem,
Mindaddig, ameddig Budát el nem érem.

Azután szép lépést zsufa fakóm hágott,
Csak egyszer bal lábbal kantárszárba vágott,
Csikoló volt, azért zablájával játszott,
De engemet éppen menése nem rázott.

Tótfalusi hídon ált-menvén, elhagytam
A Szamost; Csengerben semmit sem mulattam.
Kocsordnak¹ töltésén vígyázva ballagtam,
Délre harangoztak, hogy Nagy-Károlyt láttam.

Piaccán ált-menvén Katona utcába,
Esmérőm házának mentem tornácába,
Szívesen fogadott s bevitt szobájába,
Vezette lovamat az istállójába.

¹ *Kocsord*: ez Bagos és Nagy-Károly között vagyon, mely nem más, hanem hosszú posványon csinált töltés.

Asszonya jól tartott hajdúkaposztával,
Maga pedig kínált bélteki borával,
Lovam is jól tartá abrakkal s szénával,
Friss vizet is adott néki egy dézsával.

Barátságát néki szépen megköszöntem,
És felvett útamhoz gyorsan felkészültem,
Jól tartott lovamra udvarán felültem,
Károlyból kimentem; de borától hültem.

Alkonyodott, mikor értem Piricsére,
A dinnyés Nyírségnek² legelsőbb helyére,
Szabolcs vármegyének éppen a szélére,
Kollégámhoz szálltam a falu végére.

Jó szívvel házánál szállást nekem adott,
Mint telhetett, lovam s engem úgy fogadott,
Hibás lévén nyelve, törvényről dadogott,
Sok *deutrumokról* szóllott és habogott.

Akkor estve tőle víg búcsúmat vettem,
Hajnal hasadtával útamát követtem.
Homokos ligetjét Nyírnek hátra tettem;
De még általmentem, sok dinnyét megettem.

Vámospírcsen délbe nem sokat mulattam,
Nehéz útam lészen, mivel aztat tudtam,
Homokban fakómat csak alig hajthattam,
Forró meleg lévén, lovastól izzadtam.

Debrecennek estve értem városába,
Egy szűcsnél megszálltam a Csapó-utcába,
Lovamat kötöttem pince gátorába,
Mivel istállója nem volt udvarába.

Látván, felesége teríti asztalát,
Vetrecén pecsenyét, egy tál katrabucát³
Teve fel; de mivel nem vólt látni borát,
Kulacsomból töltém kettőjük poharát.

Sok beszédek között találám kérdeni:
A districtuális táblán itten menni
Mint szoktak a dolgok, a törvények lenni,
És mi véget szoktak processzusok venni?

² Nemes Szabolcs vármegyének egyik processusa Nyírnek neveztetik, ez ligetes erdőkből és homokból áll, azért is sok dinnye terem benne.

³ A savanyú tejet megfőzvé, túrós leves lészen belőle, az hívattatik katrabucának.

Felelt a szűcs: uram, én szolgálni avval
Nem tudok; mert közöm nincsen a táblával,
Van egyedül dolgom nékem a csávával,
Bőreket a hústól tisztító kaszával.

Ó be nagy különbség! gondoltam magamba,
Egy illy nótárius, s egy szűcs, melly otromba,
Verbőczivel tele fejem: övé gomba,
Bölcs, tudós a munkám: az övé goromba.

Elmúla az éjtszak, másnap virradóra
A veres toronyba négyet ütvén óra:
Felkészültem, és felültem a fakóra,
De borom megitták: vettem gondolóra.

Azért a Fejér Ló⁴ felé útam tettem,
Diószegi borral kulacsom töltöttem,
A piacon cipót s fenék-szappant⁵ vettem,
Debrecenből Látóképig⁶ kiléptettem.

Úgy tetszett, csömör bánt, testembe borzadtam,
Hol fáztam, hol pedig nagyon is izzadtam,
Azért a csaplárost itt kiszóllítottam,
Pohár *ákovitát* kérvén, azt megittam.

Onnét a sivatag *Hortobágy* pusztáját
Értem, de számtalan kárákatónáját⁷
Csodáltam; kócsagok s tűzokok summáját,
Lepte sok ezer lúd s réce ennek táját.

Nincsenek itt faluk s városok építve,
Útazók számára fogadók készítve;
Szállásokat látni szalmával kerítve,
Némely rongyos csárdát sárból cseperítve.

Egy jóforma legényt találtam egy tanyán
Zsíros ingbe oldalt heverni egy bundán:
Hátán vólt juhbőrből fekete kacagán,⁸
Egy pár kérges habdák⁹ a két lábaszárán.

⁴ *A Fejér Ló*: vendégfogadó.

⁵ Debrecenbe oly jó szappant csinálnak, mint Velencébe; de a fenék-szappan legjobb.

⁶ *Látókép*: ez korcsma egy dombon Debrecenyen túl.

⁷ *Kárákatona*, fekete madár, oly nagy, mint egy örvös galamb, nagy sereggel tartózkodnak a pusztákon.

⁸ *Kacagánt* viselnek a pásztorok, mások is az alföldön hátakon párducbőr helyett. Juhbőr ez.

⁹ *Habda*: egy pár saru-szár, a pásztorok bocskorok felett lábok szárokon viselik a harmat ellen.

*Isten jó nap! bátya: néki így köszöntem,
Hozta Isten kedet, feleletét vettem.
Szállást kértem, adott; azzal lenyergeltem,
Iszákomb nyergestül a földre letettem.*

*Míg a lovam fűbe kötöttem pányvára,
Akasztott egy bogrács húst a szolgafára,¹⁰
Megborsolta s vereshagymát metszett arra,
Kért: hogy amíg megfő, üljek a szalmára.*

*Egy szép fehér cipót, olyat mint kalácsot
Tett a bundájára. Fogta a bográcsot,
Egy jó rázást tévén; de ilyent ki látott?
Magamnak is szemem meredt volt, s szám tátott.*

*Mert az egy rázással, mely hús volt fenekén,
Egybe felül esett, vala a tetején.
Egy darabocská is földre le nem esvén,
Csudálkoznom kellett a gulyásnak tettén.*

*Amely hús felőről esett az aljára,
Nyers vala egészlen, alig érte pára,
A felső, mely esett ennek a hátára,
Jól megfőtt, úgy tetszett, hogy nézek rózsára.*

*Mondá gulyás, uram! immár lehet enni,
Ezen pásztor-étel tetszésére lenni
Fog, reménylem, azért abból tessék venni,
Itt van a cipó is, azt is meg kell szelni.*

*Jobb ízűt éltemben én ennél nem ettem,
Sokat evén abból, majd megbetegedtem,
Azért a kulacsot kápáról levettem,
Ezen jó szakáccsal kiüresítettem.*

*Jól ivott a gulyás: megtölté pipáját,
Nékem is szironyos, sallangos zacskóját
Nyujtotta, azután meggyujtván taplóját,
Pipámra rátette egy darab ors fáját.*

*De íme! mely nagyon s szörnyen megrémültem,
Az ítélet napját jelen lenni véltem,
Most mindjárt végződik, azt gondoltam, élttem,
Ne hagyjon megölni: az Istenre kértem.*

¹⁰ A pásztorok szolgafának híjják azon fát, amelyre a tűz mellett ha főznek, a bográcsot akasztják.

A vad gulya felénk oroszlán-bögéssel
Futva jött; izzadtam s vóltam ijedéssel.
Mint szarvas, a tulykok jöttek oly szökéssel,
Farokat felhányták fark-felemeléssel.

Felugrott a gulyás, eztet rikkantotta:
Nem oda! a gulyát hogy így szállította,
Mint a kőfal, egybe úgy megállította,
Isszonyú bögését lecsillapította.

Gémeskútból teletölté válójokat,
Köröskörül fogták a barmok azokat.
És hogy eloltották magok szomjúhokat,
Só-helyekre vették gyorsan az útjokat.

Akkor tértem én is eszemhez, magamhoz,
Mindjárt el is mentem pányvázott lovamhoz,
Felkészülvén, szóltam én gulyás gazdámhoz,
Mindent megköszömvén fogtam az útamhoz.

Egy órát haladván, kilenc bikát fekvé
Találtam út mellett (gondoltam, mind medve),
Árpában jóllakván heverték kérődve;
Valék a gulyánál, vóltam itt ijedve.

Mert éppen előttök, amint lovam hágott,
Felállta a háрма, lábok földbe vágott,
Bömböltek, mutatott szemek tűz-világot,
Recsegett a szájok, bogács górét rágott.

Azonban mérgesen megrázván szarvokat,
Közel föld színéhez vitték ők azokat;
De hogy felém jönni láttam mozdultokat,
Be nem vártam hozzám való eljuttokat,

Hanem frissen kaptam kantáromnak szárát,
Megcsapkoztam azzal fakómnak a farát,
Óldalának vetém a sarkantyú tarát,
Hogy jól szaladhasson, nem húztam agyarát.

Mentem mint mehettem; de halálveréték
Ütött ki testemen, hogy hátratekinték:
Sarkamba a bikák, már alig meheték,
Csikó vólt a fakóm, felvágni ő kezdék.

Véres tajték csorgott földre zablájáról,
Három patkót is már lerúgott lábáról,
Elszakadt heveder csüggött le hasáról,
Szinte lefordúltam nyergestül hátáról.

Itt juta életem végső percenére,
Gondoltam: magamnak s lovamnak a vére
Bikáktól ontatik, s itt most halál ére;
De egy nagy juhnyájhoz értem szerencsére.

Egy jó erős juhász két jó bojtárjával
Hat erős, gabancos, örvös kutyájával
Őrzé ezen nyáját fokos baltájával,
Sétált körülötte üstökös hajával.

Látván, bikák engem hogy miként üldöznek,
Ha rajtam nem segít, most mindjárt megölnék:
Egy nagyot rikkantott: *kurja!* ebeinek,
Látom, felém azok sebes futva jönnek.

Itten a kutyáktól, bikáktól is féltem,
Mert rám jönni őket bikák helyett véltem.
Amint *Akteon* járt, úgy járok, ítéltem,
Vagy egytől, vagy mástól halálom reméltem.

De van az ebeknek nagy *fantáziája*,
Esmérik, micsodás az ember formája;
Ha embernek vagyon a vaddal csatája,
Nem engedik, vadnak hogy legyen prédája.

Ő is bojtárival futott, és sietett,
Hamar mind e hárma mellettem is termett,
Uccu! Kormos, Talpas, Bodri, Sajó, Dervet,
Rajta Lompos!¹¹ nekik ilyen biztatást tett.

Elementek mellettem ebek nagy futással,
A bikákat érvén kemény ugatással,
Lefordíták rólam szörnyű szaladással,
Visszatértek ezek kegyetlen morgással.

Osztán monda juhász: nincs messze szállása,
Mennék véle, lesz ott testemnek nyugvása,
Lovamnak is abrak, széna, jó állása,
Nincsen tanyájának körül-belől mása.

Köszönni akartam; de nyelvem rebegett,
A szívem dobogott, mert vala ijedett,
Lábaim reszkettek, hideget s meleget
Érzettem, és arcám halavány sárga lett.

¹¹ Azok voltak a juhász hat ebeinek neveik.

Látván, magam-kívül vagyok, szamarára
Feltola engemet, elvitt tanyájára,
A lovamat bízta egyik bojtárjára,
Magamat fektetett egy puha bundára.

Míg azon nyugodtam, frissen melegített
Pálinkát, amelyben mézet keverített,
Abba borsot, gyömbért jó bővecskén hintett,
Mindjárt jobbon leszek, inni kényszerített.

Úgy is lett, mert abból ittam bár nem sokat,
Mindjárt nem érzettem szívdobogásokat,
Nem tűrtem hideget, sem izzadásokat,
Az egész testemben tett jobbulásokat.

Érzékenység nélkül eddig mindig voltam,
Tetszettem magamnak, hogy félig megholtam;
De erőm megtérvén, már most felláboltam,
Juhász kezét fogván hozzája így szóltam:

Drága juhász bácsim! én *Hypocrátesem!*
Te nagy bölcsességű kedves *Szokrátesem!*
Én vitéz *Hektorom*, vitéz *Ulissesem!*
Engemet vezérlő hív *Ganimédesem!*

Ezt hallván a juhász, szavam szakította,
Hogy deákul nem tud, nekem azt mondotta,
Ezen szentek nevét sohasem hallotta,
Azokra apja is őt nem tanította.

Jó bácsi! jól tudom, hogy te nem tanúltál,
Tudjad, amely deák szókat most hallottál,
Mivel nótárius te sohasem vóltál,
Nem érthedd, a dolog nagy tudományból áll.

Tehát anya-nyelven szóllok most tehozzád:
Ezer köszönetet szám, szívem néked ad.
Te vagy, a bikák közt ki éltem megtartád,
Orvasságod által egészségem adád.

Még élek, tenéked kész leszek szolgálni,
Mindent fogok tenni, amit fogsz kívánni,
Processusaidban fogok *allegálni*,
Jobb *prokurátorra* nem is fogsz találni.

Uram! *processusom* nincs nekem másokkal,
Mondá juhász; hanem csak a farkasokkal,
De csak hamar végzem peremet azokkal,
Rájok ütvén örvös *prokurátorokkal*.

Ember az embernek látván veszedelmét,
Tartozik sietve adni segedelmét;
Felebarátjának nem érzi szerelmét,
Sőt nem is keresztény, nem nyújtván védelmét.

Azért is tartoztam segítségül lenni,
Mint felebarátod mentségedre menni,
Te hat kuvaszomnak köszöneted tenni
Tartozol, nem hagyták életed elvenni.

Ezek után mindent lovamra felrakott,
Törött szíjból egy új hevedert is adott,
Megölelvén juhászt, hogy értem fáradott,
Köszöntem elmenvén; ő tanyán maradott.

MÁSADIK RÉSZ

*Amelyben a nótárius elő beszéli, mint méne Tiszafüredig, ott a vasas németekkel
mely nagy baja volt, mint méne el onnét Őrsnek erányába, jól tartván magát,
és Árokszállása felé megindulván éjtszaka mint tévelyedett el; mennyit szenvedett
égi háború támadván, mint esett bé a Csősz árkába, miként mászott ki,
és egy csikóstanyát érvén, ott megszárazstván magát, elindulásáig szól.*

Füredre érkezvén mégis éjtszakára
Hallal bővelkedő Tiszának partjára,
Hogy ne legyek másnak én akadályára,
Azért a helységnek szállottam házára.

Gondoltam, hogy itten leszek békességgel,
Majd jól tartom lovam, alszom csendességgel,
Lesz nyugvásom után testem erősséggel,
Reggel követhetem útam serénységgel.

Három vasas német a szobába dobban,
Két cigány hegedült ezek után nyomban,
Újjongatott egyik, mint a másik jobban,
Pallosok kivonyták, mert jól ittak borban.

Nótárius lévén, a kalapom mellett
Penna volt, mert sokszor frissen írnom kellett;
De ha bikák s gulya nálam rémülést tett,
Lettem pennám miatt mostan megijedett!

Hogy a három német pennámat meglátá,
Komiszár! komiszár! mind három kiáltá,
Mindenike szörnyen pallossát forgatá,
Ijedtembe bujtam volna a föld alá.

Mondák: ha katona kis tuk-hus megenni,
Kéd mindjárt sok excés a papiros tenni,
Azután Komputus mikor kéd elmenni,
Vicispány csinálík, sok fizess meg-lenni.

Kuthja lerki Spitzbúb, kédt úgy csinálík,
Most én az enim kard, kédt fejet levákík,
Ha többé komiszár más falu meglátík:
Más katona excés nincs megvan mondaník.

Egyik fricskát adott, másik üstökömet
Cimbázta; harmadik döfölte testemet,
Talán le is vágtak volna őket engemet,
A falugazdája tartá meg éltemet.

Szólla: jó uraim! Kegyelmetek! kérem,
Ez szomszéd-falusi kántor, jól esmérem,
Távodadról való atyámfia s vérem,
Egész helység tudja, tudja a testvérem.

Szavára katonák mind megjuhászódtak,
Nékem békét hagytak, többé nem civódtak;
De egy bajból megint más bajba béhoztak:
A gazda szavai új rosszat okoztak.

Mondák: nagy-haragszik mi nem fog csinálni,
Nem meg-vagy komiszár, mi azt már jól látni,
De megvan kend kántor, szép ének kántálni,
Ha kántál nem csinál, sok priglít megadni.

Uraim! nem lehet, igen rosszúl lettem,
Ketek pallosától nagyon megijedtem,
Minden tagjaimban lankadtságot vettem,
Még jó, hogy halálra le nem betegedtem.

Kotz tausend fikkerment! ked meg énekelni,
Ma kántor, katona lusztig meg kell lenni.
Kuthja lerki, ha ked ének meg nem tenni,
Sok erdeg a tied gyomrod meg fog enni.

Látván, hogy itt vagyok nagy veszedelembe,
Eztet éneklettem nekik ijedtembe,
Hogy *Csorda-pásztorok midőn Betlehembe*¹²
Mert hirtelen éppen ez jutott eszembe.

Ezt hallván, eggyike forgott, táncolt, ugrált,
Másika: hajjassza, rasszassza kiabált,
Harmadik bort ivott, az asztalra felállt,
Mondá: Kántor fífat! szép ének megcsinált.

Azután cigánynak vonni parancsoltak,
Szint úgy rengett a ház, sarukba táncoltak,
Engem is hol jobbra, hol balra vonszoltak,
Hol jóval, hol rosszal táncolni unszoltak.

Magamat előttök eleget mentettem;
Mondottam: jól látják, hogy megbetegedtem;
Hogy így legyen dolgom, hittetl pecsételtem,
De mégis semmire vélek nem mehettem.

¹² *Csorda-pásztorok* stb. ez a római katolikusoknál karácsonyi ének.

Musz szájn! aló frissen, Herr Kántor táncollik,
Morblé! nem táncollik, sok három pác' adik,
Tudni én: Herr Kántor szép táncolni tudik,
Sok kicsin tánc csinálsz: Herr Pruder maradik.

Gondoltam: sok bajon immár általmentem,
A részegek elől magamat mint mentem,
Gorombaságoknak végét ha tekintem,
Rossz lesz: itt a tűzre a bűdösköt hintem.

Azért bokáimat egymáshoz ütöttem,
Mint kinek háza ég, olly táncolást tettem,
Emberből lengyelnek medvéjévé lettem,
Az bottal, én karddal táncolni kén tettem.

Hap lustig, Herr Kántor, egyyike kiáltott,
Alló kéd fordúlik, a másik megrántott,
Harmadik előmbe vetett lábbal gáncsot;
Bétoppant a káplár, látá ezen táncot.

Parancsolá: kiki menjen kvártéllyára.
Egyyik fejeskedett, nem hajtott szavára,
De hogy pálcájával rákapott hátára:
Elment, és a dolgot nem vette tréfára.

A hegedülésért cigány fizetést kért,
Hogy én is táncoltam, megérdemlik a bért:
Úgy felforrasztotta szavok bennem a vért,
Hogy testemben a nagy méreg csak alig fért.

Kardom rántám mondván, mindjárt megfizetek:
Jól megkardlapozlak, a' lesz a tietek.
Látván a cigányok, kifelé siettek,
Illy' a bérek: mentek, mint megy a fergeteg.

Akik eztet látták, kacagtak s nevettek,
Mondák, a cigányok bezzeg megijedtek!
Udvaron keresztül olyan futást tettek,
Hogy három ugrásra az utcán termettek.

Ezek így történnén, jó abrakot adtam
Lovamnak és reggel meg is patkóltattam, -
Mint illik, reája mindenem felraktam;
A Tisza partjáig csak gyalog ballagtam.

A hídasba itten lovamat vezettem
És a révészeknek előre fizettem.
Csendes idő lévén, bátran evedzhettem,
Hamar is a túlsó Tisza partján lettem.

Innét két mértföldet, de jót, elléptettem
Őrsnek erányába, le is telepedtem,
Pányvára lovamat jó fűbe kötöttem,
Köpönyegre néki abrakot öntöttem.

Acéloamat frissen, s kovám elővettem,
Erre jól megérett bükfa taplót tettem,
Két-három csapással tüzet is ütöttem,
És száraz perjével lángot gerjesztettem.

Erre száraz fűzfa-ágat bőven raktam,
Kecskerágó-fából nyársacsakát faragtam,
Szalonnát rávonván, a tűznél forgattam,
És zsíriját szép fejer cipómra csorgattam.

Melly részi cseppentett vala, elharaptam,
Erre borral töltött kulacsomat kaptam,
Szemem könyvbe lábadt, azt úgy kotyogtattam,
Illy hercegi módon magamat traktáltam.

Mivel a múlt éjjel semmit sem alhattam,
Mert hol éneklettem, hol táncban ugráltam,
Álomtól a tűznél itten elnyomattam,
Fáradságim után borral hogy jól laktam.

Egyszer felébredvén, Napra tekintettem,
Jól lehanyatlott az, nagyon kételkedtem,
Hogy odaérhessek, ahová feltettem,
Hoc est certum, mondám, be soká hevertem!

Kivettem karika réz *compassusomat*,
Zöld galándon függött, feltartám karomat,
Még meddig mehetek, mint végzem dolgomat,
Ne érje, mint tegnap, bal fátum sorsomat.

Órámnak kis lyukán a Napnak sugára
Átsütvén mutatott éppen hat órára,
Örültem, találván *Polus* grádussára,
Még ma eljuthatok Árokszállására.

Megindulván, alig egy pósta-mértföldet
Mentem el, és máris ugy befeketedett,
Hogy földet nem láttam, csak csillagos eget,
Az utat elvesztém, lettem el-tévedett.

De mivel tanúltam az *astronomiát*,
Gondoltam, hogy mostan vehetem én hasznát,
Majd fogom vizsgálni a *Via lacteát*,
Jupiter, *Saturnus* és *Vénus* csillagát.

Azért egy halomra lovammal felálltam,
Kalapom szarvából én *tubust* csináltam,
A fenn nevezteket azon át vizsgáltam
S illy *consequentziát* azokról formáltam:

Balra megy Jupiter Satelesseivel,
Fiastyuk is úgy megy maga csirkéivel,
Vénus is arra tart pávás szekerével,
Saturnus is siet sebes lépésével.

A három Kaszások, látom, balra térnek,
Balra áll a rúdja a Göncölszekérnek,
Tehát én is útját követem ezeknek,
Balra megyek, mivel ők is balra mennek.

A Tisza vizének jobbról van folyása,
Van most pedig ennek nem kis áradása,
Fakómnak ha jobbra lenne a hágása,
Bécsvén, elnyerne tekergős habzása.

Igy az én testemből a harcsák falnának,
Csukák a lábomnak szárából rágnának,
Agyamnak velején a rákok híznának,
Többi tagjaimon rút békák másznának.

Consequentziámhoz tehát magam tartám,
És mágneskő helyett órromat csafarám
Balra; lovamat is én arra fordítám,
Holb-linksre, nem *rechtsre* menne, azt akarám.

Most látom, az okos ember jó a háznál,
Hogy nincsen tudomány szebb a mathézisnél.
Örültem, tanulván ezt Szabó Jakabnál,
Kaplonyi barátok organistájánál.

Nagyon setét vala, fakóm izgott, mozgott,
Folytába nem lépett, tipegett, tapogott,
Prüszkölt; mert felettem tar-varju¹³ krárogott,
Egy füles bagoly is csak közel huhogott.

Hirtelen jobbkézről támadna nagy zúgás,
Hab formán keverte *aert* a szélfűvás,
Poézishoz értvén, mondám: jön *Boreas*,
Vagy sárkányon deák ül, melly garaboncás.

¹³ A tar-varjú vakfekete madár, éjszaka rút kiáltással szokott szólni.

Mátra-hegy tájáról irtóztató zörgés
Közelgetett, és volt rettentő mennydörgés,
Csattogott, ropogott, mint az ágyúlövés,
Hallatott pusztákon a nagy marhabőgés.

Villámlott szüntelen, hullott a sok mennykő,
Ki tüzes, ki oly nagy, mint egy kasza-fénkő,
Más szag nem érzetett, hanem csupa kénkő,
Ki itt nem félt volna, lett volna szíve kő.

Fekete folyhókkal borítva volt az ég,
Zápor esett, a' közt mint dió oly nagy jég,
Láttam, itten boglya, amott egy kazal ég,
Gondoltam: Istenem! mikor lesz már itt vég.

A lovam rettegett, nem mene folytába,
Ide, oda csuszott vagy egy, vagy más lába,
Mivel a setétben lépett csak vaktába,
Velem együtt bédült a Csősznek árkába.¹⁴

Uram Jézus segíts! nagyon kiáltoztam,
Irgalmazz lelkemnek! buzgón imádkoztam,
Ne hagyjál elveszni, kérlek, fohászkodtam;
De Budára felvett útam is átkoztam.

Mert aztat gondoltam, hogy Tiszába estem,
Mikor nyel örvénye, már csak aztat lestem,
Véltem, hogy halaknak tora lészen testem,
A zavaros hénárt majd véremmel festem.

Ez árokba sok víz esőtől bétódult,
Gondoltam, hogy Tisza; mert fejem volt bódult,
Melyért nagy ijedtség szívemre rátódult,
De nyavalyájából ez hamar felgyógyult.

Látván hogy a zajtól el nem borítottam,
S hogy lovamnak hátán nyeregben maradtam,
Felállta, nem úszott; megbátorítottam,
Árok túlsó partját villámnál láthattam.

Mind a két sarkantyúm fakóm oldalára
Rá vágtam, hát egybe ezen szegény pára,
Mint vadkecske szokott szökni kősziklára,
Úgy felszökött velem az árok partjára.

¹⁴ Majd Füredtől fogva vagy egy széles árok egész Jászságon keresztül, és paraszt tradíció, hogy valami Csősz király - némelyek ezt a királyt Cseh királynak nevezik - akarta volna az által a Tiszát a Dunába hozni.

Megszűnt a mennydörgés, már nem is villámlott,
Felette setét volt, csak a víz csillámlott,
Megindítván lovam, lába megsikámlott,
Partról farán csúszott, szőri is lehámlott.

De felkelt, és róla én is leszállottam,
Megtágult hevedert jól megszorítottam,
Bagázsiamat is megigazítottam,
Felülvén hátára, újra gondolkodtam:

Hogy merre induljak? Nem tudtam, hol vagyok,
Setét volt az égen, mondám, Hóld nem ragyog,
Fölyhőszakadástól vizek igen nagyok,
Virradtát megvárom, útnak békét hagyok.

Hát egyszer, jó távúl, valamit fényleni
Látván, mondám: nem más, csak tűz fog ez lenni,
Lobog ez, s lobogást csak láng szokott tenni,
Deliberatum est, arra fogok menni.

Menvén a setétbe, egy nagy sereg gödény
Felrepült előttem, zúgása volt kemény,
Véltem, hogy előttem zúg megint vízörvény;
Kezdé bántni szívem halálos kelevény.

Észrevettem osztán, hogy ez madárszállás,
Nagyon örvendeztem, hogy nem volt vízfolyás,
Esett ezek között fütyülés, kiáltás,
Mondám: ezért légyen az Istennek áldás.

Egy óráig mentem, míg a tűzhöz értem,
Csikóstanya volt ez, itten szállást kértem,
Mivel sok híg sarat, sok vizet ma mértem,
Felette jól esett, hogy itt tűzhöz fértem.

Csikós lova mellé köté paripámat,
Karámjába¹⁵ rakta minden portékámat,
Nádat hányt a tűzre, szárítsam gúnyámat,
Mondotta, s lehúzta lábamról csizsmámat.

Önnönmaga vízből holmimet csafarta,
Én csak melegedjek s nyúgodjam, akarta,
Bojtára lenyergelt lovamat vakarta,
Etette, itatta, pakróccal takarta.

¹⁵ *Karám* annyit térszen, mint galyiba vagy gunyhó.

Szerszámom s csizsmámat hájjal jól megkente,
Megszáradott rajtam mind dolmány, mind mente,
Új keresztyén kését acéljához fente,
Ezek után szemmel bojtárjának inte.

Tudott ez deákúl, tudta ez szándékát,
Hozott a karámból két berbécs-lapockát,
Maga megspékelte, meg is adta sóztát,
Tett a tűz mellé még egy bogrács káposztát.

Ez már főzve meg vólt, csak melegítette,
Berbécsbe a spékét fokhagymával tette,
Hogy megsült, a fent kést s villát elővette,
Egy fejr kenyerrel mellém helyezettette.

Míg a berbécshús sült, én addig nyugodtam,
Megszáradván tűznél, jó álmát aludtam;
Felébredvén: egyem! kínált, hozzá nyúltam,
Megvallom: erőmben nagyon megújultam.

Kéz kezet mos; azért én úti társomat,
Előlhozám borral töltött kulacsomat,
Jól iván, felejteni kezdém balsorsomat,
Meg is részegítem csikós-szakácsomat.

Míg ettem, az egész *atmoszféra* tisztult,
Sem mennykő, sem zápor, jég fellegből nem hullt,
Rózsaszín szekerén *Aurora* megindult,
Zephirus követte, már *Boreas* nem dült.

Aranyos serényű lovakon jött *Phoebus*,
Mondám: jó lesz dolgom *stantibus his rebus*,
Ugyan ebül voltam *elapsis diebus*,
Örvendek: támadott *post nubila Phoebus*.

A csikósbojtárral lovam nyergeltettem,
Az egész lomomat reá, mint vólt, tettem,
Kótyagos gazdámtól végbúcsúmat vettem
És Jászberény felé egy pusztán ügettem.

HARMADIK RÉSZ

*Ebben leírja a nótárius érkezését Jászberénybe, ottan mit művelt, miként mene ki.
Aszódon, Cinkótán által menvén, mit gondolt Pestet és Budát látván;
és Pesten által menvén Budára, hol és kinél vette szállását.*

Még dél előtt értem jászok városába,
Filisteusoknak¹⁶ metropolisába,
A város sáfára az első utcába
Meglátván, vezetett a maga házába.

Csóváltuk fejünket, egymást itten látván,
Rég már az ideje, hogy mi ketten Kassán
Iskolába jártunk, professzor volt Dzián,
Jó barátok lévén, csudálkoztunk méltán.

Azért is egymásnak nyakába borulánk,
Barátság csókjával egymást megcsókolánk,
Condiscipulusink mind öszveszámlálánk,
Múlt jó napjainkat vígan előhozánk.

A város házához ez engem vezetett,
Ahol is nagy gyorsan asztalt terítettett,
Ehhez két vendéget s engem leültetett,
Csodáltam, melly úri ebédet főzetett.

Jó egri bort töltött Lehelnek kürtjébe,¹⁷
Színig tele lévén, tartotta kezébe,
Megitta érettem, nem maradt cseppjébe
Semmi. Álmélkodva néztem a szemébe.

Nékem is megtöltvén, azt kezembe vettem,
Ő érette iván, kétszer pihentettem.
Oly *perfectióra*, mint ő, nem mehettem,
Egy húzomba aztat belém nem önthettem.

De ez mesterségét a két vendég tudta,
A kürtöt mindkettő oly gyorsan hajtotta,
Hogy míg szem pillantott, üresen tartotta
Kezébe; s hogy újra töltsék, óhajtotta.

¹⁶ A jászok eredeteket a filisteusoktól dedukálják, tehát a nótárius azon okból nevezi őket azoknak, mivel Jászberény a jászok fővárossa, s ez az a metropolis.

¹⁷ A Scythiából kijött kapitányok egyike a Lehel vala, ennek a kürtje ez, magam is ittam belőle; de Jászberénybe mint jutott, nincs *trádicio* róla.

A főkapitánynak az egészségéért,
Más kapitányokért és a hadnagyokért,
Ittunk azoknak is a feleségeikért,
Végre fegyvereik bóldogulásáért.

Minekutánna mi jól ittunk s jól ettünk,
A sáfár házához én meg csak ő mentünk,
Új fogadást hittel mi egymás közt tettünk,
Jó barátok leszünk, meddig tart csak éltünk.

Újra megölelvén kedves barátomat,
Udvarra vezetém jóltartott lovamat,
Aszódnak tartottam a kantárszáromat,
Ott a fogadóba tettem hálásomat.

Gödöllőn keresztül másnap Cinkotára
- Éppen harangoztak tizenkét órára -
Béértem, s szállottam egy parasztgazdára,
Mikor a juhait hajta esztrengára.

Itten katonásan hideg sültet ettem;
De a kulacsomba jól bétékintettem,
Fakómmal abrakot, szénát is ettettem,
Ivott is; s hátára magamat vetettem.

Mentem; de nem többet, hanem egy kis órát,
Hát meglátám Pestet, és Budának várát,
Megállottam s véltem: Salamon oltárát
Látom; s csodáltomba alig vettem párát.

Én Pesten keresztül léptettem sebessen,
De Dunán vert hídon mentem csak csendessen,
Láttam: egy iffiú túl sétál ékessen,
Mintha őt esmérném, tetszett olly rendessen.

Átmenvén a hídon, utána siettem,
Lovon ülven, őtet hamar is érhettem,
Elérven, örültem, hogy ráesmérhettem,
A szatmári bíró fia vólt: nevettem.

Prétzeptora vóltam, hogy vólt *principista*,
Eger városában vala ő *jurista*,
Nagy prókátoroknál lévén *patvarista*,
Királyi Táblánál mostan *cancellista*.

Megszóllítám; visszanézett s csodálkozott,
Monda: lelkem földim! téged Isten hozott,
Ha hozzám nem szállasz, lészel te átkozott,
Jó szállásom vagyon, lehetsz megnyugoszott.

Egy gazdag serfőző Császárfördő mellett,
Mint egy kastély, oly szép házat építtetett,
Szép *mobiliákkal* felékesíttetett;
Dunán lemenőknek ad szép tekintetet.

Sok uraknál vagyon sok ezer summája,
Melyből hat *procentum* jön bé uzsorája,
Szuferénnel tele bóltban négy ládája,
Őrzi azt hat erős szelindek kutyája.

Rég már az ideje, hogy megözvegyedett,
Egy fia vólt, kinek hadi tisztséget vett,
Ármádánk *Kolinnál* mikor verekedett,
Ottan a Prusszustól agyonlövettetett.

Csak hathetüs vala akkor leánykája,
Ez most oly szép, mint vólt Páris Helénája,
Sok gavallér lenne örömmel mátkája,
Mert érzik, atyjának van arany mannája. - -

Pere lévén egykor egyik adósával,
Ez alkalmatosság a *cancellistával*
Esmerőssé tette, és szolgálatjával
Nagyon elégedvén, így szólla magával:

Kedves uram! Budán senki semmit ingyen
Nem ad; tehát kérem, a szerencsém légyen,
Pénz nélkül én nálam asztalt, szállást végyen,
Kegyelmed házamnál, mi tetszik, azt tégyen. - -

A *cancellistát* ő most is úgy szereti,
Hogy mindenbe kedvét teszi, hol teheti,
És a vak is aztat itten sejdítheti,
Hogyha néki tetszik, Fránclit elveheti.

Megmondá ez néki, hogy én *prétzeptora*
Vóltam, és hogy vóltam vezető *mentora*:
Mindjárt kért, ne szálljak vendégfogadóra,
Szolgálatomra lesz étele és bora.

NEGYESDIK RÉSZ

Amelyben Budát, Pestet és ezeknek vidékét írja le.

Itten Budán kezdett szerencsém szolgálni,
De útamba akart mindég ellentállni,
Hányszor nem kellett meg majd éltentől válni,
Most nyugszom; itt mindent meg akarok látni.

Ki is mentem másnap a Duna partjára,
Szememet vetettem Pestre, hol Budára,
Nem tudtam, mit nézzek elől s utóljára,
Azért mostan adom mindenk tudtára:

A természet tette itt remek munkáját,
Mert ha ki tekinti Budavára táját,
Nem fog itt mást látni, csak szépség csodáját,
És a teremtsnek egy nemes formáját.

Menedékes hegyen van a Vár építve,
Erős kőfalakkal s bástyákkal kerítve,
Napfényen ragyogó tornyokkal szépítve,
Utcái kövekkel vannak béterítve.

Ezeket nagy roppant házak ékesítik,
Sok költséggel épült templomi szépítik,
Piacán felszökő kúta díszesítik,
Gyönyörű lakosi nagyon nemesítik.

De főképpen Mátyás király palotája
Kevélyen áll benne, ritka is pompája,
Bármennyi idegen szem tekint rája,
Királynak való ez, mást nem mondhat szája.

Országunk oszlopi itten lakást vettek,
Kik Fejedelmünktől ide idéztettek,
Hogy Hazánk kormányi légyenek, küldettek,
Szegények s gazdagok bírójává lettek. - -

E vár alatt még más három város fekszik,
Egy mértföld a hosszok, melly is jól kitetszik,
Óbuda, Vízváros, Tabánnak nevezik,
Ezeket csodálva jövevények nézik.

Néhány meleg fürdők benne találtnak,
Minden sorsból valók ezekben múlatnak,
Doktorok, borbélyok ezek körül laknak,
Azért is betegek itten gyógyúlhatnak.

Fedetlen tornyával még egy török mecset
A Vízivárosban hogy áll, azért esett:
Hogy ez arról tégyen jelt s emlékezetet,
Hogy *Kara Mustapha* itt megverettetett.

A városokon túl fekvő szép megye,
Amphiteátrumot mutat völgye s hegye,
Akármerre ember szemét vesse, s tegye,
Mást nem lát, csak melyből szív örömét vegye.

Hegyei bé vannak szőlőkkel terítve,
Alattok borházak sorba felépítve,
Egyik a másiknál cifrábban szépítve,
Prés, sajtók és kádak szürethez készítve.

Pomona kosárba almát, cseresnyét ráz,
Flora Nympháival virágok közt cikáz,
Ritkán Diánnának nyila szarvast hibáz,
Madárkákat lépen fog itt sok madarász.

Édes musttal tölti *Bachus* itt hordóját,
Nyújtja a vevőknek bora kóstolóját,
Veres borral töltött üveges korsóját,
Gyakran Orpheus is megfűjja gordóját.

A völgyek árnyéka hideg kútforrással
Bővelkedik, gyémántsínű vízfolyással,
A kövi halacsok itt fickándozással,
Játszanak, pisztrángok, mint nyíl, oly úszással.

A városok között mintegy méltósággal,
Szőke Duna vize foly csendes habzással,
Ágokra nincs osztva, van itt egy-folyással,
Fülekét nem sértő szép lassú zúgással.

Számos terhelt hajók drága portékával,
Megannyi megtöltve sóval, gabonával,
Bésózott húsokkal, füstölt szalonnával
Evedznek le rajta hazánk sok javával.

Fekete-tengerig egészen lemennek,
Itt adnak el mindent a sok idegennek,
Ott cserélt portékát ezekre terhelnek,
Lovaktól húzatván, nyereséggel jönnek. - -

Olykor Királyunknak szép hadihajói,
Kiknek árbocfáján lobognak zászlói,
Széltől lebegtetnek kivont vitorlái,
Könnyen úsznak, hátán morognak ágyúi.

Valamint kotlóstyuk csirkéit vezeti,
Úgy csajkák nagy száma ezeket követi,
Ha a hadihajó vasmacskáját veti,
Kerületjét ennek soksága bélepi.

Duna! ó te drága Neptunus magzatja!
Szépséged Európa minden vizét hatja,
Örvényidben magát hány viza nyugtatja?
Arany fővényednek drága minden latja.

Nem elég, hogy Budát te úgy ékesíted,
Még Pest városát is hozzá eggyesíted,
Ezt hajókból kötött híddal telyesíted,
Nyelv ki nem mondhatja: őket mint szépíted.

Ez öszvekapcsolást ha fontosán nézem,
Jónathás és *Dávid* barátságát képzem,
Cástor és *Polluxnak* szerelmeket érzem,
Mégis dicséretit eléggé nem végzem.

Ez hídon sok ezren napnak lementével
Sétálnak, és telnek örömök kedvével.
Sok *Pyramus* játszik rajta *Thysbéjével*,
Enyhülnek fagyossal s mandola tejével.

Mesterséges tüze gyakran Vulkánusnak
Ég rajta, de többet ég tüze Vénusnak,
Itt sok ártatlan szív tétetik cinkosnak,
Jól hívják e hidat hát Labyrinthusnak.

Jubál¹⁸ találmánnyát itt sokszor láttatja,
Sok ezer fül lantját, sípjait hallgatja,
Magát sok gavallér cifrán fitogtatja;
De soknak erszénnye e szelet jajgatja.

Pest Budánál sokkal még mostan ékesebb,
Több méltóság lakja, azért is nemesebb,
Mulatság tárháza, melyért is kedvesebb,
Épületjeiben gazdagabb s fényesebb.

Bölcs Minerva vette benne a lakását,
A tudományoknak megnyitá forrását,
Tanulók fejére árasztja folyását,
Benne helyheztetvén *Universitását*.

¹⁸ Jubál az, aki a muzsikát első kitalálta.

Minden esztendőbe *Bellona* tábora
Szép térségén fekszik, sorban áll sátora,
Nem kéméltetik itt ágyúja, sem pora,
Fegyver ropogása, mint villám, szapora.

Ily ékességeket Pest és Buda körül
Lehet látni, kibén szív és lélek örül,
Ha olykor bánatba mindkettő bémerül,
Ezekre tekintvén vidámsága kerül.

ÖTÖDIK RÉSZ

Sajnálja a nótárius budai útját, mivel azt gondolta, hogy Budán olyan régi magyarokat fog találni, mint valaha lakták, olyas dámákat is; de reménységében megcsalattatván, leírja a régi magyar öltözeteket.

Mind így vannak ezek, szemeimmel láttam,
Pest-Budát mind belől, mind kívül vizsgáltam,
De hogy ide jöttem, azt már most sajnáltam,
Mert amit kerestem, itt fel nem találtam.

Véltem, fogom látni nemzetemnek fényét,
Magyar öltözetnek kiválasztott kényét,
Bíbornak, bársonynak, skarlátnak a színjét,
Siberiából jött nyusztját és gerínyét.

Véltem: mente, dolmány takarja testeket,
Skófiumból szőtt öv keríti ezeket,
Borítja hogy hosszú nadrág szemérmeket,
Díszesíti nyusztos kalpag a fejeket.

Karmazsin, gordovány csizma lesz lábokon,
Tigris- vagy párducbőr fog függni hátokon,
Kerecsen kócsagtoll lebeg kalpagokon,
Bogláros pantallér csörög a nyakokon.

Gondoltam: üstökök éri a vállokat,
Kard tarsollal fogja verni a lábokat,
Buzogány vagy csákány tölti meg markokat,
Olykor, hogy pántzer-ing fedi bé tagokat.

Véltem, hogy ha ülnek paripa-lovakon,
Igmándi, füredi nyereg lesz hátokon,
Fecskefarku cafrang fog függni farokon,
Szirinyos, sallangos szerszám lesz azokon.

Vagy hogy ezek lesznek skófiummal varrva,
Ezüst avagy arany boglárral takarva,
Vagy lesznek tengeri csigák reá rakva,
Sárga, veres és zöld szironnyal zavarva.

Így jártak valaha nagyhírű eleink,
Az egész világot rettentő őseink,
Így jártak királyink, grófjaink, hercegink,
Mi zászlós uraink, mi minden nemesink.

Hajdan, ha a dáma a hitnek láncával
Öszvekötttetett: élt maga párjával,
Illeték *menyecske* szép titulussával,
Hívták nagyasszonynak esztendő múltával.

Ez hajadonfővel, akármerre jára,
Soha ki nem mene templomba, utcára,
Ezáltal adta ő mindenek tudtára,
Hogy vendég volt gyűjtve már lakadalmára.

Kötöttek hajából kontyat a fejére,
Kivarrott főkötőt tettek tetejére,
Aranyláncot, gyöngyöt a kerületére,
Gyémántos reszketőt, mennyi csak ráfére.

Vagy hosszú fátyollal kötötték bé fejét;
De sok köves tőikkel rakták meg tetejét,
Hosszan függött ez le, és alól csipkéjét,
Sarka emelgette szoknyája recéjét.

Alabástrom-színű nyakát a kaláris
Kerítette: gyöngy vólt, de *orientális*,
E' mellé vólt kötve még szép aranylánc is,
Zománccal futtatott filegrám munka is.

Arany avagy ezüst fonalú bíborral
Takartatott karja; de e' vólt fodorral
Szépen ékesítve, ráncba vett bodorral;
Ékes vólt, és ezt szem nem nézte komorral.

Módossan vólt kötve karjok pántlikával,
Újjokon vólt gyűrű arany karikával,
A fülbevalójok hasonló munkával
Vala elkészítve, brilliánt rózsával.

Karcsú derekokon vala váll felöltve,
Mely vólt a szabótól halhéjjal megtöltve,
Közepe kevésbé vólt test felé dőlve,
Úgy tetszett, hogy ez van derekára öntve.

Fűzték minden színű selyempántlikával,
Erre megént gyöngyöt, két zsinór sorával,
Ékesíték aztat olasz bokrétával,
Vagy balra feltüzött szép *medáliával*.

Szoknyájok Mailandba szövött kamukából
Vala; vagy aranyos, ezüstös prókátból,
Vagy bársonyból, melyet hoztak Genuából,
Félig prémzett vala mind elől, mind hátról.

Mindenféle kötényt ezekre kötöttek,
Gyöngyből vagy gránátból pártövet övedztek,
Régente lábokon csizsmákat viseltek,
Nincsen *seculuma*, hogy cipőt ötöttek.

A kisasszonyok is mind így öltöztettek,
Csak egyedül azzal megkülönböztettek:
Hogy ezeknek fejek nem főkötőztettek,
Sem hosszú fátyollal bé nem fődöztettek.

Illy öltözeteket Budán nem láthattam,
És még magyar szót is csak ritkán hallhattam.
Hogy lehet ez? éppen azt meg nem foghattam,
Ezen dolgon méltán én álmélkodhattam.

Igen szépen kértem én a *cancellistát*,
Hogy mutasson nékem magyar urat s dámát,
Vezessen helyekre, hol ezeknek számát
Láthassam, hazámnak fényes ragyogványát.

HATODIK RÉSZ

A nótárius kérvén a cancellistát, hogy vezesse oly helyekre, ahol magyar urakat s dámákat láthatna, elvezette őtet az Országházához, Komédiába, a Barátok Templomába; előbeszélli, mit látott.

Elvezetett engem az Országházához,
Éppen midőn üle fő rend a Táblához,
Iffiúság álla ezeknek hátához,
Hozzáfogtak mindjárt az ország dolgához.

Mondá: lásd most, földi! ez mind magyar mágnás,
Amaz kardinális, és egyszersmind primás,
Ez ország bírāja; personális, e' más,
Kiknek kulcsok vagyon, mindenik kamarás.

Tekintsed ama négy ítélő bírókat,
Többieket pedig mint tanácsadókat.
Ím azért mutatom, hogy láss magyarokat,
Mivel Budán látni óhajtád azokat.

Nézd amott összeült *prokurátorokat*,
De tudjad, hogy te látsz annyi farkasokat,
Rosszabbat, mint embert-evő cigányokat,
Incattust esznek ők, esznek *actorokat*. - -

Nézd a körül álló szép iffiúságot,
Mindannyi hazánkban felnevelt virágot,
Idővel közülök sokan az országot
Fogják kormányozni, érnek méltóságot.

Az Országházánál oly jól helyheztetett,
Hogy a Táblán végig két szemem nézhetett,
De alig vehettem itten lélekzetet,
Oly nagyon fájt szívem, bánatban reszketett:

Mivel kevés mágnás vólt magyar ruhában,
Az is már öreg vólt, ki vólt ily gúnyában,
Legtöbben valának mind német nadrágban,
Nem magok hajokkal, hanem parókában.

Az iffiúságon végigtekintettem,
Franciák, ánglusok ezek, én azt véltem,
Mind idegen nyelven szóltak, jól ítéltem,
Tarkák, tám bolondok: ily gonddal is éltem.

Estve bévezetett a Komédiába,
Itten urak, dámák voltak oly ruhába,
Mint akik játszottak s táncoltak *scénába*;
Gondoltam: testvérek, lévén egy gúnyába.

Másnap barátoknak mentünk templomába:
Úgy tetszett, hogy most is a komédiába
Vagyok, mert itten is voltak oly ruhába,
Mint a komédián, tollasba, tarkába.

Mint ott nevetkeztek, itt szintúgy nevettek,
Complimentirozást egymás között tettek,
Nem oltárra, hanem hátra tekingettek,
Dámák, gavallérok egymásra intettek.

Gavallért pajzányon szolga öltöztette,
Dáma magát fejr- s pirosra festette,
Sok közzülök eztet bölcsen cselekedte:
*Múmiát*¹⁹ mutatott volna másképp teste.

Mondá: földim! többet én nem mutathatok,
Mind télben, mind nyárban ez a ruházatok:
Így vannak befestve minden ábrázatok,
Légyenek öregek, bár iffiak azok.

Feltettem, hogy rajtok én csúfságot tenni
Fogok, ha eggyenként fogok velek lenni,
A hídra sétálni ha talállok menni,
De urait előbb fogom elővenni.

¹⁹ Egyiptomban hajdan temető helyeken tornyokat építettek, ahová a testeket temették; melyeket úgy tudták balzsamérozni, hogy mostan is találatnak illetén testek, csak hogy a régiség miatt igen feketék: ezeket hívják *múmiának*.

HETEDIK RÉSZ

*Ebben hosszasan előbeszéli a nótárius, miképpen csúfolta
magok viseletekért minden rendből lévő magyarokat.*

Módom egyszer lévén, a hídon megálltam,
Egy deli iffiút jönni felém láttam,
Talpától tetőig ötet hogy vizsgáltam,
Maskara köntösét felette csodáltam.

Fordított kápájú sarú vólt a lábán,
Hátról csat volt varrva mindkettőnek szárán.
Mint két ujj, oly széles sarkantyú bokáján,
Elöl vólt hasadék gombokkal plundráján.

Kurta vala az ő alsó hacukája,
Rövid rojt volt körül felvarrva reája,
Mellyén ki volt vonyva ingének tarája,
Egy kis csat volt ezen, ánglusnak munkája. - -

Mint malomkő, oly nagy kalap volt a fején,
Tarka-barka tollból bokréta tetején,
Karimája volt majd hátának közepén,
De szélbe, nem tudom, hogy állott meg helyén.

Csigásan a haja volt felfodorítva,
Egy font hajpor vala copfjába szorítva,
Mely is pántlikával vala béborítva,
Úgy tetszett, *szalám* van hátára hagyítva.

Megesküdtem volna, hogy vagyon golyvája,
Ha ez nem: lesz mégis valami hibája,
Gondoltam: torkának van tán *anginája*,
Vagy keléssel tele van nyaka csigája.

Mert hogy tekintettem ennek a nyakára,
Egy asztal-keszkenőt borított ő arra,
Háromszor keríté ennek a hátára
A nyakravalóját, mint egy garmadára. - -

Mondám néki: Uram! szabad-é szóllani,
Talám nem hibázom, ha fogom mondani,
Hogy az úr kötélén fel s alá ugrálni
Theátrumon szokott drótokon járkálni.

Mert tudom: a két csat csak azért van lábán,
Hogy két szíj ezekről nyúlják lába szárán,
Lábait kötélhez csatolják szaporán,
Szent Istvány tornyán is táncolhat azután. - -

Ha el is találja az úr törni lábát:
Azt tudom, hogy soha ki nem töri nyakát,
Mivel oly vastagon a nyakravalóját
Kötötte, mint kötik gyermekek pólyáját.

Mondá: Te gazember! tudod, kivel beszélsz,
Született magyar gróf vagyok, tőlem nem félsz?
Akarod: mutassam, hogy csak estvélig élsz?
Avagy olyan érjen, melyet érni nem vélsz?

Tudjad, te goromba! köntös a barátot
Nem teszi barátnak, s ki ilyet nem látott,
Oly ostoba, mint te: nem esmér világot,
Nagy városba nem járt, hanem fővényt hágott.

Módi ez, és minden gavallér most így jár,
Tekintsd őket itten, tekintsed Bécsben bár,
Te ehhez nem értesz, mert vagy ökör, számár!
Érted-é? Elmehetsz. Vigyen el a tatár!

Mondám: Azt, gróf uram, nagyságod jól mondja,
Nem csinál barátot köntös, melyt ő hordja,
De ha nem mind ánglus, kin van ánglus rongya,
Ki tehát ez? úgy-é, csak világ bolondja?

Az egész világon aztat minden nemzet
Megvallja, hogy legszebb a magyar öltözet;
Ki magyar, s nem hordja, más módon nem lehet:
Hanem, hogy ily magyar nadragulyát evett. - -

Nagyságod hogy magyar, kétségem szavában
Nincsen; de nem tudom, mért jár ily ruhában:
Ha azt le nem veti, és jár ily tarkában,
Bécsbe bézaratik bolondok házában.

Hazánkban nemzete volt mindig tündöklő,
Híre-neve fénylett, mint fénylik gyémántkő:
Légyen nagyságod is eleit követő,
Azt ha nem cselekszi, üsse meg a mennykő!

Ezt mondván, elmentem, őt a bitófánál
Hagytam, és sétáltam a Duna folytánál.
Megállottam ennek éppen a malmánál,
Cövekekhez kötött sok erős láncánál. - -

A Császárfördőnek valék eránnyában,
Látom, egy férjfiú jön csúfos gúnyában,
Mint pantallér függött nagy korbács nyakában,
Ollyat, mint a sonkoly, tartott a markában.

Zöld felsőruhája vala varrva kurtán,
Szűken lévén szabva, állott rajta nyalkán,
Sem német, sem lengyel ruha, láttam nyilván,
Mi teremtés légyen? nem tudtam igazán.

Hozzám elérkezvén, azt mondá: hogy *bon zsúr*,
Én ezt nem értettem, véltem, mondja: megszúr,
Magyarúl feleltem: hogyha megszúr az úr,
Majd úgy feltaszítom, hogy orra földet túr.

- Ne haragudj, földi! rosszat nem szóllottam,
Franciául néked jónapot mondtam!
Magyar szavát hallván, azon álmélkodtam,
Ez is, mint a többi, oly bolond, gondoltam.

Mondám: bocsásson meg ő is, ha vétettem,
Szántszándékkal semmit ellene nem tettem,
Francia szavait hogy balúl értettem,
E nyelvet nem tudván, azzal nem véhettem.

Kértem, hogy mondja meg nékem úri nevét,
Honnan való légyen, születése helyét,
És hol tanulta meg franciáknak nyelvét?
Mely nemzetnek hordja ő az öltözetét?

Kértem, az mi légyen, amit tart kezében:
Süveg-é, vagy vagyon korona fejében?
Herceg-é? vagy légyen pósta-legénységben?
Mivel van nagy korbács test-kerületében.

Felelt: kevés varjút láttál, földi, karón,
Nem neveltek téged zsemlén, csak vakarón;
Pakrócon hevertél, nem bársonytakarón,
Azért kérdéseid hangzanak ily aprón.

Az én nevem Törő: vagyok unokája
Híres Törő Pálnak, kinek vólt hazája
Túr városa; egész Nagyunságnak tája
Tudja, hogy ő ki vólt, s ki familiája.

Amely két francia szavakat szóltam,
Többet én nem tudok, többet nem mondhattam.
Így köszönni módi; hallottam és láttam,
Néked is módisan jó napot kívántam.

Ami kezembe van: neve csokoládé,
Ha gyomrom meggyengül, ebből eszem, ládd-é!
Olykor fröstökömöm a téjfeles kávé,
A nagy melegekben enyhít lemonádé.

Kurtának nevezik az én köntösömet,
Kaskétnek pediglen hívják süvegemet,
Csak azért keríti e korbács testemet,
Hogy azzal pattogván, lássák jókedvemet.

Bravo, Törő uram! Kegyelmed szolgálja!
Ama nagy Törőnek hát kend unokája?
Most látom: úrfi kend; mert vagyon kurtája,
Kaskétja, korbácsa és csokoládája.

Meg kell azt vallani, nagy kend nemzetsége,
És nagyon kiterjedt annak dicsősége,
Nemzetének tetszik kenden fényessége,
Főként Törő Pálról jött rá díszessége,

Mert ő hóhér által kerékkal töretett,
E *diploma* után négyfelé metszetett,
Túrnak négy szegletén kerékre tétetett,
Egri György mestertől arra szegeztetett.

Hogy kend is így járjon, aztat nem kívánom:
De ha homlokára sütik, azt nem bánom,
E szót: Bolond! Éppen semmit sem sajnálom,
Ha kendet Iloknál hajót húzni látom.

Kurta helyett bundát jobb volna viselne,
Nem kaskétet: csákót fejére feltenne,
Korbáccsal szántani hat ökrökkel menne,
Csokoládé helyett zöld sáshagymát enne.

Hogy üres gyomorral ne menne mezőre,
Lemonádé helyett jobb volna a lőre,
Megérem még aztat, jut kend oly időre:
Pálinka, nem kávé lesz fröstökömére.

Hallván Törő tőlem szép *elogiumát*,
Familiájának *panegyricumát*:
Írult-pírult, többé nem hallhattam szavát,
Elfutott, szaladott, hordta a sátorfát.

NYOLCADIK RÉSZ

*Tovább is előbeszéli hosszasan, miként még másokat is csúfolt,
kiváltképpen egy magyar lovaskapitánnyal esett dolgát.*

Magam is elmentem én inné azután,
Egy rendes iffiú jött szemközt az utcán,
Arany készülettel vólt rajta a dolmán,
Szintén olyan nadrág, topánka a lábán.

Arannyal kockázott öv volt erre kötve,
Kávészinü *kaput* dolmányára öltve;
Függött az oldalán kard, zománccal öntve,
Megállott mellettem, magyarul köszöntve. - -

Kívánsága szerént mindent megmondottam,
Honnan jöttem s miért? annak okát adtam,
Mivel egy jószívű embernek őt láttam;
Vége ezen szókra véle én fakadtam:

Jó uram! az égen nem látni felleget,
Mért vett hát magára az úr köpönyeget?
Már sokaktól talám meg is ítéltetett,
Hogy tiszta időben hord ily viseletet.

Felelt: ezt nem hívják, uram, köpönyegnek,
Hanem kaput, vagy *smisz* igaz neve ennek,
Komód; haszna is nagy van ez öltözetnek,
Módi is és azért tetszik is mindennek. - -

Mondám: uram! német ha venne magára
Magyar dolmánt, övet felül a plundrára,
Húzna sárga csizsmát azután lábára,
Kérdem, nézhetne-é nagyobb maskarára? - -

Mint magyar gavallér, kérem, ne csúfítsa
Nemzetét, köntösét így ne korcsosítsa,
Inkább a kaputját pokolba hagyítsa,
Vagy azzal valamely *Slaifert* gazdagítsa.

Mosolygott; s fogadta azt parolájára,
Hogy soha kaputot nem ölt fel magára,
Magát ki nem teszi világ piacára;
Főhajtása után elment szállására.

Ez alig mene el, ihon jött egy rendes
Hadi tiszt, aki is vala tekintetes:
Termete, mint nádszál, szép vólt és egyenes,
Ábrázatja tetsző, szava kellemetes.

Magas veres kalpag vala ennek fején,
Szép bokor kócsagtoll nyusztja kerületén,
Vitézkötésének rojtja feküdt mellyén,
Bécsi munka volt ez, kitetszett krepénnyén. - -

Tarka öv övedzte, csörgött kard oldalán,
Josephus Secundus varrva volt tarsolán,
Arany *pordepéje* függött markolatán,
Egész Márst mutatott vala e kapitán.

De - halálas vétek! - kaput vólt a hátán;
Majd el nem ájultam, eztet én meglátván,
Véltem: előbb járok gyalog tenger habján,
Mintsem huszárt lássak öltözve ily csúnyán.

Forrott bennem a vér, mérgemben reszkettem,
Szóljak-e hozzája? magammal küszködtem.
Hadi tiszttel magam ha perbe ereszttem,
Majd karddal *allegál*; tám éltem is veszttem.

Reménységem felett mégis szerencsémre
Megszóllít: ráesmért csekély személyemre.
Jó barátom! mondá, veszed-é eszedre,
Hogy tanulni együtt mentünk Eperjesre?

Mihent ezt mondotta, magam elnevettem,
Mert sok pajkosságot vele elkövettem;
De most mint kapitányt, őtet úgy tiszteltem,
És hogy itt láthattam, nagyon örvendeztem.

Kért, hogy kísérjem el őtet kvártélyjára,
És maradjak nála egy kis vacsorára.
Megköszönnén, mentem. Parancsolatjára
Mindjárt fel is adtak mindent asztalára.

A hadi életről szüntelen beszéllett,
Hogy ez víg, ez nemes; dícséreteket tett,
Sokért azt nem adná, hogy katonává lett,
Ily szép *uniformist* hogy magára felvett.

Mondám: a hadi rend minden rendet hatja,
A többi rendeket, hogy rendek, ez tartja;
Király koronáját hogy fején hordhatja,
Hadi rend cselekszi: azt ki-ki tudhatja.

Ha hadi rend nem lesz: monárchák elmúlnak,
Trónusok, kővárok, templomok lehúlnak,
Vadságnak tüzetől országok meggyúlnak,
Látni fogjuk, ezek egymás közt mint dúlnak.

Nemes rend, és ebbe sok herceg s gróf bélép,
Víg, ha tagjaiban egészséges és ép.
És *uniformissát* ha felveszi, oly szép:
Delphis templomába állhatna ilyen kép.

Tovább is hallgasson, kértem, beszédemre,
Meghallván, feleljen az én kérdésemre,
Bánatom kiöntöm, mely áradt szívemre,
És amely is vagyon nem kis gyötrelmemre.

Jó kapitány uram, ugyan mit ítélné
Olyas német tisztről, ki csákót viselne?
Vagy *kamizóljára* magyar mentét venne,
És ily öltözetbe mindenüvé menne?

Felelt: azt ítélné, hogy bódúlt fejében
Bolondság maszlaga légyen velejében,
Másképp ily viselet hogy jutna eszébe?
Hogy felelt, könyvezett szeme nevében.

Az Úrról is, mondám, szintén ezt mondhatják:
Kaputot dolmányon viselni ha látják;
Mente *kamizóltra* úgy illik, tarthatják,
Mint illik ha dolmánt kaputtal borítják. - -

Nádasdi, Károlyi ha feltámadnának,
Így öltözve huszártisztet ha látnának:
Kértem, akkor ezek hogy mit csinálnának?
Nem mást, hanem megint újra meghalnának.

Avagy a kaputját lehasogattatnák,
Lábtól egész nyakig ötet vasaltatnák,
Regementjeiktől pokolba hajtatnák,
És úgy mint bódúltat, őt *cassíroztatnák*.

Külső monárkáknak az ő huszárijai
Magyar huszárinknak csupán csak majmai;
Mégis magyarabbak azoknak gúnyái,
Mentéket viselnek, nincsen kaputjai.

Kapitány uram! hát csúfot nemzetéből
Ne tégyen, maskarát szép öltözetéből.
Ha talán kórságnak nyelt bé mételyéből:
Végyen *laxatívát*, hajtsa ki testéből.

Vesse le kaputját, kösse egy póznára,
Tegye ki kölessel vetett táblájára:
Meglátja, hogy leszen ez nagyobb hasznára,
Verebek nem fognak soha szállni arra.

Véltem, a kapitány rám fog neheztelni
Ezen szókért; talán másra is fog kélni.
Vitéz ember, tudtam, lehetett hát félni,
Hogy dirib-darabra ne találjon tépni.

Látom, kirántotta kardját hüvelyéből;
De hogy nem haragszik, kitetszett szeméből.
Mosolyog, nem mérges, kiláttam színéből,
Tréfásan megijeszt, azt véltem jeléből.

De ágyról kaputját hirtelen felkapta,
Kardjával felőlről aljáig hasgatta.
Nem tett szabó ezen ily vágást, hogy szabta.
Mondá: soha rajtam nem léssel, ebatta!

Ezt látván, a székről felugrottam-keltem,
Nyakába borúltam, őtet megöleltem,
Csókoltam s örömtől könnyeket ejtettem,
Te Deum laudamust végre éneklettem.

Amiket mondtam, mind igaz: rátére,
Fogadta, hogy meddig lesz benne a vére,
Magyar ruhán kívül más nem jön testére,
S általa több mocsok nem száll nemzetére.

Több tiszt urakat is, mondá, fogja kérni,
Reményli is, hogy el fogja aztat érni:
Hogy ő kérésére reá fognak térni,
Német szabó nekik köntöst nem fog mérni. - -

A bakter kiáltott tizenkét órára,
Késő volt, borúltunk egymásnak nyakára,
Szeméből gördültek könnyvek arcájára,
Hogy búcsúzott, én is majd fakadtam arra. - -

KILENCEDIK RÉSZ

Ebben előbeszéli, hogy a Tabánban a rác bírónak temetésén lévén, az mint ment véghez. Azon nap estve Pestre a bálba általmenvén: leírja a bál házát, abba miket látott, mint vacsorált, egy maskarába öltözött öregúrral miként bánt, mind addig mi történt ottan, míglen a szállására aludni ment.

Másnap ünnep lévén, *sessio* nem vala:
Hanem a rác bíró Tabánban meghala,
Fekete posztóval egész háza fala
Bé vólt vonyva, mivel gazdag ember vala.

Hallván, temetése hogy pompásan lészen,
Sok pap, sok kalugyer²⁰ állna immár készen,
Maga a *vladika*²¹ hogy majd *slusbát*²² téssen,
Sok nép már megtölté udvarát egészen.

Ott vóltam, de annyi szakállos rác papot
Együtt még nem láttam: csak itt tizenhatot.
Láttam egyet köztök félszemére vakot,
Mely a füstölőhöz legelőször kapott.

Sok temjént kanállal ez a tűzre vetett,
Melytől is hirtelen oly nagy láng gerjedett,
Hogy hosszú szakállán végig elterjedett,
Vállaira fésült haja is perzsedett.

A vak pap kiáltott, mert a láng égette,
Perzselte arcáját és fejét felette;
De sok kalugyerek állván őmellette,
Kitől hogy lehetett, őt úgy segítette.

Egyik szentelt vizet öntött szakállára,
Másik *pluviálét*²³ borított hajára,
Sokan nagy könyvekkel csapkodtak vállára,
Elólták a lángot mégis utóljára.

A vak papnak elmúlt az *authoritása*,
Tekintetes vala szakállal állása,
Nem vólt darab földön e szakállnak mása,
E' vólt az ő dísze, az ő *gravitássa*.

²⁰ *Kalugyerek* az oláh, rác és orosz szerzetesek, basilisták.

²¹ *Vladika* oláh, rác, vagyis orosz püspököt téssen.

²² *Slusba* isteni szolgálat, melyet oláh, rác és orosz papok téznek.

²³ *Pluviále*, nagy hosszú széles palást, amelyet a papi rend csak isteni szolgálatkor vész magára.

Most a temjén lángja ezt csutává tette;
De hamvát a rácság seprette, s felszedte,
Ennek kis *dózissát* ki-ki amint vette,
Amulétum²⁴ helyett nyakra függesztette - -

Más pap állott ennek legottan helyére,
De ez már vigyázott a füstölőjére,
Ez is szakállos volt, tartá aztat félre,
Hogy ha láng lobban fel, ne érjen mellyére.

A *vladika* hozzáfogott a *slusbához*,
Papság, *kalugyerek* a sok térdhajtáshoz,
Számptalan *Hospodi pomiluj* mondáshoz,
A sok atyafiság pedig a síráshoz. - -

Láttam rokonyságát és a gyermekeit
Vén atyjok arcáját csókolni, s kezeit,
Szóval megköszönni jótéteményeit,
Drága *tátát* mondván hullatni könyveit.

E *ceremóniát* amint elvégzették,
A testet szent Mihály lovára feltették,²⁵
A temető-helyre fáklyák közt kivitték,
Koporsóját sírnál itten bészegezték.

Síriját is a papok szüntelen füstölték.
Köröskörül szentelt vízzel azt öntözték,
Testét a sírásók sírba eresztették.
Földet reá vágván, azzal bétetézték. - -

A temető-helyről többekkel mint mentem,
Egyszer jobb oldalom felé tekintettem:
Egy rendes iffiú megy, látom, mellettem;
Hogy csintalan lehet, azt észrevehettem.

Hozzám szólott, s mondá, de szólván nevetett:
Uram, ez a vén rác, ki eltemettetett,
Legalábbis ötszáz köből bab az lehet,
Amennyit ő, míg élt, olajjal megevett.

²⁴ *Amulétum*, reliquiák, vagyis szentség; mint egy vánkoscában nyakon viseltetik.

²⁵ *Szent Mihály lovának* mondatik azon fa-szer, melyre a koporsó tétettetik és vitetik.

Ha estve házánál fogják lakni torát,
Láttam, vittek oda sok ezer *pruszkorát*,²⁶
*Bozsenitzát*²⁷, azaz kecskebak sódorát,
Kalugyerség, papság majd fogyasztja borát.

Jó *sclavoniai* erős *rakiában*²⁸
Lesz részek, mert fogják inni azt héjában;
De csak tor ez, és nem lesznek oly vígságban,
Amint még ma estve lészek én a bálban.

Gyakorta hallottam én már e szót, hogy *bál*,
De nem tudván, mi az, a dolog miből áll,
Véltem, hogy ott mindent ingyen ki-ki talál,
És hogy a sült galamb ember szájába száll.

Kérdem az iffiat: a bál hogy hol léssen?
Mond: *Hét Electornál Pesten*, hol már készen
Minden vagyon, s ki-ki mit akar, azt téssen,
Játszik, táncol, amit kíván, iszik-észen. - -

Feltettem magamba, hogy én is elmegyek,
A *bál* mivoltáról hogy tanulást vegyek,
És annak javában hogy én részes legyek,
Úgy sem tudom, már ma egyebet mit tegyek.

Három fertályt ütött éppen tíz órára,
Hogy Dunának értem *Pest* felől partjára,
De itten nem tudtam, menjek mely utcára,
Ahol találhassak a bálnak házára.

Sípolva jött mellém egy perec-eladó,
Ettől kértem, hol van *Hét Kurfürst* fogadó?
Mondá: ez utcán menj, majd megmondja *Echó*:
Mert ott már a bálban zeng a muzsikaszó.

Úgy is lett; mert menvén, a fülembe hatott
Trombita, dob, sípok, hegedű hallatott,
Az utca fáklyáktól világosított,
Sok a hintók előtt szolgálattól tartatott.

Amint kapujának alatta megálltam,
Itt azon iffiút véletlen találtam,
Ki a temetésből vélem jött, s hogy láttam,
Hozzá menvén, néki jó estvét kívántam. - -

²⁶ *Pruszkora* téssen apró pogácsákat, amelynek tetejét az áldozóknak és lithurgiához szentelnek az oláh, rác és orosz papok.

²⁷ *Bozsenitza* az ürmények és rácok kedves ételek: napon aszott fiatal kecskebakok lapockái.

²⁸ *Rakiának* hívják a rácok az égett bort s más pálinkát.

Felvezetett; látom az első ajtónál,
Hogy két *granatéros* fegyverben strázsán áll.
Itten a folyosón egy kis asztalkánál
Últ egy vastag német rakás papírosnál.

Hozzá vitt és mondá: itten kell fizetni
*Biletért*²⁹ két *rénes* forintot letenni,
Enélkül senkinek bé nem lehet menni,
Alkunak nincs helye, annak meg kell lenni.

Így hát négy forintot mi ketten letettünk,
Egy kis papiroskát ezért én s ő nyertünk.
Nem ért az egy krajcárt; hogy annyit fizettünk,
Csodáltam; iffíú mondá: már mehetünk. - -

Bent lévén, mint bálvány, egybe megállottam,
Szemeim meredtek, a szám feltátottam,
Hogy *Elysiumban* légyek, azt gondoltam;
Paradicsomnak is e helyt állítottam.

A tánc-palotának szép volt bálthajtása,
Melyen festve vala *Trója* pusztulása,
Helenának az ő elragadtatása,
Párisnak öröme, *Genius* szállása.

Pallérvott *kristályból* tizenkét lámpások
Benne sorba függtek, nagy volt ragyogások;
A viaszgyertyáktól esett villámlások,
Szememet sértették a sok sugárzások.

Fala oldalain két sorral függöttek
Tükörös lámpások, melyekbe tétettek
Két-két viaszgyertyák, kiktől úgy fénylettek,
Mint a gyémánt fénylik, melyt gyűrűbe tettek.

Ezek között oly jól helyheztetve függött
Tizenkét nagy tükör; oly fortéllal csüggött:
Ellen-ütésektől palota kettődzött,
E szembetűnésre szem nézni nem győzött.

Voltak szép zöld fenyők falra kötöztetve,
Ágokon madarkák fészke helyheztetve,
Porcellánfazékok virággal tétetve;
Tavaszt mutatott ez, mint úgy volt illetve.

²⁹ *Billiet* francia szó, ez egy kis cédula, melyet a külső ajtónál azért a pénzért ki-ki nyér, amelyet a helyért fizetni kell. A bemenő ajtónál elveszik ezen cédula-jelt, hogy megfizetett az, ki bé akar menni.

Al-végén egy karba harminc muzsikuskok
Hallatták magukat, mint *virtuosusok*,
Ezeknek oly kegyes vala a *tónusok*,
Hogy *Syren* s *Nympháknak* tartotta őket sok.

E szép muzsikátúl a palota zengett,
Táncosnak lábai alatt padlás rengett,
A *taktust* jól tették; mert az egyre csengett,
Sok magyar sarkantyú itten pengett-bengett.

De hogy tekintettem én a táncosokra,
Nézek ördögekre, vagy is angyalokra,
Nem tudtam, hogy vetém szemem gúnyájokra,
Irtóztató csúfos úkor lárvájokra.

Eggyiknek görbe vólt orra, vagy vólt szája,
Másiknak himlős vólt sok görcstől arcája,
Félig fejér, félig fekete pofája
Vólt soknak, másoknak macska vólt formája.

Ki göböt magának a hátára csinált,
Kinek mint egy cipó a mellye úgy kinn állt,
Ki káponyát tett fel, mutatott ez halált,
Tetszett, hogy emberből ördöggé itt sok vált.

De vóltak ellenben sok szép öltözetek,
Aranytól s ezüsttől gazdagok, nehezek,
A dámák nyakai, fejei, s a kezek
Brilliáнтtal tele: égtek, mint tűz, ezek.

A táncok többnyire álla keringésből,
Forgószél port mint hajt, olyan tekergésből,
Gondoltam: virradtig sok meghal ezekből,
Guta következik a fej-szédülésből.

Az én iffiúm is közöttök fetrengett,
Egy csínos lyánkával, mint többi, keringett,
Izzadt vólt; mondotta, mindjárt vesz más inget.
Úgy is tett, hogy éppen csúf táncnak vége lett. - -

Kérdém: Uram! ugyan mi neve e táncnak?
Mert egyszer, keringős hogy lett ökröm, annak
Szint ilyen tánca vólt, mint itten forganak,
Az is csak keringett, itten sem ugranak.

Felelt: Uram! hívják eztet *voltzerisnek*,
Voltzen kallót téssen, s természete ennek
Szüntelen forgani, mint malomkeréknek,
Kalló-tánc ez tehát, melybe keringenek.

Higgye az úr nékem, hogy leszen az nagy kár,
Hogyha el nem megyen, egy *voltzerist* nem jár,
Ama dáma olyan könnyű, mint a madár,
Vigye el: mert látom, hogy csak az úrra vár.

- Uram! bolondgombát még sohase ettem,
Mint a bódult marha, nem is keringettem;
Ha táncoltam, tehát igaz táncot tettem,
Melyből a fejembe szédülést nem vettem.

Inkább ehetném én, és inkább ihatnám,
Higgye el azt az úr, mintsem táncolhatnám.
Kitől kéne kérni, ha aztat tudhatnám,
Azon lennék, hogy azt én megszólíthatnám.

Erre az iffiú megfogá kezemet,
Egy ódalszobába vezete engemet,
Kért, hogy vígan légyek, mutassam kedvemet,
Mindjárt enyhített szomjóm' s éhségemet.

Egyet kiált: *Kelner!* hát mindjárt itt termett
Szép fehér köténnyel egy fiatal német,
Németül szöll vele, nem tudott más nyelvet:
Nékem monda: az úr mostan mindjárt ehet.

Egy kis asztalkát ez gyorsan megterített,
Ezüst villát és kést, kanalat készített,
Mint a hó, oly fehér zsemlét tányérra tett,
Melyet szép *damaska*³⁰ keszkenyővel fedett.

Somlai bort hozott egy jó butellával,
Másba pedig vizet, s pohárt hamarsággal,
Ezüst gyertyatartót szép viaszgyertyával,
Gondoltam: hogy eszem bezzeg ma pompával.

Hozott ezüst csészét, mely vala fedeles,
Apró árpadara vólt ebbe a leves,
Cítronyos vólt; mivel valék igen ehés,
Mind megettem, nékem vólt ez igen keves.

Leves után hozott egy ezüst tálacskán
Igen rendes étket, kitálalva cifrán
- *Ragú ist das* - Kelner én hozzám így szólván,
- Megrágom, feleltem, sógor, jó fogam van.

³⁰ Igazán magyarul mondani a *damaskát*, *kamukának* kellene, de mivel a közbeszédbe a mai világba inkább a *damaska* szó gyakoroltatik, én is azért a *kamuka* szó helyett *damaskát* tettem verseimbe.

Vagdalt étel volt ez, s vala fokhagymával,
Nem kellett ehhez kés, ehettem kalánnyal,
Maglehetős volt ez, s vala szalonnával,
Mint fokhagymás kolbász, oly vala szagával.

Csakhamar bėjöve más ezüst tálával,
Ezen volt sült kappan, fenyőmadárkával,
Olajos-ecetes fejes salátával,
Mondám: jobb volna ez, sógor, szalonnával. - -

Jóllakván, a boros butellát felvettem;
De a bort pohárba korántsem töltöttem,
Sőt a számtól aztat addig el nem vettem,
Üres fenekére míg nem tekintettem.

Ezt látván a kelner, *ist gút?* aztat kérdé;
Mondám: bizony *ist gút*, de üres már, ládd-é!
Azért lódulj! újra töltsd meg ezt, hallod-é,
E' vized magadnak tarthatod, tudod-é?

Hozván más butellát, előmbe letette,
Kontratántzt iffíú, amint elvégzette,
Hozzám jött, s mellettem magát pihentette,
A kelner: eszem-é austrigát? kérdete.

Nem tudtam, hogy mit mond, és mi az *austriga*;
Mondám: ma nincs péntek, nem kell nékem csiga.
Iffíú nevetve mondá: az *austriga*,
Jó uram, tengeri állat, és nem csiga.

- Ha ugy vagyon, hozzá! - hozott egy tányérral,
Citront is hozott ő, mert eszik *citronnal*.
Ránézhén nem tudtam, mint bánjak én azzal,
Késsel nyuljak hozzá, avagy csak marokkal?

Tányérról én egyet hirtelen felkaptam,
Majd kitört a fogam, hogy beléharaptam.
Fogam között felnyílt, bent mi van hogy láttam,
Hogy ez nyálas, nyúlós; mint taknyot csodáltam.

Dolgom az iffíú felette kacagta;
De hogy kell ezt enni, nékem megmutatta,
Citronnak a levét reája csafarta,
Nem előbb, csak mikor már habzott, felnyalta.

Maga nékem egyet szépen elkészített,
Nyeljem le csak frissen, arra kénszerített,
Mondá: hogy már láttam, ő azzal miként tett;
Láttam is, mert akkor ő már tízet megett.

Id'adá, és aztat hirtelen lenyeltem,
Tajtékos levét is mind felhörpentettem,
Alig vólt gyomromban, máris azt ítéltam,
Hogy *kólíka* jön rám, melytől nagyon féltem.

Úgy tetszett, nyeltem le nem mást, ha' jégcsapot,
Érzettem, hűl gyomrom, rágásokat kapott,
Gondoltam, nehezen érek én más napot;
Tám szükség is lészen hívatatni papot.

Izzadtam, zödültem, hol pedig sárgúltam,
Nagy undorodástól majdhogy nem ájúltam;
Bé fog fagyni gyomrom, azon is búsúltam,
Nehezen pihegtem, és csak alig fújtam.

Látván az iffiú nagy változásomat,
Majd leszakította, úgy rázta órromat,
Dörgölte csömöröm az egész hátomat,
Verejtéktől törlé gyakran homlokomat.

Nagynehezen mégis én magamhoz tértem,
Somlai boromat adja ide, kértem,
A butellát itt is egészen kimértem,
Melytől mindjárt régi egészségem értem.

De meg is esküdtem a nagy *Jehovára*,
Hogy soha nem nézek én az *austriára*,
Kívánom én aztat azoknak fogára,
Akik pöknek, nézvén a nyers szalonnára.

Ezek így történnén a tánc-palotába,
Kimentünk, s megvontam magam egy szuglyába,
Látok egy vén urat lenni *maskarába*,
Iffian öltözve, de nem vólt *lárvába*.

Szemöldökét a vén befeketítette,
Ősz haját hajporral vastagon hintette,
Orcája ráncait pirosra festette,
Parfumírozva vólt³¹ mind ruhája s teste.

Rózsaszínű selyem vala öltözete,
Vont arany paszomány annak prémezete,
Mint *Lauffernek*, úgy vólt egész készülete,
Egy iffiú dámát fel s alá vezete.

³¹ *Parfumírozott* teszi, aki magát szagos kenetekkel, hasonló vizekkel békeni-feni, hogy jó szag éreztesen testéről s ruhájáról.

Hajlongott mellette, Angyalának hitta,
Mint egy húszesztendős, szívét ez úgy vitta,
Ha ez a *kávét* keverte, úgy itta,
Csúfság volt, mit nem tett ezen *susannita*.

Hogy mellettem elment, hihető, megesmért,
Hogy idegen legyek; magyarul arra kért,
Hogy táncolni menjek. De mindjárt méreg ért,
Azért így szóllottam hozzá, hogy felém tért:

E dáma az úrnak talám unokája?
Nem lehet, hitvese légyen vagy mátkája,
Mert nagyatyát mutat már az úr formája,
Ráncai tetszenek, bár festett arcája.

Valamint a tüztől puska por ha lobban,
Vagy kit mennykő megüt, hirtelen letoppan,
Ez is sok szitkokkal én előmbe dobban,
Szidott ő, szidtam én őtet annál jobban.

Végtére azt mondám: hallja ked, nagyapó!
Kedhez az iffiú dáma már nem való,
Hogyha Kempis Tamást olvassa, leszen jó,
Mert ha fogytig így él, elviszi a *manó*.³²

Dörmögve mellőlem ő elsompolyodott,
Mondá, hogy eszemben vagyok tébolyodott,
A dámája, láttam, hogy elmosolyodott,
Ő is, azt jól tudom, hogy így gondolkodott.

Mint borúl folyhótól a szép Napnak fénye,
Úgy rútult e véntől e dámának kénye,
Inkább tetszett néki ennek az erszénye,
Mintsem ezen vásott természetnek vénje.

Ezek így történvén, én megszólítottam
Az iffiat, néki ezeket mondtam:
Négyet már elűtött az óra, hallottam,
Hazamegyek, a más éjjel sem aludtam.

Hanem a vacsora árát megfizetni
Akarnám, ha tudnám, mennyit kell letenni,
Nem sok volt, tán sokat nem fog érte venni,
Tudja meg: *Kelnerrel* tud ő beszélni.

³² *Manónak* mondatik a rossz lélek a magyaroknál.

Kérdezvén a *Kelnert*, az egybe így felelt:
Nem sok, csak hat arany! A hideg majd kilelt,
Mondám: hogy kevés bort adott, kevés ételt,
A török földjén sem hallottam ily vételt.

Mondá az iffiú: az úr csak híjába
Beszél, mert a dolog így vagyon a bálba,
Itt mindent, aki mit téssen a szájába,
Drágán kell fizetni, nincs mód alkujába.

Kivettem az erszényt, de a szívem vérzett,
Kelnernek hat aranyt fizetvén, rám nézett,
Schon gut, azt mondotta, de bűm lett tetézett,
Fejem aranyimért fájdalmakat érzett.

Mindjárt megesküdtem, s feltettem magamba,
Soha, még én élek, hogy nem megyek bálba,
Mert hat aranyakért tíz hétig *Szatmárba*
Lett volna mind borom, mind sült-főtt a tálba.

Otthagytam én a bált, és haza siettem,
De az aranyimat el nem felejthettem,
Ágyamra bús szívvel magamat vetettem,
Átkot *austrigára* s *Kelnerre* ejtettem.

TIZEDIK RÉSZ

Ebben előbeszélli, hazamenvén mit beszéllett a kancellistával, és hogy a' helybe Pestre általmenvén, ott miket látott. Mely után magyar dámákkal némely helyeken öszveakadván, csúfos öltözetjekért azokkal mint bánt; miként csúfolta, hosszan előadja, mind addiglen, míglen szállására hazament.

Kancellista földim béjött a szobába,
Hát mégis te fekszel, azt monda, az ágyba?
Gondoltam, valami estél galibába,
Éjtszaka nem szoktál késni te héjába.

- Földi! csak magammal vólt bajom, mondtam,
Mind előszámláltam, hol és kikkel vóltam,
Bálba austrigától hogy én majd meghóltam,
A gavallérokát én miként csúfoltam.

- Földi! még valahol téged meglódítanak,³³
Hogyha békét nem hagysz nekik, megindítanak,
Egy medvére ha sok kutyákat uszítanak,
Levonják; téged is egyszer megsimítnak.

Mondám: ha most nem vólt bajom, már nem félek,
Nehezen is lések többé én ő vélek,
Akarom, hogy tudják, rólok mit ítélek,
El nem felejtnek ők, míg benne lesz lélek.

Már ezentúl dolgom léssen a dámákkal,
Piperésen lépő szép kisasszonykákkal,
Ráncokat titkoló tabákos banyákkal,
Alacsony rendből is szült hajadonykákkal. - -

Pestre általmentem, hogy ottan láthassam
Vadak viadalát, s magam mulathassam,
Hetznek híjják: miből áll ez, megtudhassam,
Otthon a bíráknak, mit láttam, mondhassam.

Láttam, hogy tizenkét páncéros kutyával
Vívott egy orosz lány; de hármát farkával
Agyonsújtott, eggyet az első lábával
Megnyomott, hogy béle jött ki párájával.

³³ *Lódítani, indítani, simítani*, a magyarok mintegy allegorice mondják, azt értvén azon, hogy megverik azt, akinek ezek mondatnak.

Meg is ölte volna tám mind a kutyákat,
De hogy hánytak reá sűrűn *rakétákat*:
El nem szenvedhetvén a sok tűz-szikrákat,
Elszaladt; rávonták a vasas táblákat.

Ez után jöve ki egy nagy izmos medve;
Vén volt ez, játszani nem is volt nagy kedve.
De mégis fel volt ez haragra gerjedve,
Mert sokszor kutyáktól volt már megijedve.

Hetz-mester négy ebet reája bocsátott,
Egyet ezek közül pofon ez úgy vágott,
Hogy tíz lépésnyire tőle karikázott,
Egyet megölelvén, bűdöst abból rázott.

Más két szelindekek füleit ragadták,
Szegény fáradt medvét a földre levonyták;
De a *Hetz*-legények megszabadították,
Szokott barlangjába bé is bocsátották.

Bocsátottak osztán egy nagy szilaj bikát,
Négy közül hol egyet, hol a másik kutyát
Úgy felhajigálta, mint felhányják labdát,
Egy megdöglött; ezen általdöfte szarvát.

Újra két friss kutyát rája eresztettek,
Ezek füleire hogy rá csemezkedtek,
Megtarták: mind bika, mind kutyák reszkettek,
És azért is vele már nem veszekedtek.

Vizet az ebeknek öntöttek fejére,
Szalada mindenik a maga helyére,
Így lett a bika ment; de folyt füle vére,
Ez is, hol tartatik, oda visszatére.

Játszottak azután több apróbb vadakkal,
De kevés mulatság vala már azokkal.
Ideje, gondoltam, van, hogy asszonyokkal
Kezdjem el *Hetzemet* különös módokkal.

Hetz-helyből kimenvén, megálltam az utcán,
Jöttek a sok dámák onnant egymás után,
Sokszínű ruhákban öltözve nagy cifrán,
Valamint a harkály, voltak olyan tarkán.

Egyikének éppen, aki mellettem ment,
Bodrosan a haja félrőfre állott fent.
Ez zöld *pomádéval* vastagan vala kent,
Hogy dombosan álljon, tettek alája lent.

Egy arasznyi villa-tőkkal felhalmozva
Vala a *tupéja*, s bé vala porozva,
Mint egy görögdinnye, hátul vólt dombozva,
Széles görbe fősű tartotta csomózva.

Két sor gyöngy *tupéján* keresztülkötözve,
Tollakból bokréta balfelől feltőzve,
Másli pántlikából, mely tarkán vólt szőve,
Feje tetejére vólt bokrosan fűzve.

Brilliántos hajtók ragyogtak a fején,
Hasonló *kaláris* nyaka kerületén,
A fodrán keresztül áltszúrva a mellyén
Vólt kis arany *spádé*, gyémánt vólt tetején.

Csodálatos színű vala a gúnyája,
Mint szántalp, görbe vólt két szárnya formája,
Ez alatt hasonló színű vólt szoknyája,
Mint fűrés, kivágva kék elő-ruhája.³⁴

Egy cifra kávéház a Duna hídjánál
Vagyon; és én szebbet nem is láttam annál.
Kérdés: ha nem szebb-é Vénus templománál?
Tele vólt, azért is álltam ajtójánál.

Ezen szép dáma is ide elérkezett,
Hogy bé nem mehetett, azon nevetkezett,
Más dámákkal fogott ajtón által kezét;
De - csoda! - ki legyek, magyarul kérdezett.

Fejemet csóválva, meghajtam magamat,
Megmondám, ki legyek, s Budára útam
Mért tettem, és így elbeszélvén dolgomat,
Hallgatta; de észre vette csodáltomat.

Azért is szép tiszta magyarsággal szóllott,
Mért csóváltam fejem, arról tudakozott,
Talán álmélkodást személye okozott,
Kért: mondjam meg, arra engemet mi hozott?

Tévén lépéseit, tekinték lábára,
Félarasznyi hosszú cipője csatjára,
Annyi magasságú rávarrott sarkára,
Csodáltam, hogy léphet, nem állván talpára.

³⁴ A dámák öltözetjeinek nevei mivel a versekben kimagyaráztatnak, nem tartom szükségesnek betűkkel [kiadásunkban számokkal!] való megjegyzéseket, és a versek alatt teendő kijegyzéseket.

Vele vólt két inas, jáger, egy laib-huszár;
Ha gorombán szólllok, fejem majd pórúl jár;
De megbátorodtam, szólok, mert arra vár,
Ha lehordanak is, az előttem kis kár.

Szóltam: hogy csodáltam, én mindjárt megmondom,
De kivel van szólni szerencsém, kell tudnom,
*Etikát*³⁵ tanúltam, az is legfőbb gondom,
Hogy azt általhágni ne adassék módom.

Mondá: magyar grófnak vagyok felesége,
Septemvirátusnál van ennek tisztsége,
Gróf vólt eleinek minden nemzetsége,
Higgyem el, nincs ebben senkinek kétsége.

- Jó hogy megkérdeztem, Nagyságod ki légyen,
Hárúlt volna máskép fejemre nagy szégyen,
Haragot ellenem Nagyságod ne végyen,
Megvallom, mit véltem, velem bármit tégyen.

Azt gondoltam, hogy a méltóságos grófné,
Mivel *Hetzbe* láttam, légyen *Hetz*-mesterné,
Avagy komédián hogy légyen táncosné,
Ha a' nem: *operán* első énekesné.

Elkacagta magát, és eztet mondotta:
Nótárius uram, ezt hogy gondolhatta?
Több dámák is vóltak a *Hetzbe*, láthatta,
Csupán én felőlem ezt hogy állíthatta?

Feleltem: Nagyságod egy oly jeles dáma,
Kin tetézve nyugszik a szépségnek halma,
Páristól adódni illenék az alma
Inkább Nagyságodnak, bár vette Heléna;

De ily öltözetbe mért jár, nem tudhatom,
Köntösinek színét én meg nem foghatom,
Szabásának párját nem láttam, mondhatom,
Fársángi maskara: másnak nem tarthatom.

Mint a csányi torony, úgy áll elől haja,
Tudom, van fejének horgas tóktól baja,
Hátrúl a dombjába férne egy méh raja,
Nem dagad ily nagyon a Balaton zaja. - -

³⁵ Tészi a szép s jó erkölcsök tudományát, melynek a becsület célja.

- Tudja meg kegyelmed! most az új világba
Ily módi öltözet jött bé a szokásba,
Másképpen öltözve semmi társaságba
Egy dáma sem mehet, csak éppen *volánba*.

A ruhámnak színét hijják *kaka düfén*,
Ezt hordja oly dáma, melly iffiú s nem vén,
Pántlikám *kuklikó*-szín fejem tetején,
Hadi tiszték *finést* látnak a kis *spádén*.

- Méltóságos grófné! a felséges Isten
Csak ezt a világot, melyben élünk itten,
Teremté. Hogy újabb volna, lehetetlen,
E szó, hogy *új világ*, nálom érthetetlen.

Az ó, nem hallottam, mikor enyészett el,
Hogy az új világnak így adattasson hely,
Új Mózes sem támadt, új teremtés-könyvvel,
Tám csak az *ó* lesz *új*, az új köntösökkel. - -

Az egész portéka, mellyből a módi áll,
Oly gyenge, mint harmat, vagy tavaszi fűszál,
Hasad-szakad, ha csak lépve dáma sétál,
Másnap megint új kell, ha lészen estve bál.

Ha el nem szakad is, de többszer felvenni,
Másnap nem illik így felöltözve lenni,
Meggzúnt ez a módi, kalmárhoz kell menni,
A módi-szabónak kell új munkát tenni.

Volán? ezt nem értem, magyarul mit téssen,
Talám repülésből eredetet véssen,
A szánytalp jó havon majd egy olyat téssen,
Nagysád is szállani tán van mindég készen.

Kaka-düfen színe, de bűdös ez a szín,
Ezt magán viselni nem öröm, hanem kín.
Francia fogakon festődjön ezen ín,
Mivel hercegeknek testéből foly e kín.

Pántlikája színét nevezik *kuklikó* -
Vajjon lehet-é már ennél ostobább szó?
Kakastaré szín ez, de így hívni nem jó;
Azért *kuklikónak* mondja minden bohó.

A kis *spádé finést* a hadi tisztéknek
Mutat: más *spádéjok* vagyon ám ezeknek,
Vigyázzon Nagyságod! ezek sebet tesznek,
Ha egykor a szíven győzedelmet vesznek.

Higgye el Nagyságod, ébren vannak s készen;
Ha *Actaeon* a gróf, majd szarvassá leszen,
Sopkopf lesz belőle, mely nagy szarvast téssen,
A dagadt erszény is meglohadást vészen.

Dicső eleinek mint vólt a ruhája:
Nagysád kastélyának minden palotája
Képeken mutatja, mint vala formája,
Kérem, minden képre tekintsen reája.

Sok szép *saeculumok* immár elhaladtak,
Melyekben egyforma öltözetbe jártak;
Gyönggyel és bíborral azok borítottak,
És soha a majmos módikon nem kaptak.

Vont arany vagy ezüst vala a ruhájok,
Sokféle drágakő rakatott reájok;
Igaz, hogy sokba tölt ily drága munkájok,
De nagy grófnék voltak, illet ez hozzájok.

Nem vólt e' tékozlás, sőt vala gazdagság,
Ebből egymásután részesült leány-ág,
Megmaradott nálok mind kincs, mind méltóság,
Nem vólt e' víztajték, hanem állandóság.

Nagyság is ha visel ilyen öltözetet,
Minden megesméri: gróf-ágyból született,
Az egész világból vészen tiszteletet,
El is távoztatja a balítéletet. - -

Esedezem azért, hogy ilyen csúnyában
Ne járjon ily csúfos, idegen cundrában;
Mert angyali szépség van magyar ruhában,
Mint grófnét tisztelni fogják e gúnyában. - -

A laib-huszar, ki őt akkor kísértette,
Másnap velem öszveakadt, s beszéllette,
Hogy grófné szavaim mind megjelentette
Grófjának, kinek is tetszettek felette: - -

- Mind szentírás, amit mondott, és valóság,
A magyar dámákban nincsen állandóság,
Mindnyájoknak tetszik a módi és újság;
A tegnapi ruha, és ura, már óság. - -

Mondá grófné: szívem! magam megesmérem,
Hogy ezek így vannak; azért kendet kérem,
Szeressen, mint eddig; mert fogyjon el vérem,
Ha úgy öltözködöm, míg halálom érem.

A huszár beszédjét amint elvégzette,
Hogy ezek így voltak, hittetlenné,
Az öröm könnyeit két szemem ejtette,
Mert annak erejét szívem nem rejthette.

Mondám: én Istenem! adj több ilyen szívet,
Hazájához s annak köntöséhez hívet,
Engedd: ne érezzen idegen korcs nyívet,
És mást ne viseljen, hanem magyar mívet. - -

Innét alig ötven lépéseket tettem,
Más dámával itt is hamar szembe lettem;
E' mi nemzet légyen? ki nem esmérhettem,
Öltözetéből is azt ki nem vehettem.

Tett nagy kék kalapot forgácsból fejére,
Csodáltam, mely magas, nézván tetejére,
Csatolt négy galándot bársonyból ő erre,
Vert acél-csat varrva volt ezek végére.

Véltem: vasasoknak nézek dobosára,
Két rézdobot tenni mint szoktak lovára:
Két valami úgy volt kötve oldalára,
Rázódott-hányódott minden mozdultára. - -

Cinóberrel festett vala két arcája;
Kitetszett, hogy e' nem természet rózsája,
Legszebb volt a' nála, hogy kicsiny volt szája,
És hogy rendén állott rajta a ruhája. - -

Felém fordult, s mondá: Jó uram! ked hallja:
Új kaput a borjú amiként csodálja,
Tudja meg, nem vagyok asszonyosságok alja,
Mért csodál ked engem, kérem, okát vallja!

Meghajtva mondtam: mit túrem s tagadom,
Ki légyen, én ámbár aztat nem tudhatom,
Öltözetje, s annak színét csodálhatom,
Miféle találmány; mert meg nem foghatom.

Bár eleget néztem, s nézek is reájok,
Nem tudom, csípején mik légyenek azok:
Rézdobok-é avagy hernácból iszákok?
Abrakos tanyisztrák avagy üres zsákok?

- Ha! ha! ha! kacagott, s felette nevetett,
No, tett ked ruhámról, mondá, ítéletet!
Ada ked holmimnek szép nevezeteket,
Bizony az ördög is nevetné ezeket! - -

Magyar bárók voltak régtől én őseim,
Haza-fő hivatalt viseltek eleim,
Amelyeket bírok, számos szép értékim:
Mind rólok maradtak jószágim s kincseim. - -

Anglész neve vagyon én öltözetemnek,
Kupidó-has színnek híjják színét ennek,
Új szín ez, drága is; azért nincs mindennek,
Érti-é kend mindent, amit mondok kendnek?

Amelyeket nevez kend dobnak, iszáknak,
Neveztetnek azok mindentől *buffánnak*,
Szükség ezt viselni minden asszonyságnak,
Nyugvó kanapéja ez ám két karjának! - -

- Nagyságod szavait mind jól megértettem,
Bár együgyű vagyok, fejembe bévettem,
Hogy el ne felejtsem, szentül azt feltettem,
Prothokolumomba bétészem, végzettem. - -

Tudom, régi, jeles a familiája,
Vak Bélától vagyon ennek *diplomája*,
Csak kár, hogy nagyságod velejének tája
Kereng, s *cáputjának* vagyon nagy hibája! - -

Kupidó-has hús-szín ruhája és anglész,
Ugyanazért hibás kalap alatt az ész.
Bécsbe a bolondok háza már régen kész,
Ki abba Nagyságát zárja, jobbat nem tesz.

Kupidó hasának színét jól esméri?
Tám nagyságod hasát e szín gyakran éri?
E mostani világ módijának béri,
Sok ezer a szabó, ily ruhát mely méri.

Illenének majmok azon két buffánra,
Az egyike a jobb, más bal oldalára,
Így volna *grand* módi menni az utcára,
Hadd nézne a világ *Láma* óltárára!³⁶

Mint kutyák buffánján azok szolgálnának,
Ha táncolna nagysád, azok ugrálnának,
Ha nevetne, ők is majd vigyorognának,
Puklit ha csinálna, bukfettyet hánnának. - -

³⁶ *Lámát* tartják a tatárok azon nagy szent és fő papnak, ki még soha meg nem holt; templomokat, óltárokat építettek nékie, az ő lakását Bútan országba a Putala hegyén tartják lenni.

Higgye el nagyságod! maga nemzetségét,
Hogy így jár, mocskolja hazáját, nemzetét,
Csúfítja szépségét és deli termetét,
Vesse le *szcénába* való öltözetét. - -

Elmentem, s megálltam a híd túlsó végén,
Ahol egy szép sátor állott a bal felén;
Ebben sok sétáló mulatgatott kedvén,
Egyik *lémonádét*, másik fagyost kérvén.

Magam is bémenvén, néztem a zöld sátort,
Leültem és kértem magamnak meggyes bort,
Mellettem sok dámák ültek, fogtak egy sort;
Nyúgodtak, mert gyalog nézték ők a tábort.

A szélső mellettem pamarancsot evett,
Oly eleven s friss vólt, mint ágon az evet,
Ha ment, mint a pipis, oly lépéseket tett,
Mint cukros gerlice nevet, úgy nevetett.

Fiatal személy vólt, és oly szép, mint Junó,
Piros ábrázatja, kezei, mint a hó.
Karján ült egy gyapjas *bolonézer* kutyo³⁷
Oly szép fekete vólt, mint fekete holló.

Bizsú vólt a neve, mert úgy szólítgatta,
Mint egy kis gyermeket, szint úgy ápolgatta,
Undorodtam látván, miként csókolgatta;
Főkép mikor száját ettől megnyalatta.

Kalapja vólt: azon vólt sok olasz virág,
Hasonló munkából szép zöld *ciprus* faág,
Testén öltözete lebegett s vala tág,
Ilyen csúfos szabást ritkán látott világ! - -

Látta, hogy énrajtam van magyar öltözet,
Magyarúl szóllíta s imígyen kérdezett:
Honnan való az úr? rég-é, hogy érkezett
Pestre? úgy-é tábort látni igyekezett?

Magyar szavát hallván, nagyot sóhajtottam,
Megmondám, ki legyek, s magam meghajtottam,
De ő is ki légyen, tudni óhajtottam,
Mondja meg, hozzája nyájasan szóllottam.

³⁷ A *boloniai kutyácskák* mind oly gyapjasok, mint a magyar juh, és kicsiny marad.

- Ne sóhajtson az úr! mondá, hanem hallja:
Ítélmesternek vagyok én leánya,
Granatérosoknak bátyám kapitánya,
A másik vármegyénk első vicispánja.

Az ursulináknál Kassán neveltetem,
És hat esztendővel klastromba téttem,
Taval tizenhármát éppen hátra tettem,
Ide szülémhez hogy visszavitettem.

Mondám: boldog szülék, kik ilyen magzattal
Bírnak; ily választott gyönyörű alakkal,
Melyen természetnek éke van halmokkal,
Erkölcsök tengere rá áradt habokkal.

De gondolatimban én nagyot vétettem,
Mert a kisasszonyról én aztat ítéltam:
Ma a *theátrumon* Flóra lesz, azt véltem,
Mivel ily *komikus* ruhába szemlélttem.

Vagy talám *Diánna*,³⁸ mert kutyát tart karján;
De tegez és nyílak nincsenek oldalán,
Holdvilág sem látszik felől a kalapján,
Nem Diánna: inkább *Syrén* lészen talán.

- Nem vagyok én Flóra, Syrén, sem Diánna,
Mosolyogva mondá, mégis nevem Anna,
Gondolja: nemzetem theátrumra adna?
Szép értéke lévén, ilyenre juttatna?

Spanyiolországból jött ruhának neme,
Azért is dámák közt e' nagy módi leve,
Mindenike hordja, *karakó* a neve,
Tág, azért is tőle nincs a testnek heve.

Virágos kalapja minden kisasszonynak
Vagyon, mert e' nyárba ellent vet a Napnak,
Szép is és könnyű is, azért azon kapnak;
Jó uram! hát lássa hasznát a kalapnak.

- Drága kisasszonykám! mindezeket látom,
De mégis, mint bűnöm, azokat utálom,
Megvallom, hogy nekem nincs nagyobb halálom,
Mintha magyar dámát így lenni találom.

³⁸ *Diánna*, vadászat istenasszonya, íratatik kutyákkal, tegez- és nyílakkal, a feje tetején pedig holdvilág.

Minden török dáma jár csak törökösen,
Nemzete köntösét hordja örökösen,
Éppen ezen okból tartja is becsesen,
Más nemzet ruháját utálja erősen.

A magyar öltözet legszebb, legnemesebb,
Nincs nemzet, amelynek ruhája ékeesebb,
Nincs így felöltözött dámánál díszesebb,
Kiterjesztett farkú páva sem kényesebb. - -

Higgye: ha magára magyar ruhát vészen,
Eszter királynéhoz hasonlónak lészen,
Szerellem hagymássza elfogja egészen
Sok gavallér szívét: nem egy beteg lészen.

Mondá: no jó, uram! mindjárt hazamegyek,
És szülőim előtt majd letérdepelek,
Megmondom, hogy többé ilyet nem viselek,
Reménylem, hogy tőlök engedelmet nyerek. - -

Elment a sátorból, én is kísértálm
A Rudasfürdőig, s amint ott megálltam,
Felém jönni én egy személyt hogy megláttam,
Ezt a többi között leginkább csodáltam.

Nem tudtam felőle ítéletet tenni,
Férfi-é? asszony-é? nem tudtam kivenni,
Ez *hermafrodita*,³⁹ gondoltam, fog lenni,
Ki légyen? mi légyen? melléje kell menni.

Vereses *tintuchból* volt főkötő fején,
Fél-réf hosszaságú *másli* az elején,
Oly nagy, mint egy szita, vala kerületén,
Vége mint zsúp függött hátának közepén.

Homlokán lecsüggve hordta nyírett haját,
Sok foga vólt híja, ha nyitotta száját,
Öregség ráncai gödrözték arcáját,
Börzsönnyel festette e vénség hibáját.

Mint reszket a pitle, mikor őrel darát,
Úgy riszálta ez is, ha ment, a vén farát,
Ha vigyorgott s nyitá két hitván agyarát:
Hinnyogni gondoltam barátok szamarát.

³⁹ *Hermafrodita* az, aki egy holnapba férfi, a másikba asszony.

Férjfi öltözet volt többi öltözete;
De mégis gondoltam, hogy asszony lehet-e?
Szava is olyan volt, ha szólt, ha nevette,
Legyezőt kezével a nap ellen vete.

Magos, száraz volt ez, véltem, látok halált,
Majd feldültem, hogy rám lehelleni talált,
Oly bűdös volt szája, hozzám közel is állt,
Magyarúl köszöntött, és tabákkal kínált.

Megköszöntem, s mondja: jaj be elfáradtam!
Bálba voltam, mindég táncoltam, vígadtam,
Igaz kedvem szerint magamat mulattam,
Egész éjjel csak egy órát sem aludtam.

Mondám: anyámasszony! tám Szent Gellért hegyén
Mulatott ez éjjel, s táncolt a tetején?
Igen köhög! úgy-é *catharus* van mellyén?
Purgátiót, kérem, vegyen bé idején.

Bezzeg nem kellett több! mert ezen Xantippe⁴⁰
Szidott, mocskolt; haját majd fejemről tépe,
Kiönté testére mérgét az ő lépe,
Hidrát, basiliskust mutatott a képe.

Te gazember, bolond! azt mered mondani,
Hogy Szent Gellért hegyén voltam én mulatni?
Ahol boszorkányok szoktak csak vígadni,
És még *anyámasszony!* hozzám úgy szólani!

Húszesztendős vagyok, mégis öregnek vélsz?
Tudod-é te díb-dáb ember, kivel beszélsz?
Megmutatom néked, hogy mit téssen a félsz;
Mert magad erőddel földről majd fel nem kélsz.

Megijedtem: dúlt-fúlt e mérges Pandora,
Mint mérges pókának függött kánya-orra,
Féltem: ha boszorkány, majd tör engem porra
És juttat kínok közt végső halál-torra. - -

Mondám: ő csak azért tetszett nékem vénnek,
Mert csúfos ruhája teszi ötet ennek,
Ketrec-főkötője szépségét fejének
Eltakarja, azért tetszik ő ilyennek.

⁴⁰ *Xantippé* ama bölcs *Sokratesnek* vala felesége; de felette mérges és tökéletlen asszony vala.

- Te ostoba! módos főköttöm nem ketrec,
Furó köntösömnek neve, melyt te nevetsz,
Falusi dőre vagy, te ehhez nem értesz,
És csak kicsiny ember; pokolba elmehetsz.

Tudjad: Szegeden vólt bíró az én atyám,
Itt, a harmincadon *contralór* a bátyám,
Postán íródeák uram; özvegy anyám.
Engemet titulál egész világ: *Madám*.

- *Szervitőr trezümből*, mondám, drága Madám!
Nem tudván, ki légyen, nem vétettem talám,
Illő titulussát hogy én meg nem adám,
Vigyázok ezentúl, hogy ne hibázzon szám.

Tudom már: mely nemes, mely nagy nemzetsége,
Bátyjának, urának hogy jeles tisztsége,
Téntatartó, penna címere szépsége,
Posta-sípot fújni tud ura készsége.

Hogy csak húsz esztendő: azt mondja a Madám?
Multiplikáltatik ha háromszor e szám,
Úgy elhiszem: másképp kurva apám-anyám,
Nem hiszem én, mert lesz tízzel is több talám.

Furó a ruhája? sok esztendeje múlt,
Azólta a Hóld is számtalanszor újjult,
Sokszor a zöld fáknak levele is lehúllt,
Miólta a Madám ilyen dologhoz nyúlt! - -

Héjába festi ked már ráncos arcáját,
Héjába csipézi zsugorodott száját,
Héjába pólcolja két mellye capáját,
Öszve-főzte vénség dere már pofáját. - -

Jobb vólna, hogyha ked olvasót csörgetne,
Vagy ülne guzsalyhoz, és orsót pergetne,
Magyar öltözetén senki sem nevetne,
Nem világ cégére, de példa lehetne. - -

Elmentem; utánam kiabált és morgott,
Néhány fogaival mérgesen csikorgott,
Hányta-vette magát, mint szélvész, úgy forgott,
Epéjétől gyomra és a hasa korgott.

Csakhamar elértem én a szállásomat,
Nevettem, meglátván földim s pajtásimat.
Tettem vacsoránál én *discursusomat*,
Dámákkal folytattam mint *processusomat*.

Mond a *cancellista*: Te nagyon szurkálod,
Gavallérok, dámák módiját piszkálod,
Flegmájokat egyszer, ha vesztek, meglátod,
Mely *labyrinthusba* magadat találod.

- Földi! már több dolgom ő vélek nem leszen;
Mert gondolatimat kiöntém egészen,
Tám benne beszédem *impressziót* téssen,
Sok ál-arcás módi végső *valét* vészen.

TIZENEGYEDIK RÉSZ

*Lefeküdvén a nótárius a szobájába, éjtszaka az utcán lármát hall.
Felkelvén reggel, látja tele lenni néppel az utcákat, és mindeneket lát
nyughatatlanságba lenni. Bėjövén a cancellista a szobájába, szomorúan jelenti
nékie, hogy török háború vagyon: erre ő a Duna hídjára fut, itten egy nagy úrra
akadván, e' megbeszéli nékie, mért vagyon a török háború. Leírja, mit látott
a Duna hídján. Megijedt, haza készül. Eladja zsufa fakó lovát egy kapitánynak.
Aztat is leírja, mint viselte magát, hogy a kapitány próbáltatta.*

Ezzel én földimnek mondék jó éjszakát,
Amelyben én háltam, bézártam a szobát,
Morpheus bocsátván szemeimre álmát,
Aludtam; de néha hallék mégis lármát. - -

Földim bėjött hozzám, láttam, hogy szomorú,
Ijedve ezt mondja: háború! háború!
Jön a török sűrűn, mint égen a ború,
Majd viszi a népet, légyen bármely korú.

Ily hirtelen dolgon nagyon álmélkodtam,
Azért a Dunának hídjára futottam,
Ottan egy nagy úrra hogy reá akadtam,
Örültem, hogy tőle mindent megtudhattam.

Mondá: uram, tudjad, a fényes Portának
Azolta szüneti nincsen haragjának,
Miólta a *mosqua* cárné *Krimiának*⁴¹
Asszonya lett, egész *Tauritániának*.

Ez országba *Cherzon* várát építtette,
Sőt koronáztatni magát itt hirdette,
*Bessarábiát*⁴² is Szultántól kérette,
Mondván: ha nem adja, fegyvert fog érette.

Azért is a cárnén most tölti bosszúját,
Izente ellene tenni háborúját,
Konstancinápolba Mahomet zászlóját,
Országja határin kitészi lófarkját. - -

⁴¹ *Krímia* Tatárországnak egyik tartománya, a Fekete és Azóvi tengerek között. A rómaiak *Tauritániának* hitták.

⁴² *Bessarábia*: Moldávia, Ukrajna, a Duna és Fekete-tenger között fekvő ország.

A nagy *mosqua* cárné felséges urunkkal,
Allientziába vagyonszárunkkal,
Készen kell hát lenni egész táborunkkal,
Pogányság rosszul bán másként országunkkal.

Így beszélvén, láttam: eggyik kurir Bécsbe,
A másika pedig sietett Berlinbe,
Párisba egy gárda veres öltözetbe
Bécsből küldetett, ült posta szekérébe.

A másika méne sebesen Londonba,
Harmadika nyargalt Petroburgba nyomba,
Gondoltam, udvarunk van most nem kis gondba;
De a Burgereket csodáltam azonba.

Egész nap hallottam csak *projectumokat*,⁴³
Belgrádot megvenni hogy kell, *plánumokat*,
Itt Budán törökkel sok töltött halmokat,
Nevettem e téntás vitéz bolondokat.

Sok közölök megjött már Jérusálemből,
Az Úr koporsóját a török kezéből
Kivette; de láttam, a Jordán vizéből
Sokat ivott, részeg: tetszett beszédjéből.

Mi lesz a dologból, még öt nap itt vártam,
Délelőtt, délután a hídra sétáltam,
Ezt mindenkor néppel én tele találtam,
Számptalan sok hajót Dunán jönni láttam.

Terhelve közöttök sok vala lisztekkel,
Sok pattantyúsokkal, sok pedig pékekkel,
Sok inzenérekkel, sok regementekkel,
Ágyúkkal, bombikkal, s más hadi szerekkel.

A fa ispitály is, melyt Bécsbe csináltak,
Elszedték egymástól és hajókra rakták,
És így ezt is Dunán az ácsokkal hozták,
Péterváradjára innét leúszatták.

Mint mondám: a Duna fedett vólt hajókkal,
Melyekben sok fegyver villogott, zászlókkal,
Látszott granatéros, süveg kaskétokkal,
A szép muzsikálás, sípolás dobokkal.

⁴³ Szokása ez a városi polgároknak, különösen a bécsieknek, mindenféle *plánumokat*, *projectumokat* tenni a kávéházakban és ital közben, a háború idején.

A Dunának partján lovas regementek,
Szüneti nem vala, lefelé mint mentek,
Ezek pallost s kardot még kvártélyba fentek,
Trombiták harsogtak, a rézdobok zengtek.

A mezőkben hol itt, hol amott a huszár
Nyargalván úgy tetszett, hogy száll sólyommadár,
Kócsagtollas tisztje úgy ment, mint páva jár;
Ha ezek töröktől vesznének, lenne kár. - -

Az ország szélein a merész horvátság,
Kiállott a székely s oláh katonaság;
Így folynak a dolgok, látom, a barátság
A törökkel bomlik, bomlik a szomszédság.

Hallottam, *Mosqua* is népe nagy számával
Kiszállott mezőre három armádával,
Próbát akar tenni a török csalmával,
Már a *kolit* kiált kozákja⁴⁴ lármával.

A *mosqua* felette erős nemzet, s kemény,
Hideget nagyon bír; bár süssön verőfény,
Mindkettőt szenved, nincs benne semmi kény,
Hogy török hódolni fog nékik, van remény. - -

Sőt azt is hallottam, hogy már megmérkeztek,
És Oszakóv táján törökkel ütköztek,
Hol törökök közül sokan vízbe veszttek,
Kiket le nem vágtek, rabszíjakra fűztek.

Mindezeket hallván, nagyon megszeppentem,
A nagy készüléket látva megrezzentem,
De mint nótárius kardomat nem fentem,
Hanem a szállásra földimhez elmentem.

Mondom néki: sógor, rosszúl van a dolog!
Eddig Temesvárnál tám az ágyú morog!
Ládd-é: katonaság mint ögyeleg s forog,
Jön a török! e' nem sánta, nem tántorog. - -

Tudja Isten: hogy van otthon feleségem!
Talám rekruták már fiam és cselédem?
Ha elfogyott, mennyit hagytam, eleségem,
Nem török, de éhség lesz én ellenségem.

⁴⁴ *Kozákok*, a Don és Bog vize körül lakó nép, mintegy fél tatárok; de óhitűek, sok számmal vagynak, a fegyverjek hosszú hegyes tűr, ők *pikának* hívják, a csatába *kolit*, *kolit* kiáltanak: azaz szúrjad! szúrjad!

Hogy ezeket mondám, az ajtót nyitotta
Egy lovaskapitány, magát meghajtotta,
Rámnézvén, kérése vólna, azt mondotta,
Nálam; és beszédjét imígyen folytatta:

Uram! az úré-e azon paripa-ló,
Melynek szőre, amint láttam, zsufa fakó?
Ha nem hibás, s nem vén, katonának való,
Megveszem az úrtól, hogyha az eladó.

Mivel a serfőző aztat jól tartotta,
Mindennap háromszor megabrakoltatta,
Kocsisával egy nap kétszer vakartatta,
Bizonyos órákra meg is itattatta:

Felvette ő magát, és megkövéredett,
Csikó lévén, felnőtt, tizenötmarkos lett,
A sok jó abraktól meg is tüzesedett,
Napfényen a szőre, mint az arany, fénylett.

Egy katona eztet udvarra vezette,
Kapitány vizsgálta, lóról nézegette,
Agyarát és körmét mind megtekintgette,
Hány marok fog lenni, kétszer méregette.

Katona felülvén hátára, megállott,
Megindulván, mindjárt nagyon fennyen hágott,
Megállván, lábával földet és port vágott,
Hogy megeresztette, szemével nem látott. - -

Mintha dagasztana, hátuljával úgy ment,
Egy bokát a máshoz nem ütött és nem fent,
Bokros hosszú farkát viselte mindég fent,
A színe mutatott ennek szép fejr lent.

Kapitány fakómat nagyon megszerette,
Hogy adjam el néki, kért igen felette,
Gondoltam: majd otthon mást veszek helyette,
Hatvan aranyakat letéve érette.

Sok szép áldásokat kívántam melléje:
Hol fog kélni, jární, légyen szerencséje,
Rajta a nagyvezért elfogja, elérje,
Szultán sok aranyját kalpagjával mérje.

TIZENKETTŐDIK RÉSZ

*Eladván a lovát, a nótárius megbúsúlt, hogy miképpen megyen haza.
A cancellista tanácsot ad nékie, hogy menjen átal Pestre; mivel éppen vásár vala,
ott jog találni szatmári görögöket, vagy szigeti örményeket, akikkel haza fog mehetni.
Meg is alkudott, és leírja, a serfőző miképp bocsátotta el, mely reménységgel.
Leírja búcsúzását, és útját, míg Szatmár városába ért.*

Bú érte fejemet, eladván lovamat,
Nem tudtam, hogy haza mint tégyem útam,
A gyalog menésre nem adom magamat,
Hogy a *bagázsiam* nyomja a hátamat.

Cancellista, hogy bús vagyok, vette észre,
Vásár vagyon, mondá, menj átal te Pestre,
Tudom, fogsz akadni szatmári görögre,
Avagy Máramarosból szigeti örményre.

Azért a vásárba kimenni siettem,
A sátorok között tétől tekintgettem,
Őket szerencsére hamar fel is leltem,
Mivel sátorjokat már régen esmertem.

Hat forintba vélek mindjárt megalkudtam,
Elő-pénzt nékiek két forintot adtam,
Hogy hétfőn indulunk, azt nagyon akartam,
Gond miatt fejemet többé nem vakartam.

A vásárról vissza szállásunkra tértem,
Gazdánk templomból jött, őtet utólértem,
Ebédet hamarabb ennénk, arra kértem,
Ez utolsó dolgot cselekedje értem. - -

- Itten Budán immár elvégeztem dolgom,
Tenéked is régen alkalmatlankodom,
Görögökkel menni vagyon most jó módom,
Házomhoz megtérni elég fontos okom. - -

A falunak is lesz most gyakran gyűlése,
Lesz a rekrutáknak fogása, szedése,
Mind én fejemen áll ezek rendelése,
A rekrutáknak is madzaggal mérése.

Beszédemre Fráncli lányát szóllította,
Hogy útra kalácsot süssön, parancsolta,
Ehhez egy pár sódart főzessen, mondotta;
Leánya is mindjárt kezeit mosdotta,

Gyorsan hozzáfogott a kalács-sütéshez,
A szakácsné pedig a sódar-főzéshez.
Szarvashúst is sütvén, látott az *espék*hez,
Borjú címeréhez és más pecsenyéhez.

Mindezeket maga rakta iszákomba,
Egy pincetokot is megtöltött azomba
Jó budai borral; ezek után nyomba
Finom somlai bort csapolt kulacsomba.

Másnap vasárnap volt, adott jó ebédet,
Melyhez magunk ültünk, nem hívott vendéget,
Tett az asztal felett sok tréfa-beszédet,
Ivott mindenféle verses egésséget. - -

Mondá: hogy csekélység az, mit ő nékem tett,
Hozza azt magával emberi szeretet.
Kért: arrúl ne tégyek több emlékezetet,
Sőt most utoljára mutassak jó kedvet.

Eléri azt: Budán fog még látni egykor,
Mert az urak engem emlegetnek gyakor,
Prézesnek szájából hallotta már sokszor,
A *consiliumnál* hogy leszek *janitor*.

Mondám: amit egek felőlem rendelni
Fognak, az kellek nékem, nem mást tenni.
Ajtó sarkát ugyanúgy meg tudom kenni,
Hogy nem fog nyikorgást nyílásával tenni.

Új *szisztémáját* is törvénynek felvettem,
Pontomra, mint most foly, mindent feljegyztettem,
Szent *Ivó* képét is immár megszerzettem,
Mindenre magamat alkalmasnak tettem.

Hallom: *projectánsok* közt ki *primárius*,
Abból válik legjobb *consiliárius*,
Törvény-zavarókból lesz *cancellárius*,
Ha földet jól méri, *proto-notárius*.

Majd azt fogom tehát én itt *projectálni*,
Budának nem lehet, hol most áll, ott állni,
A tokaji hegyre kell néki felszállni,
Griffmadár-szárnyakat nékie csinálni. - -

A föld kerektségét réffel fogom mérni,
Megmondom: búzaszem hány fog ebbe férni,
Hány szemet ad kalász, ha ez meg fog érni;
Hanem *diurnumot* fogok ezért kérni.

De most mégis szükség útam követni,
Otthon mint foly dolgom, meg kell tekinteni,
Hahogy *decretumot préses* fog küldeni,
Egybe, higgye az úr, itt fogok teremni. - -

Itten búcsúzásom akartam kezdeni,
De lehetetlen volt egy szót is ejteni;
Mert kezdték fájdalmaik szívemet sérteni,
Szemeim könyveket mint záport, önteni.

Zokogva borúltam a gazda nyakára,
Megcsókolván, hullott könyv az arcájára,
Néma voltam, nézvén lyányára, magára,
Elmentem, meghajtván magam utóljára.

Cancellista földim Pestre átal késírt,
De ő is magával bánat miatt nem bírt,
Mert amint én sírtam, szinte ő is úgy sírt,
Egy levelet adott, melyet atyjának írt.

Szekerekbe lovak bé vóltak már fogva,
Mindketten egymástól búcsúztunk zokogva,
Mondám néki: Fránclit vegye el, susogva,
E szavamra láttam, hogy vólt mosolyodva.

Megcsókolván egymást, Pestről elindúltunk,
Már szekéren ültem, mégis kezet fogtunk,
Gyöngyösre estvére jókor béhajtottunk;
Igen jó út vala, azzal bóldogúltunk.

Nem vólt semmi bajom haza-megtértemben,
Mint vala Budára való feljöttömben,
Sokan lévén, bátrak vóltunk mi mindenben,
Vígabb útam nem vólt ennél életemben.

Görög természetből fösvény szokott lenni,
Nem is láttam őket valami jót tenni,
Csak olajos babot láttam őket enni,
Én magamban mondám, nem fogok így tenni,

Mert én hol szarvashúst, hol meg sódart ettem,
Néha kalácsomat, néha cipóm szeltem,
Somlyai, budai borom elővettem,
Amelyikből tetszett, poharam töltöttem.

Valahol átmentünk, minden helységeken
Muzsikát hallottunk zengeni ezekben,
Rekruták ugráltak, vóltak jó kedvekben;
De anyákat láttam sírni keservekben.

Ötödnapi délre béértünk Szatmárba,
Örvendeztem nagyon, hogy vagyok hazámba.
Képzeltém: estvére a falu nagy számba
Házamnál Peleskén mint köszönt szobámba.

UTÓLSÓ RÉSZ

A nótárius a görög háza előtt lármát hallván, kimégyen s látja, hogy azt a verbunk teszi. Megrémül, közöttök mundírban Sándor fiát látván. Ezzel való beszédit leírja, és mint adta atyai áldását reája. A szomszédja szekeren estvére hazamegy Peleskére. Leírja, mely pompával jött a tanács köszöntésére, és mely orációval ő viszont-fogadta aztat. Leírja: Sándor fia miatt felesége szomorúságban lévén, aztat miként nyúgosztalta meg, miket szóllott Sándorról nékie. Végte megegyezett a feleségével: mivel még egy Laci nevezetű fia volt, hogy véle elvételik a mester leányát, hogy így ha felnőnek ezen gyermekek, mellettek halhassanak meg. Leírja, hogy csak nótárius maradott, béfejezván verseit azzal.

Hallok én azomba igen nagy lármázást,
Görög bótja előtt hangos muzsikálást,
Kimentem, és láttam, hogy a kiabálást
Katonaság teszi, tartván verbuválást.

*Hiripi Súgárral*⁴⁵ húzták a száraz fát;
Ámbár ezek pártost nem tudnak, sem kótát,
De mégis oly rendin megvonják a nótát,
Hogy ki őket hallja, elfelejti holtát.

Kimenvén, reájok szemeim vetettem,
De majd elájúltam, én úgy megijedtem,
Mert immár mundírban köztök megsejtettem
A fiamat, Sándort, s könyveket ejtettem.

Sújtással meghányott, cifra volt ruhája,
Oly nagy, mint egy tallér, sarkantyú tarája,
Tajtékból, mint csupor, nem kisebb pipája,
Táncolt: *ritmusokat* kiáltott a szája.

Mondám: fiam, Sándor! ugyan mit míveltél?
Mi vitt téged arra, hogy katona lettél?
Lám, holtam után is javamból élhetnél,
Engemet anyáddal így keserítettél.

Tudjad, hogy *Budára* vissza fogok menni,
Táblánál *janitor* mivel fogok lenni,
Téged *auscultánsnak* akartalak tenni,
Nagy uraságodból örömemet venni.

- Micsoda? *Auscultans?* adta szedte-vette,
Hiszen főispánynak sincs ilyen élete!
Eszem-iszom és csak táncolok mellette -
Én a téntát, pennát utálom felette.

⁴⁵ *Hiripi és Súgár*, Szatmár városába két jeles cigány muzsikusok.

Nem is penna, csak kard illik a kezembe,
Hogy azt török vérbe mártsam, van eszembe.
Majd ha én Belgrádnál vélek leszek szembe,
Mint káposztát rakom fejeket verembe! - -

Mondám: Fiam! mivel te ezen életre
Ráadád magadat, látom, van kedvedre,
Adom hát atyai áldásom fejedre,
Elmehetsz már bizvást tatárra, törökre.

Megcsókolván kezem, köszönte s jót kívánt,
Mondá: áldásomért fog tenni adományt,
Török pipát, számos oka basa-dohányt,
Bulya vásznát, kávét anyjának s egy kaftányt.

Éppen szomszédomnak üres szekérére,
Ki búzát adott el, s innét visszatére,
Felültem, és jókor értem Peleskére,
Hogy már megérkeztem, el is futott híre.

Mindjárt a kisbíró az öreg bíróval,
Az oskolamester harangozójával,
A polgári tanács egy veres zászlóval,
Köszönteni jöttek ily orációval:

- Ábrahám, Jákóbnak, Izsáknak Istene!
Senki hatalmadnak nem állhat ellene,
Sem gulya, sem bika, légyen bármely fene:
Megtartod azt, kinek elveszni kellene!

Megmentéd Dávidot Góliát kezétől,
Az Izráel népét tenger mélységétől,
Három iffiakat tűz emésztésétől,
Nótáriusunkat bikák döfésétől!

Kihúzád te őtet a Csósznek árkából,
Mint Jónást ama nagy cethalnak torkából,
Hogy vele ezt tetted magad jóvoltából,
Te Deumot halljad mindnyájunk szájából.

Mondják hát mindnyájan: *Te Deum laudamus*,
Már ezt elvégezvén, itt egy borjút *damus*,
A falu gazdája süsse meg, *oramus*,
Kinél örömünkbe mondjuk: ma *bibamus*.

Nótárius urunk! hogy téged szemlélünk,
Azt ki nem mondhatjuk, miként örvend szívünk,
Egész tanács, egész falu arra kérünk:
Kormányozd bajunkat, gyámolítsad ügyünk.

Egy malacot hoztunk, két köből málét is⁴⁶
Néked ajándékba, ahoz egy tyúkot is,
Megtudtuk immáron *titulusodat* is,
Vedd kedvesen tőlünk: urunk *Perillustris!*

Egy nagyot köhentvén, magam meghajtottam,
Kezembe egy hosszú papirost tartottam,
Merőn kimeresztett szemekkel állottam,
Altiori stilo ezeket mondottam:

- *Hic sum ego, qui sum* nagy Zajtai István,⁴⁷
Tíz hetet töltöttem, tudja ketek, Budán,
Ott a *processusok* mind folynak a táblán,
Már tudom; *Kitonits* úgy nem tudta talám!

Ez papiroson van az egész *szisztéma*,
Akadjon előmbe akárminő *téma*,
Szóllok *pro et contra*, nem lészek én néma,
Deliberálok is szalma-é vagy széna?

Ígérem, hogy lészek ketek *pátronussa*,
Légyen az helységnek bármely *processusa*,
Megmutatom, hogy van oly *nótáriussa*,
Kinek fejébe van egész Huszti *jussa*.

A mérésben sem lész semmi rövidsége,
Falu határának hossza, szélessége
Hány réf és hány araszt ennek kereksége,
Mégmérem, s megmondom, mi a tehetsége?

Magam is örvendek, hogy kenteket látom,
A jó *hármoniát* én *recomendálok*,
Reménylem: hibásan hogy én nem találom
A falu rovását: ez lenne halálom.

Ezzel elbúcsúztak, s ki-ki haza mene,
Mondották az utcán: ki ne örvendene?
Ily deákos embert gyertyával kellene
Keresni, ki ennél jobban beszéllene.

⁴⁶ Túl a Tiszán a parasztság a tengeri búzát, vagyis a kukoricát málénak is szokta nevezni.

⁴⁷ Peleskéhez igen közel van egy faluhely, mely Zajtának neveztetik, most már ott egy puszta templom áll.

Mint a víz, szájából úgy foly a deák szó,
Oroszúl jól beszél, oláh is igen jó,
Egész Paládokon⁴⁸ egy sincs ennyit tudó,
Még esküdtnék tészik; mert annak is való.

Így már magam lévén, karjaim kinyújtám,
Nyájas-édes szókkal én ezeket szóllám:
Drága feleségem! Jőjj már te most hozzám,
Hadd öleljelek meg, hadd csókoljon meg szám!

Eljött; de mint záport, könyveket hullata,
Megölelt, de hozzám egy szót sem szólhata,
Sűrű pihegések között csak jajgata;
Egyszer mondá: oda van szívem *Alaha!*

Ebből észrevettem, hogy Sándort siratja,
Okai fájdalmak, hogy ki nem mondhatja
Nékem, hogy mi baja: de ki csodálhatja!
Minden anya ilyen, azt ki-ki tudhatja. - -

Szóltam hozzá: szívem! te Sándort siratod,
Hogy katonának ment, te aztat jajgatod,
Jobb lész, ha szívedet megnyugosztaltatod,
Örömnek magadat bánat helyett adod. - -

Sándor fiunk, tudod, kard végére termett,
Meglásd: török fővel tölt ez még sok vermet,
A tatár chám ellen bozogányt mint perget,
Ugy tetszik, hogy látom, basákat mint kerget. - -

Hidd el: ő mint nagy úr, úgy fog még megtérni,
Nyert kincset vékával fogja nekünk mérni,
Megterhelt tevői el nem fognak férni
Házunknál: szomszédba kell majd helyet kérni.

Társ! tehát ne sirasd; hadd menjen kedvére,
Bízd Istenre éltét, dolgát szerencsére,
Hadd legyen a haza s király védelmére,
Omoljon karjától pogányságnak vére.

Tudjad: Jéruzsálmét Titus hogy megvette,
A rómaiaknak kezébe ejtette;
Sándornak is mért ne lehetne ily tette?
Úgy, mint Titust, őt is Isten teremtetten.

⁴⁸ Ugocsa vármegyében vagynak néhány faluk, amelyeknek neve *Palád*, azért is mondatnak Paládnak, vagyis Paládság.

A szerencsés *fátum* néki azt adhatja,
Hogy Konstancinápolyt megveszi, s bírhatja,
Mint Julius Cézár, akkor kiálthatja:
Veni, vidi, vici, örömmel mondhatja. - -

Ha Havas-Alföldjét, Moldvát, Bulgáriát,
Elnyeri Serviát és egész Boszniát,
Ha meghódoltatja tágas Romániát,
Móreát, Candiát, Ciprust, Dalmáciát,

Európából ha kimégyen előle
A török: mit gondolsz akkor te felőle?
A király ezekért mit térszen belőle?
Unterlaidnandságot tám nyerhet ő tőle.

Öccse, a kis Laci, ez is mi gyermekünk,
Bátyja, Sándor méggen; itt marad ez velünk:
Higgyed, örömünkre lesz ez, meddig élünk,
Idővel mellette nyugszik meg vén fejünk.

Jól tanul, *scholában* többnyire ő *primus*,
A fejébe vagyon egész *Káthékismus*;
Deákul jól beszél, tudja: *quot sunt casus*,
Hóltom után lehet ő itt *nótárius*.

Azon lések: néki legyen a mátkája
Trézsi, mesterünknek az ő kis lyánkája,
Láttam ugyan, hogy vólt tőle bokkrétája:
Laci néki adja, ha vagyon almája. - -

Hallottam: ruhája lesz tele ládával,
Egy tehént is adnak véle a borjával,
A sárga kancát is, hogy kis csikójával,
Mondotta az atyja, elhossa magával.

Mondá feleségem: ha így van a dolog,
Sándor után szívem már nem fáj, nem dobog,
Ráadom áldásom, hogy lehessen bóldog.
Tatár, török földjén s akármerre forog,

Adjon Isten néki Sámson-erősséget,
Mint Dávidnak vala, oly nagy merészséget,
Milyet Józsué tett, tégyen vitézséget:
Hogy megalázhassa a pogány népséget.

Mely szerencsés vala *Hannibál Cannánál*,
Macédó mely nyertes vala *Arbélánál*:
Oly szerencsés legyen ő is Belegrádnál,
Terjedjen el híre a Fényes Portánál.

Hannibal ad portas, ezen név mondásra
Rettegett, félt Róma ezen kiáltásra;
Sándor ante portas, ezen rikkantásra
Ázsia reszkessen, jusson szaladásra.

Hallám, feleségem tudja a *Bibliát*,
Tudja a római s görög *históriát*,
Nagy dolog! mert nem járt ő *akadémiát*,
Mégis ily példákkal áldja Sándor fiát.

Szöllék hozzá s mondám: kedves óldalbordám!
Te ékesen szóló bölcs tanúlt Minervám!
Tapsol a testemben a szívem és vídám:
Mivel tudományban hasonló vagy hozzám.

Mondd meg hát: Laciról úgy ítélisz-é, mint én?
Huszonkét esztendőt ő egyszer elérvén,
Trézsi tizenhétbe éppen akkor lépvén:
Jó lesz-é a dolog, egymáshoz ők férvén?

Mondá: kedves uram! erre vagyok készen,
Egy-egy okosb dolgot ked ugyan nem tészen:
Mintha azt elvégzi, hogy Lacié lészen
Trézsi: ebből szívünk nagy örömet vészen.

Jól nevelt gyermek ez: szőni, fonni tud már,
Az orsó kezébe, mint a villám, úgy jár,
Nem henyél ez soha, légyen tél, akár nyár,
Ha menyünk nem lenne, higgye ked, lenne kár.

Magna ingenia saepe conveniunt:
El fogja hát venni ötlet a mi fiunk,
Akarom: kettőnknek egy az akaratunk,
Valamint egy ágyunk, s vagyon egy paplanunk.

Így tehát mindenben én egyetértettem
A feleségemmel, és jónak is véltem,
Hogy Laci elvegye Trézsit, mert így éltem
Nyugodt lesz, mellettek nem lesz bajtól féltem.

Azonban postán jött Budáról levelem,
Véltem, hogy *janitor* vagyok, benne lelem,
De a *cancellista* írja, hogy már helyem
Másé: s a szerencse bánt így balúl velem.

Írta: a serfőzöt hogy ő eltemette,
És Francli leányát feleségül vette,
Ki által ő magát bóldog karba tette,
Mert vele sok kincset, sok pénzt nyert felette.

Én pedig, ki vóltam, csak az is maradtam,
Et sic Budára is héjában fáradtam;
Még jó, a toronyba hogy bé nem zárattam,
Mivel sok gavallért s dámát megtámadtam.

Csak nótáriusság éltem reménysége,
Míg járul falunak hozzám kegyessége.
Itten Nagy-Peleskén lesz éltémnek vége,
Valamint most vagyon verseimnek

VÉGE

ONTÓ PÁL

AJÁNLÓ LEVÉL

magyar Hazánk érdekes damáihoz

Már egyszer letehetem Nagyságtok kanapéjai előtt álló asztalkáikra azon munkámat, amelyek - még a múlt ország-gyűlésének alkalmatosságával, Pesten - versekbe való munkálására Nagyságtok kényszerítettek. De méltóztatnak arra emlékezni, hogy tölem oly jádszi munkát kívántak, mint csekély pennámból kifolyt Falusi nótáriusnak útazása. Már én nem tudom: ha ezen munkám rózsanyílást példázó szájocskájokat egy kis mosolygásra reá fogja-e hozni, avagy nem? Ha ez megtörténik, bizonyára örömömre fog válni, hogy Nagyságtok kívánságának eleget tettem, mert így tárgyomhoz jutottam; ha pedig nem, tehát gondolja meg Nagyságtok, hogy ez egy megaggott embernek pennájából folyt ki, és hogy az aggságnak inkább a mordság, mintsem a jádszó kedv az ő tulajdonsága. Ha netalántán ellenkező történne, és a mosolygás helyett némely verseimnek sorai egy kevés pityergést találnának okozni: aztat hajnali harmat-formájú gyenge szíveiknek méltóztassák tulajdonítani. Én csak attúl tartok, hogy mivel ezen munkám sok háborúkat és vérontásokat foglal magába, netalántán Nagyságtok ízlése ellen legyen; de ha meggondolja Nagyságtok őseink asszonyi nemének tett vitézségeit, reménylem, nem fognak kívánni azoknál alábbvalók lenni, annyival is inkább, mivel azok nem voltak annyi tulajdonságokkal s nagy és szép erkölcsökkel felruházva, mint Nagyságtok, akik a felvilágosított világba élnek. Nem is olvastak annyi román-könyveket, amelyek tele vannak bajnokok dolgaival, sem pedig ezeknek vitézségeit szembetűnőképpen a teátrumokon játszani nem látták; mi több, még csak oly módisan felöltözni, táncolni és magokat festés által iffijíttatni s bémázolni sem tudták, hanem azon vas-világba, magok együgyű erkölcsükbe tartották lenni bódogságokat. Óh vakság! De mégis azon fátyolt viselő és karmazsin csizsmába járó dámáknak egyike sokáig védelmezte mint egy Semiramis Munkács várát, a másika pedig meg nem rettent szívvel durrogtatta ágyúit az ötet ostromlók ellen, aranyos-medgyesi várából. Hát a Murányi Vénus nem-de-nem mindaddig megtartotta azon nevű várát is, míglen Nagyságtok bálványkája, Cupido, szokás szerint aztat meg nem vette? Azért reménylem, Nagyságtok gyenge mellyeikbe is hasonló szív vér, és még merészebb, mert ez már mint a briliántkő, a megvilágosított világ által ki vagyon pallérozva. Én ezen példákat nem azért hozom elő, mintha Nagyságtokat a Márs teátrumára karonfogva kívánnám vezetni; éppen nem, mert Isten kegyelméből elég férfaiunk vannak, akik ma is más nemzetek csudájára a mostani véres francia háborúba mint igaz magyarok, úgy vitézkednek. Megnyugodott elmével méltóztassanak lenni, mert itthon fognak maradni Nagyságtok, nem ugyan a guzsaly mellett, mert ez durva eszköz, hanem a Márs teátruma helyett a pestinek vagy bécsinek megtekintésére. Ne is iszonyodjanak Nagyságtok ezen munkámba béiktatott háborúktól, mert azokat tehetségem szerint igyekeztem mulatságosan kitenni. Végtevére két kérésemet nyújtom Nagyságtok elibe: az első ez, hogy előljáró beszédemet figyelemmel méltóztassák olvasni, hogy így munkámnak foglalatját előre kivehessék. A második pedig, hogy méltóztassanak malasztjokba megtartani

alázatos szolgáljokat,
a kiadót.

ELŐ JÁRÓ BESZÉD

Az 1792-dik esztendőbe Budán tartatott ország-gyűlésén magam is jelen lévén, történt, hogy Pestre egy nagyérdemű dámának látogatására általmenvén, hét más dámákat szerencsém adatott nála találni; az hármát nem esmértem, de a négyét már azelőtt sok alkalmatosságokba tiszteltem. Azon három esméretlen dámák a többiektől fülem hallottára (jöllehet sűgva akartak szállani) kérdezték, hogy én vólnék-é az, aki A Falusi Nótáriusnak Budára tett útazását munkáltam? Midőn amazok bizonyították vólna, mingyárt ez a három is megesmérkedett velem. Több egy-más dolgoknak előhozása után mind a nyolc dámák körülvettek, és kértek, hogy még egy oly forma játékos munkát az ő tekintetekért adjak ki. Eleget szabódtam, s mentettem magamat, hogy se időm arra nem vólna, sem esztendeimre való nézve az ilyen könnyű munka hozzám már nem illene, sem pedig matériát egykönnyen arra nem találhatnék. De mindezen mentségeim haszontalanok és sikertelenek vóltak, és mindaddig únszollani meg sem is szűntek, míg erre magamat nem ajánlottam. De kinek is szívét meg nem lágyítaná az ilyen Syréneknek éneklése! magát Jupitert is az égből lehúzta egy asszonyi állat; és így, bár nem örömet, leköteleztem magamat egy ahhoz hasonló munkának kiadására.

Megvallom, sokáig tűnődtem magamba, míg alkalmatos matériát találhattam, mivel nem valami mesének, hanem valóságos történetnek világ eleibe való terjesztésén igyekeztem. Végteére az ötlött eszembe, hogy *Rontó Pálnak*, egy magyar lovaskatonának és *gróf Benyovszki Móricnak* életeket, földön, tengereken végzett háborúit, vitézségeket, álmélkodásra való történetjeiket adjam ki. Azért is ne tartsa egy érdemes olvasó is ezen munkámat költeményes románnak, mert valósággal megtörténtek az abba foglaltatott dolgok.

Leginkább azért határoztam meg dolgaiknak kiadását magamba, mivel hazánkfiak vóltak; mert világos dolog, hogy ha az idegen nemzetek közül egy valaki csak egy csekély dolgot, úgymint csak egy más országon keresztül tett útazást vagy egy csekély vitézséget visz is véghez, azt mingyárt nagy fitttel kitrombitáltatják, kinyomtattatják; hadd lássa tehát a világ, hogy hazánk is nemez oly jeles férfiakat, amelyeknek viselt dolgai sokkal nagyobbak, jelesebbek, mint sok más ezer idegeneké.

Azon ne csudálkozzon senki, hogy *Rontó Pálnak* történeteit gróf Benyovszki történetei eleibe tészem; mert minden érdemes olvasók által fogják munkámba látni, hogy a grófnak történetei csak akkor kezdődnek, amidőn Rontó Pál nem messze Krakótúl, Lengyelország városátúl, hozzája érkezett; már ez előtt pedig Rontóval sok dolgok történtek, mert öregebb is vólt sokkal a grófnál. - -

Ami gróf Benyovszki Móric életét illeti, önnönmaga aztat, míg Londonba mulatott, francia nyelven leírta, és ugyanottan kinyomtattatott; amelyet az anglusok is magok nyelvére általfordították, és végteére ezen munkája német nyelven is kijött. És így rész szerint én ezen német kiadást követem, de mégis inkább önnön-magok előttem tett beszédjeiket s vallásokat, mert amint munkámba béiktattam, midőn gróf Benyovszki Párisból hazánkba megtért, Nagyszombatba az Arany Korona vendégfogadóba velem négy napokat töltött, és mint régi jó barátom és távodadrúl való atyámfia is, minden történeteit és viszontagságait nékem elbeszéllette. Rontó Pál pedig egy regimentbe vólt velem, és én fő-strázsamestere vóltam, s hivatalom mellett az akasztófa alá is én vezettem ki, az hét esztendeig folyt prussus háborúba. 1790-dik esztendőbe ország-gyűlésén Budán lévén, megtudván ő ottan létemet, felkeresett, és kilenc napokig el sem eresztettem. Ezen alkalmatossággal mind a maga életét, úgy a grófét is, az vele esett történetekkel elbeszéllette előttem, sőt, amint néki mondottam, mint vólnának némely dolgaik a könyvbe kitéve, sokat meghamisított, és előttem úgy, amint kitettem, beszéllette. - -

Itt kezdődik tehát életének leírása, amelyet én kétsoros versekbe - mivel a fent megírt dámák így kívánták - a világ eleibe terjesztem; másképpen nem lett volna munkám fél-csípejű, de a dámák jobban szeretik a rytmust, mint a négysoros verselést, mert ennek könnyebb a nótája, hanem valamint az igaz magyar poézisnak természete hozza magával, négysoros lett volna csekély munkám. - -

Bóldognak fogom magam tartani, ha ezen csekély munkám valamint hazám dámái előtt, úgy annak közönsége előtt is, egy kis meglelégedést fog érdemleni.

*Költ munkám szabad Szakolca
királyi városba lévő házamba,
Szent Iván havának 30. napján,
1793. esztendőbe.*

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ CIKKELY

*Rontó Pál születése földjéről szóll; elbeszéli, kik voltak szülõi, mint jött e világra,
miképpen ment végbe keresztelése, és az annál tartatott vendégség.*

Ezerhét-százharminc-negyedik esztendő
Folya nagy áldással, vólt mindenbe oly bő,

Hogy az élésházak mind megtöltöttettek,
Pincékbe a hordók egymásra tétettek,

Egy ugar sem maradt hazánkba hasztalan,
Sem férjével lakó asszonyság magtalan.

Abba szült engem is anyám e világra,
Az atyám énvelem jutott fiú-ágra.

Borsod vármegyének azon kies völgye,
Melyet a Sajó mos, születésem földje.

Erről falum neve is Sajókeresztúr,
Melyben gróf Szirmai nemzetség földesúr.

Rontó Dávid vala neve az atyámnak,
Sárkány Judit pedig az édesanyámnak,

Vagyona vólt annyi, mint parasztagzdának
Szokott lenni; dolga jól folyt az házának.

Vagy bíró, vagy esküdt-ember az helységbe
Vólt ő; híre nélkül semmi sem ment végbe.

Az egész helységbe nem vólt oly tanúlt fő,
Írást is olvasni egy sem tudott, csak ő.

Minden currenseket csak ő olvasta el,
Computusokra is Miskólcra ő járt fel.

Azért is a helység becsülte, tisztelte,
Ügye folytatóját mivel benne lelte.

Szent Pál napja előtt, estve nyólc órakor,
Éppen imádságra harangoztak akkor,

Velem édesanyám terhétől szabadúlt,
Történt: éppen akkor egy csillag is tisztúlt.

Az istállóba is atyám Daru lova
Elnyeríté magát, s felette hinnyoga.

Bodri kuvaszunk is fogát vigyorgatta,
Örült, ugrándozott, farkát csavargatta.

Fájdalmai között engem burokba szült,
Melyen édesanyám felette megörült.

Bába megfürösztvén, mint illik, engemet,
Főtől talpig nézte az egész testemet.

Szívem erányába ő egy jegyre talált,
Mely vörös vólt, s kivont magyar kardot formált.

Ezt látván a bába, nagyon csudálkozott,
Bépólyáztván engem, az anyámhoz hozott.

Szólt hozzá: asszonyom! íme fiad vagyon,
Szerencsés anya vagy, örvendezhetsz nagyon.

Hidd el: nem más, hanem nagy bajnok lesz ebből;
Kitetszik szívére rajzolt kard-bélyegből.

Kedves édesanyám karjaira felvett,
Száma nincs, mennyi sok csókokkal illetett.

A bába itt mindjárt a szomszédba futott,
Hol atyám, míg anyám kínlódott, múlatott;

Néki is szintén úgy megmondotta eztet,
Mellyel oly örömet szívébe gerjesztett,

Hogy lélekszakadva mindjárt haza futa,
S mihent szobájába lehegve bójuta,

Anyám karja közzül engemet kikapott,
Áldotta az Istent és a mai napot.

Az istállójába innét engem bévitt,
Darujához így szólt: imé lássad: Judit,

A te gazdasszonyod ezen kis katonát
Szülte; tartsad eztet úgy, mint magad urát.

Idővel nyeregbe ő fog reád hágni,
Te hátadról fog ő ellenséget vágni.

Mert tudjad: hogy szíven kard-bélyeget visel,
Hogy nagy vitéz léssen, ez egy bizonyos jel.

Mivel engem tartott a ló elejébe:
Abrakos tarisznját fog vonni fejébe,

Azt vélte; azért is prüsszögött, hortyogott,
Lábával az hídlást vágta, és dobogott.

Szólt atyám: no bizony, urára esmére,
Azért prüsszög, dombol; örvend egész vére.

Mától fogva leszen jobb tartása néki,
Csigás lesz szerszáma, szironyos a féki.

Visszatérvén atyám, s menván az udvarán,
Bodri a szarvason,⁴⁹ azaz ganéj halmán

Feküdt, de mihent ötet észrevette,
Leszaladt s előtte ugrásait tette;

Hol elfutott tőle, hol meg visszafordult,
Hol hasára feküdt, hol meg tovább lódult,

Hol szűkölt, hol pedig néhányszor böffentett,
Majd bőriből kibújt, oly nagyon örvendett.

Látván, mit nem téssen az eb, hozzá így szólt,
Mert az atyám szíve örömmel tele volt:

Kedves Bodrim! ugyan be nagy a te eszed,
Mivel az mi történt háznál, észreveszed;

Örömmel köszöntöd, látom, uracskádat,
Ki csak most lépett bé, azon gazdácskádat,

Mondd meg: ki mondta meg az ő születését,
Az házhoz csak mostan lett megérkezését?

Szavára a kutya, bau! bau! mint böffentett,
Vélte: hogy a bába néki jelentést tett.

- Ha már tudod, úgymond, imé urad itt van,
Hogy nagy vitéz leszen, az már csalhatatlan;

E világra magyar kard-bélyeggel jött ő,
Minden ellenséggel szembe áll, ha felnő.

Ezzel a szobába énvelem bémene,
Az anyám kevésbé feltámadt ellene,

Hogy velem ily kemény, csikorgó hidegbe
Kint jár, és nem marad inkább a melegbe.

⁴⁹ Az Alföldön magasra hanyattatik a ganéj, és a tetején mintegy két szarvakra rakattatik, azért is neveztetik az így rakatott ganéjhalom szarvasnak.

Szólott: feleségem! hadd szokjon mindenhez,
Úgy is katona lesz, hideghez-meleghez!

Ó ha láttad volna, hogy mit nem műveltek
A Daru, a Bodri, mely örömmel teltek:

Mind a kettő mindjárt ráesmért urára,
Általad világra jött kis katonára.

Hidd el: ítélete Darunak magának
Nagyobb, mint akármely naturalistának;

Mert tegnap, jóllehet kétszer voltam nála,
Nem nyerített, nem is dombolt, vesztetg állta.

De most kisdudunket karomon sejdítvén,
Dombolt, és víg vala, magát elnyerítvén.

Nem máson, csak Isten hatalmán vígadott,
Hogy nekünk semmiből ily szép fiat adott.

A naturalista ezt a természetnek
Tulajdonítani szokta, vagy esetnek.

De a Daru lónak az az ítélete:
A természetnek is hogy vala kezdete,

Melyet is egy oly nagy valami alkotta,
Ki öröktől való, s ezeket mondotta:

Én vagyok a kezdet, és én vagyok a vég,
Tőlem teremtetett föld, tenger és az ég.

A Darunak sem volt addig istállója,
Míglen mesterember nem volt munkálója.

Nem is első oka annak a természet,
Hogy annyi sok bolond köztünk eltenyészett.

Embereknek őket Isten teremtette,
Naturalistáknak feslett erkölcs tette.

Halld, feleség, azt is, Bodrink mint vígadott,
Hogy a ganéjdombról hozzám leszaladott.

Természetesebben járta ő a táncot,
Mint akik viselnek mindenféle ráncot;

Láttam én a bálba, Pesten, mint forgottak
Tollas kalapokba, miképpen ugrottak,

Végig a szálába tettek kalupádát,⁵⁰
Sok közülök jó, hogy ki nem törte lábát.

Bodri ugrásait amint elkezdette,
Hidd el: módosabban náloknál ejtette. - -

Pedig tollból néki nem vólt bokkrétája,
Sem pedig béfestve nem vala orcája.

Kutya-ábrázatját ő csak megtartotta,
Majom-ábrázatra azt nem fordította.

Atyámnak szavain kevésbé nevetett
Az anyám, s engemet ágyába fektetett.

Ezek után atyám egy bundára ledült,
De el nem alhatott, oly felette örült.

Auróra mint lépe Hesperus nyomába,
Felkölt, s mindjárt méne barmai aklába,

Egy szép hízott ökrét abból kivezette,
Mészárost hívatván, vele leüttette;

Két örút, négy borjút és nyólc gyenge bárányt
Általadott néki, és két hízott ártányt.

Hogy ő mind ezeket ölje egy rakásra,
Nyúzza, perzselje meg, és ne bízza másra;

Töltse kolbászoknak részit fokhagymával,
Részit majoránna szagos pelyvájával.

De a toszogatott kolbászt ki ne hagyja,
Ezért bors-szemekkel az ízét megadja.

Legyenek mind gyöngyös, májos, tüdös hurkák,
Véres gömböcökbe szalonnából kockák.

Jól megmosva legyen a pacal főképpen,
Borjú- s disznófejek megtisztítva szépen.

Osztán hat falusi gazda-asszonyokat,
Sütni-főzni kik jól tudnak, olyanokat

Híván, kamaráját mindjárt felnyitotta,
Hogy azt ne kéméljék, nékiek mondotta.

⁵⁰ A kalupáda táncot nyegédes, de felette ostoba emberek gondolták ki, mivel eztet táncnak sem lehet mondani, mert a szálának egy végétől a másikig vágtatnak; azért is inkább futás ez, nem tánc.

Azoknak ketteje a kalács-sütéshez
Hozzáfogott, négye pedig a főzéshez.

Sütöttek az elsők szép fejr cipókat,
Fonott kalácsokat, lángost, vakarókat,

Száma nem volt a sok káposztás rétesnek
És kapros túróval megtöltött bélesnek,

Tekenők töltek meg mákos kalácsokkal,
Rántott csöregékkal és lelkes fánkokkal.

Tálakra levélen sültek halmaztattak,
Asztalokra renddel mind alkalmaztattak.

Udvar közepére egy nagy szány volt vonva,
Amelyet kerített magosan négy ponyva:

Ezen volt főzéshez nagy tűz-pad építve,
A sok felvágott fa rakásra készítve.

Mint az Aetna hegyén, ezen oly tűz égett,
Mert posztrikomra⁵¹ hitt atyám sok vendéget.

A négy szakácsné itt kélt, járt, forgott, sürgött,
A sok vagdaló kés s főzőkanál csörgött.

Ki lúdat, ki pulykát, ki kappant mellyesztett,
Ki malacot szúrván, abból vért eresztett.

Kétfülű fazékba káposzta rotyogott,
Püffögött a kása, feli lepotyogott.

Egyik a kappanhoz metélt tészta-laskát,
Másik azt sikárlott, hogy majd csinál táskát.

Harmadik bosporba fokhagymát aprított,
Negyedik espéknek szalonnát hasított.

Mert pacalt, bárányhúst ezzel készítették,
A törött lébe is ugyaneztet tették.

Gyenge báránykákat készíték tárkonnyal,
Az apró csibéket, mint szokás, citronnal.

A disznólábakból főztek kocsonyákat,
Tálaltak két lapos tálra tarhonyákat.

⁵¹ Hazánknak némely vármegyeibe a paraszt nép a keresztelőt posztriknak szokta nevezni.

Egyike egy sódart vagdaló késével
Feldarabolt, s főzte aztat kaszáslével;

Borjúfő tejfeles és zsemlyekockával
Készült, s a disznófő ecetes tormával.

Lúdas kása is volt, csirkék köszmétével,
Egy pár hízlalt réce főtt fekete lével.

Minden étel vala jól megsáfrányozva,
Némely megsályázva, vagy rozmaringozva.

Híntettek azokra bőven borsot s gyömbért,
Mivel a fűszerszám tisztítja meg a vért.

Az ökörnek fejr- s vesepecsenyéje
Nyárson sült, és róston annak vetrecéje.

Disznó-óldalosnak a zsírja lecsorgott,
Malac, melyet nyársra vontak, frissen forgott.

Spékeltetett örű húsa fokhagymával,
Lúdakát töltötték mind kormos almával.

Pulyka-kakasoknak lágy kenyér begyekbe
Tétetett: vad nem volt, azért is helyekbe

A többi sült állott; borjúcímerekből
Csináltak katona-bélest veséjeből.

Atyám két szekérbe, míg az ebéd készült,
Lovakat fogatván, egyikébe béült.

Miskólcra elmene, a minoritákhoz
Szállott, régtől fogva esmerős atyákhoz.

A gvardiántól ő kikére egy pátert,
Ki megkereszteljen, s melléje egy frátert;

Ez mindjárt szívesen Péter Tiburtiust
Rendelte, s melléje Fráter Onufriust.

Erre egy szekérrel az Avasra felment,⁵²
Mely hegyen egy nagy szép pincéje vala fent;

Három hordó óbort a szekérre feltett,
Melyet a Tapóca⁵³ híres hegye termett.

⁵² Miskólc városa felett egy nagy hegyoldal vagydon, mely Avasnak neveztetik, ezen felette sok épült pincék vannak.

Papokkal s borokkal haza mint érkezett,
A bábával mindjárt arrúl értekezett:

Hogy meg fognak-é mind a komák jelenni?
Tizenegy órára itt fognak-é lenni?

Mert parancsolatot ennek olyat adott,
Hogy míg Miskolcra jár, gyűjtsön tizenhatot.

A bába mondotta: mindjárt itten lesznek,
Csak a papnak magát kell tartani késznek.

Nyomba egymásután meg is jelenének,
Atyámnak, anyámnak köszöntést tevének.

A bába engemet szépen bepólyázott,
Mint pünkösdi királyt, tarkán pántlikázott.

Tüzes András vala az én keresztatyám,
Felesége, Acél Kata, keresztanyám.

Többi hét pár komák csak lógók valának,
De mint keresztatyám, szint oly jól ivának.

Egy fejr abrosszal asztal teréttetett,
Frátertől két viaszgyertya rátéttetett.

A komák szép renddel mind e' körül álltak,
Ceremóniához fogjon a pap, vártak.

Öltöztek a komák mind zászlós bundába,
Atyám is azon nap vólt fejr gatyába.

A komaasszonyok hosszú fátyolokkal,
Zöld rása szoknyába, fejr ingvállokkal.

Acél Kata felvett bábától karjára,
Tüzes András uram állott a jobbára.

Mivel Pál estvéjén a világra lettem,
Azért Pál nevet is a szent vízzel vettem.

Mihent megöntözött a pap engem, s megkent,
Keresztanyám velem anyám ágyához ment.

Sok kívánások közt letett az ágyára,
Többi asszonyok is körül a lócára

⁵³ Egy szőlőhegy Miskolchoz közel Tapócának hívatatik, ezen hegy igaz jeles borokat terem.

Úlvén, az anyámnak sok köszöntést tettek,
Mely gyönyörű vólnék, arrúl beszélgettek.

Egy szólt: komámasszony, e' bizony olyan szép,
Hogy a nagy óltáron sincsen ilyen szép kép.

Más mondá: oly bodros fején hajacskája,
Mint nagyságos grófnénk pudli kutyácskája.

Harmadik szólt: nem is mertem jól ránézni,
Mert féltem, hogy talám meg fognám igézni,

Mivel testecskéje, mint malacka, kövér,
A bazsarózsával orcácskája felér,

Mint a legszebb *sóvíx*, feketék szemei,
Fénylenek, mint éjjel rothadt fák redvei;

Mint az ezüst csákány, horgas orrocskája,
S mint a palacsinta, vékony szájacskája.

Ezek után a pap áldásokat kívánt
Szülőimnek, s rám is sok keresztet hányt.

Felállta végtére a komák fejébe
Tüzes András, s így szólt azoknak nevébe:

Kedves komám-uram, s gazdánk, Rontó Dávid!
Hallgasson meg engem, nagy dolog van ám itt,

Mert oly csuda történt kelmednek házába,
Mint régente történt Macedoniába.

Ahol is Nagy Sándor amidőn született,
Hogy nagy bajnok lészen, az így jelentetett:

Az égen üstökös nagy csillag tetszett fel,
Három vörös nyílból állott szívéen egy jel.

Még akkor kis csikó vólt Bucefalussa,
Csak kölyök kutyácska vala Cerberussa,

Mégis Bucefalus ugrott, ágaskodott,
Cerberus ugatva forgott, nyájaskodott.

E kis Palyival is, amikor megvidúlt
Kelmednek az háza, egy szép csillag tisztúlt;

Magyar kard-jegy vagyon az ő szíve iránt,
A Daru, a Bodri örültek egyaránt.

Higgye ked: mindezek oly nagy Ferkó-nyomok
(Mondani akarta: oly nagy Phenomenok),

Melyekből éppen mást kihozni nem lehet,
Hanem hogy e kisdéd szintoly nagyra mehet,

Mint Nagy Sándor mene, s lehet hódítója
Országoknak, és sok ellenség rontója.

A neve is Rontó, és szop Sárkány-tejet,
Kard-jegy van a szívén, vághat is sok fejet. - -

Az asztali áldást a pap elmondotta,
A sok koma, Ámen! Ámen! kiáltotta.

Kinek hová tetszett, mindenike leült,
Mert már feladatott mind a főtt, mind a sült. - -

Jól ittak, jól ettek, és úgy örvendeztek,
Hogy sokan közöttök immár ökrendeztek.

Fokhagymás kolbásznak drága szép illatja
Böfögött gyomrukbul, mert nagy volt divatja.

Az izzadásnak is kellemetes szaga
Bétölti a szobát; atyám pedig maga

Nagyon csuklott mézes s borsos pályinkátul,
Soktúl savanyú szag jött a káposztátul.

Komaasszonyok közt ürültek a kancsók,
Szebbecskeket érte nem egy, hanem több csók.

A betegágyasnak az egészségéért,
Ittak a gazdáért, értem is, Palyiért.

Egyik szakács-asszony kezét békötötte,
A főzőkanalát kásával töltötte,

Megforrózta, úgymond, a kezét a kása,
Az asztal körül járt, hogy azt minden lássa,

Hogy meggyógyíthassa, arra kéregetett,
Ki póltrát, ki krajcárt adott, mint telhetett.

Tapócai bortul sok koma óldalt dült,
Kománék közzül is nemcsak egy megszédült.

Mert előbb melegen, mézelve azt itták,
Kotyogós üvegből végre kotyogtatták. - -

A parasztok borbúl ha jól hörpentenek,
Tudjuk: szentirásbúl akkor beszélnek.

Páter Tiburtius nagy eszeléseket
Hallgatván, csak fülelt, mert ily téziseket

Soha még nem hallott, bár volt teológus,
Ilyeket ki nem tett Aquinás, sem Scotus.

Az egyike felállt, szólt, hogy hallgatnának,
Mert két kérdést tenne itt ő mindnyájának.

Mindjárt is közöttök nagy csendesség leve,
A többi komák közt ilyen kérdést teve:

Gecsemáni-kertbe vajon hány szál fa volt?
Cserfa, bükkfa volt-é, melyen Júdás megholt?

Mindenike tudós s okos akart lenni,
Feleletet kész volt azért egy így tenni:

Amennyi fa vagyon ma is a Mátrába,
Szint annyi volt abba, s ki kétes szavába,

Menjen oda, hol is mind megoldvashatja,
Hogy helyesen felelt, szemével láthatja.

- Fűzfán fült meg Júdás - szólt - mondani merem,
Azolta a fűzfa gyümölcsöt nem terem.

Könnyű mindezekre megfelelni, úgymond,
De e kérdésre felelni lészen gond.

Azon szekér, melyben Illyés próféta ült,
Tüzes volt: hogy lehet, hogy abba meg nem sült?

Vizes spongyiábúl volt a köpönyege,
Szóllott más: tél is volt, tám nem volt melege.

Harmadik is felállt, egy nagyot köhentett,
Ily kérdést tett, mert már borbúl jól hörpentett:

Ézsau szőrös volt; hogy a szőri közé
Moly nem esett, attúl magát miként őrzé?

Mondá egy: mint lovat, szőrit úgy kefélt,
Melly öszvecsomózott, aztat lemetélte.

Már ez bölcs felelet, negyedike mondá,
De a megfejtésre e kérdését adá:

Frígyszekrénye előtt, mikor Dávid ugrált,
Tótót-é avagy is magyar nótát hárfált?

E kérdésre senki már nem felelhetett,
Mert az asszonyoktól nagy zajgás tétetett,

- Ím így táncolt Dávid! forgani kezdettek,
- E nótát hárfálta! szörnyen éneklettek.

Szegény Onufrius frátert is megkapták,
Öreg volt, de mégis forgatták, rángatták.

Ezen pajkosságot mihent atyám látta,
Megszabadította, s őket megdorgálta.

Örült, az udvarra kiment, csak alig fűjt,
Többször így ne járjon, a lúdólba bébújt.

A lúdak gágogtak, a Bodri lármázott,
Kegyetlen hideg volt, az ólba megfázott.

Kijött és elmene a lóistállóba,
Virradtig kucorgott a szénatartóba.

A nagy dorbézolás folyt egész virradtig,
A férfi komák is ittak egész addig.

Látván a másnapnak fényes virradását,
Mindenike szépen tette búcsúzását.

Atyámtúl, anyámtúl bocsánatot kértek,
Ujjongatások közt házaikhoz tértek.

A fráter ezt látván, a szénatartóból
Felkölt; a szobába jött az istállóból.

Egy kocsiba atyám fogatott azomba,
A két minorita visszament klastromba.

Igy ment keresztségem s az vendégség végbe,
De annyi könnyörgés nem ment fel az égbe,

Amennyi bor folyt bé a komák torkába,
Mert két kézre ittak az atyám borába.

MÁSODIK CIKKELY

Rontó Pál gyenge korába való nevelését és azon idő alatt esett történetjeit előbeszéli.

- - Miképpen és honnan jöttem a világra,
Nem tudtam. Gondoltam: mint madár az ágra

Szállni szokott, én is valamely felyhőből
Leszálltam; avagy is bújtam ki erdőből.

De elég, hogy mihent futkosni kezdettem,
Hogy világon vagyok, immár észrevettem.

Mert szülőim nékem felette kedveztek,
Szüntelen Palyika, s lelkecském! neveztek. - -

Szerettem is őket, s gyakran megcsókoltam,
Hol egynek, hol másnak nyakát ált-kócsoltam.

Fogyatkozást nékem szenyvedni nem hagytak,
Valamit csak kértem, mindjárt mindent adtak.

Nem étettek: inkább hízlaltak, mint libát,
Sohasem is láttam valamibe hibát.

Mindennap forralt tej vala flöstökömöm,
Ha látták, jól eszem, vólt már akkor öröm.

Anyám megkérdezett, hogy ebédre enni
Mit kívánok? annak meg is kellett lenni. - -

Két pofám kövér vólt, mint egy trombitásnak,
A többi gyermekek nem is hívtak másnak.

Mivel édesanyám maga is tiszta vólt,
Tisztán tartott; nem is vólt ingecskémen főlt.

Sőt mind a két újja vala ennek csipkés,
Pamuttal kivarrva cifrán minden szegés.

Kétszer mosta meg ő fejemet egy hétbe,
Üstökömet fonta elől három rétbe,

Fekete galonddal, a végít fodrosan,
Hátról béfont hajhoz kötötte csínosan. - -

Hamar megtanúltam vetni a keresztet,
A Miatyánkot is és az Üdvözetet.

A kis gyermekekhez illő katekizmust
Jól tudtam, és még egy karácsonyi ritmust.

De mivel mindennap reggel és estvére
Imádkoznom kellett, nem volt szám ízére.

Ezen szent munkára nagyon reá úntam,
Estve, hogy már alszom, szememet béhúntam.

Reggel pedig vagy az ágyam alá bújtam,
Vagy a kemencére másztam, és ott fűjtam.

Nem a Miatyánkon, de azon járt eszem,
Hogy ma én mit játszok, avagy is mit eszem. - -

Maga édesatyám engem ábécére,
Tanított a betűk megismerésére.

Kevés idő múlva már az á-bé-abot
Mondottam, de csak úgy, ha valamit adott. - -

A pajkosságokba kezdettem merülni,
Szülőimnek sok jó intésit kerülni.

Jobb kedvem is vala a karikázáshoz,
Csűrökhöz, labdához, mint a tanuláshoz.

Télbe gyermekekkel jégen korcsolyáztam,⁵⁴
Nyárba az erdőkön velek madarásztam.

Féltett anyám, hogy vagy leesek a fárúl,
Vagy egyszer jég alá esek korcsolyárúl.

Feddett, pirongatott, hogy meg fog vesszőzni,
Mondotta, a rosszat kívánván előzni.

De fenyegetése vala haszontalan,
Sőt már lopni kezdtem, lettem oly csíntalan.

Ezt, több gyermekekkel, gyümölcsön kezdettem,
Sokkal nagyobbakkal idővel végzettem.

Atyámnak gyümölcse sok termett, falhattam,
De jobb ízű volt az, amelyet lophattam.

Elmentem többekkel borongós időbe,
Mely az uraságé vala, oly szőlőbe.

⁵⁴ Korcsolyázás oly jégen való veszedelmes paraszti mulatság, hogy lábok alá marha oldalbordáit teszik, egy vastag bot végén szeg vagy, ezen botot lábok közé teszik, és azzal igen sebesen hajtják csúszásokat a jégen.

A pásztorok minket hamar észrevettek,
Ránk jöttek; szaladtunk, ők pedig kergettek.

Egyhelyt ált' akartam a gyeplőn ugrani,
Meg talált hirtelen a lábom botlani:

Elvesztém az ugrást, mint az őz a nyomot,
Elestem, és egy csősz a földön megnyomott.

Esdektem nékie, kértem, eresszen el,
Egy márványt ígértem, de nem bocsájtott fel,

Hátraköté kezem, vitt atyám házához,
- Imé tolvajt hozok, szólott az anyámhoz.

Gondoltam, hogy anyám majd megpirongatja,
Mivel kedves fiát kötél szorongatja.

De még megfizetett néki, s megdícsérte,
Másszor is ezt tegye, őtet arra kérte.

Énnékem pediglen a nyakamra hágott,
Szint úgy repedt bőröm, vesszővel úgy vágott. - -

A többi gyermekek itten körülvettek,
Azok is, kik vélem voltak, kinevettek.

Az édesanyámat mennyre-földre kértem,
Hogy sohasem lopok, jó leszek, ígértem.

Eleresztett, feddett, s végre szép oktatást
Adott: szólott, hogy ha nem hagyom a lopást,

Végtére is csak az lészen fizetésem,
Hogy fog Tetű-váron⁵⁵ lenni temetésem.

Mint bárány, oly szelíd voltam én vagy két nap,
De ha a juhokra a farkas egyszer kap,

Bár őt megkergetik, soha meg nem állja,
A ragadást újra hogy meg ne próbálja.

Én is szintúgy megint fejemet próbára
Vetettem, s kimentem újonnan portára.

Egy jól magát bíró zsidó szomszédunkba
Lakott: jártam hozzá, és ő is házunkba.

⁵⁵ Miskolc városa mellett azon hegy, melyen a nemes vármegye akasztófája áll, Tetű-várnak nevezetik.

Láttam egyszer, hogy ő sok pénzt olvasgatott,
Melyet felesége bőr gyűszőbe rakott.

Eztet ő egy deszka-ládába bétette,
Pléhvel s egy lakattal jól bérekesztette.

Történt, hogy ő másnap felült szekerére,
Feleségestül ment a szőlők hegyére.

Mind a szoba, mind a pitvar ajtajára
Lakatokat vetett, úgy ment el útjára. - -

Felmásztam az eresz alatt a padlásra,
De nem akadtam ott fejszére vagy másra,

Mellyel feltörhettem volna én a padlást,
Hogy elvégezhettem volna a dézsmálást.

Régi, szú-ette volt a padlás deszkája,
Láttam, hogy porhanyú, bár jó gerendája,

Gondoltam: felugrom, és így azt bétöröm,
Nem bánom, lábamról ha szakad is köröm. - -

Két deszka is letört: szoba közepére,
Mint kit menykő megüt, estem nyakra-főre. - -

Kegyetlenül fájtak lábaim s két karom,
Nem sírtam, de bőgtem, valamint a barom.

A dézsmálásról már nem is gondolkodtam,
Innét hogy megyek ki, azon tusakodtam.

Végre felocsódtam mégis nagy nehezen,
Ablakot nyitottam, hogy kimegyek ezen;

De erős keresztvas volt falba csinálva,
Húztam, nem engedett, mert jól volt munkálva.

Jobb vállamat és a fejemet ált-dugtam,
De veszedelmemnek örvénnyébe buktam,

Mert már sem bé, sem ki itten nem mehettem,
Mint madár a lépen, oly fogollyá lettem.

Hol bé, hol ki, amint magamat én húztam,
A két oldalamról bőrömet lenyúztam.

Hát egyszer a zsidó béhajt udvarára,
Felnyitván ajtait s nézvén ablakára,

Kezét öszvecsapván - Váj mír! - tett kiáltást,
Duplázta azt, látván a beszakadt padlást.

Megesmért, anyámhoz mindjárt futva elment,
Mihent a szobába előtte vala bent:

Asszonyom! kiáltott, asszonyom! ked fia
Tolvaj! tolvaj! bizony tolvaj ked Palyija!

Jőjjön ked szaporán! nézze meg, mit csinál,
Dochesze⁵⁶ szobába, feje utcára áll.

Padlásom bétörte, Pside! az nem kis kár,
Azon nem jó ember, hanem csak tolvaj jár.

Eljött vele anyám, s engemet így látván,
Elhült, nagy szemeket meresztvén s szájt tátván.

Nem szólt, hanem haza szaladott vesszőért,
Nem késett és mihent házatúl visszatért,

Lerántá inamrúl frissen a gatyámat,
Oly keményen vágta az alsó pofámat,

Hogy a zsidó falát sárgára festettem,
És nagy bűdösséget szobájába tettem.

Ezt látván a zsidó, mivel péntek vala,
Hogy bé vagyon festve az ő egész fala,

Elrántá anyámat, mondván: ked mit téssen?
Közel van az estve, majd sábeszem léssen;

Ezen mocskosságot én nem szenvedhetem.
Szobámat tisztának hamar mint tehetem?

Megszűnt verni, csak a zsidó hánkolódott,
De mint vonjanak ki, nem láttak más módot:

A falu végirűl egy cigány-kovácsot
Hívtak; hozott ez fogót s kalapácsot.

Míg a keresztvasat ez is feszegette,
Alkermesem szagát nehezen szenvedte. - -

Ezek után anyám házunkhoz vezetett,
A dolog mint történt, mondjam meg, kérdezett,

⁵⁶ Dochesznek zsidó nyelven az ember testének hátrúlsó része neveztetik.

Mert ha meg nem mondom, újra meg fog verni,
Féltem, látván hogy már kötelt kezd tekerni.

Szóltam: anyámasszony, házunknak garadján
Tegnap állván, hallám, hogy a zsidó padján

Fiatl verebek csipognak fészkekbe,
Felmásztam, hogy részes légyek én ezekbe.

Padlása deszkái vóltak mind rothadtak,
Alig léptem rájuk, velem beroskadtak.

Gondoltam: tolvajnak majd fognak mondani,
Kívántam magamat kiszabadítani.

Az ajtó zárva vólt, ablakon kibújni
Akartam; de abba vas vala két újjnyi.

Erőlködtem, s azzal úgy oda rekedtem,
Hogy sem ki, sem vissza többé nem mehettem.

E szép hazugságot tőlem mint hallotta,
Megesett a szíve, könnyeit ontotta,

Mindjárt is ágyába engem lefektetett,
Írós vajjal végtől végig kenetetett. - -

A zsidónak atyám kárát megfizette,
Mellyel padlását is felépíttethette.

Kevés napok múlva én is felgyógyultam,
De hogy majd tanulni kell, azon búsultam.

A tanulást miképp kerülhessem én el,
ily álorcás módot találtam abba fel:

Lakott egy vak kóldus a falunknak végén,
Péter vólt a neve, öreg vólt már szegény.

Bírt egy kétkerekű fakó talyigával,
Ennek vonására egy rőt számárával.

De hogy ő falvokról falvakra járhasson,
És így alamizsnát kérjen, kóldúlhasson,

Egy gyermeket tartott a számára mellett,
Ennek egy éneket megtanulni kellett,

Szamárnak is ő vólt úton vezetője,
Az áriának is ő vólt éneklője.

Péter hegedűs volt, hegedűt hordozott,
Mellyel a gyermeknek accompagnírozott.

Szánt-szándékkal mentem az ő gunyhójába,
S amint megállottam éppen erányába,

Nagyon sóhajtoztam, egyszersmind piszegettem,
Mintha elfáradtam volna, úgy pihegettem.

Már akkor elszökött az ő vezetője,
Jóllehet ki nem tölt még az esztendője,

Mert az alamizsna mellett ő éhezett,
Fösvény vala Péter, néki nem kedvezett.

Kérdezte, ki legyek, ki így sopánkodom,
És mi bajom volna, hogy úgy fohászkodom.

Szóltam: Péter uram! nagy nékem a bajom,
Majd ki nem mondhatom sok fájdalmas jajom.

Mert én szülőimnek bár mindent mívelek,
Nem tetszik; nem tudom, mint bánjak már velek.

Minden lépésemre szidnak, ütnek-vernek,
Étkem oly, amilyent sertésnek kevernek.

Elszántam magamat, és megválok túlök,
Útba is vagyok már: szolgálni készülök. - -

Kapott rajtam: éppen ilyen vezetőre
Volt szüksége, aki jutott ily időre.

Meg akarta tudni, mit mondok, igaz-é,
Végig simogatott, hogy kicsiny vagyok-é.

Tagjaimról időm mindjárt észrevette,
Azért megtetszettem nékie felette.

Szólt hozzám: fiacskám, én igen sajnállak,
Hogy a szülőidtől annyit szenvedsz, szánlak,

Ha tetszik, állj hozzám, legyél én vezetőm,
Útazásunkba is gyámolóm, őrizőm.

Higgyed, hogy énnálam nem rossz dolgod leszen,
Mikor éhezni fogsz, ételed lesz készen.

Dolgot mást nem adok, hanem számárkámra
Fogsz vigyázni, melyen járok, talyigámra.

Midőn parancsolom, akkor azt befogod,
Ő fogja azt húzni, korántsem te tolod.

De zabláján fogva kelletik vezetned,
Ahol tanyát ütünk, itatnod s etetned.

Engemet pediglen mindég fogsz urazni,
Bár városon, falun fogunk mink útni.

Mihent én ezeket tőle megértettem,
Legottan őtőle én aztat kérdettem:

Az úrnak kész vagyok én szolgatjára,
Gondom lesz számárra, s a bagázsira,

De, kérem, mondja meg, lesz-é konvencióm?
Mindennap mennyi lesz oralis portióm?

Az úr fog-é adni nékem libériát?
Vagy rondán vezetem számárt s a talyigát?

Szolt hozzám: nincs rútabb, mint a cifra kúldus,
Illőbb, hogyha rongyos, teszi magát, hogy bús;

Mert így megejtődnek őrajta a szívek,
Bővebb alamizsnát is adnak a hívek.

Hidd el ugyan, fiam, mostani világba
Sok kóldusok vagynak, kik járnak cifrákba,

Arannyal hímezett sokaknak ruhájok,
Paszományos, rojtos a liberájok.

Szép dacos lovakon és hintókon járnak,
De ajtajok előtt creditorok várnak.

A kalmárok kérik portékájok árát,
Nem akarnák, hogy elveszne, s látnák kárát.

A sok mesterember pénzt kér munkájáért,
Mészárosok jönnek a húsnak áráért.

Teménytelen szolga elmaradott bérit
Kivánja, érdemlett veréjtékes bérit.

A capitálissát *Vexler* s több más kéri,
Ezt már az elmaradt interes feléri.

Mint farkast rángatják a sok komondorok,
Szint úgy bánnak vélek az éh prókátorok.

Szegényeket ezek addig likvidálják,
Míglen rongyokat is el nem dividálják.

Kóldúlni szégyenel mindenike, s nem mér,
Meztelen-pusztán áll, mint förösztött egér.

Nálamnál mind ezek nagyobb kóldusok ám,
Hidd el édes fiam, hogy igazat mond szám!

Morálissa után sok zacskót mutatott,
Melyekbe sok tallért s aranyakat rakott.

- Lássad, úgymond, nyertem ezt mind kóldulással,
De nem is osztom fel, hidd el, eztet mással,

Hanem holtom után mind a tiéd leszén,
Hogyha híven szolgálsz, ez a pénz egészen.

Mihent én ezeket tőle meghallottam,
- Tekintetes uram! hozzá így szólottam:

Én igen jó leszek, s az úrnak számara
Kövérébb lesz, mint a tisztartó agara.

Erre kezét csaptunk, s megvölt konvencióm,
Már most csak azt várom, lesz-é promócióm.

- Az is lesz, fiacskám, Isten erősítsen,
És szolgálatodba tégedet segítsen.

De meg kell tanulnod mindjárt az éneket,
Annak a nótáját, e néhány verseket.

ÉNEK

Hallgassatok engem, minden keresztények,
Öregek, iffiak, gazdagok, szegények,

Az Ítélet napja elérkezett volna,
Ha Isten kegyelmes mihozzánk nem volna,

Mint Zsodomát tűzzel megbüntetett volna,
Ember, föld és tenger most már hamu volna.

Az Izráel népe hogyha jól élt volna,
Jeruzsálem most is még állna, megvólna,

Nándorfejérvárba most pogány nem volna,
Önként hogyha vissza azt nemadtuk volna.

Ha egyesség köztünk s szeretet több volna,
Több alamizsnája a Lázárnak volna.

Ha annyi álnokság és éh-has nem volna,
Annyi sok prókátor ég alatt nem volna.

Adjatok! adjatok! és adakozzatok,
Fösvénységtek miatt el ne kárhozzatok!

*

Ezen szép éneke amint megtanított,
A sok volna-vólna majd megtántorított.

De mégis csakhamar aztat megtanultam,
Nótáját danoltam, füttyülve is fújtam. - -

Még azon nap engem *felagyusztírozott*,
Garderóbéjából ily szép köntöst hozott.

Szólt: a kóldusoknak felöltözni így kell,
Fólt fölton vólt, olyan nadrágot húztam fel.

Szürke szűr-dolományt öltöttem magamra,
Két rossz német cipőt vontam fel lábamra.

A dolmány zöld, sárga posztóval földozva,
Vólt vastag cérnával eggyüvé tóldozva.

Durva posztó-széllal magam övedzettem,
Fejemre egy szennyes vászon-sipkát tettem.

Függesztettem egy nagy tarisznyát hátamra,
Bőrből meg táskákat jobb s bal oldalomra.

Majd ily öltözet vólt az úron is magán,
Csakhogy egy nyakas-tök függött az oldalán.

Végre a fejemen hajam tapogatta,
Szólt: hajad nem jól van, amint simogatta.

Fekete lisztből ő vízzel tésztát habart,
Egy téglárúl erre késsel port is vakart,

Ezzel bémázolta fejemen a haját;
Hogy halovány legyek, kent rám hamus vaját. - -

A kóldusoknak is van politikájok,
Gyakran álnok, csalárd az ő praktikájok,

Sok nem néma, s mégis magát annak teszi,
De magába nevet, mert jó hasznát veszi.

Más lábát felköti, mankón jár és sántít,
Senki sem vizsgálja, embereket vakít.

Sok a földre esik, magát hányja-veti,
Hogy nyavalya töri, magát úgy téteti.

De ha bikacsökkal valaki rávágna,
Ó mint felugrana s lábaira hágna.

Mások mesterséggel befestik tagokat,
Ők mely nagy Lázárok, mutatják azokat.

Ilyenek sokkal több alamizsnát nyernek,
Mint igaz kóldusok, kik porba hevernek.

Az uram is tudta mind ez mesterséget,
Gyakorlotta velem e szemfény-vesztséget.

Jó reggel szamarát velem befogatta,
A talyigájára ringy-rongyát rakatta.

De eztet éppen nem engedte megkenni,
Szólt: a kerekeknek csikorgást kell tenni,

Mert így az éneklés, az hegedű-vonás,
A kerekek által esendő csikorgás

Majd nagy lármát tésznek, emberek ránk néznek,
Száma nem lesz a sok adakozó kéznek. - -

Innét tovább menvén, egy falut megláttam,
Amint odaértünk, a végén megálltam.

Szóltam: Péter uram! itten falú vagyon,
Tám temetés van itt, sír sok asszony nagyon.

- Ó jól van fiacskám, mert ha itt temetnek,
Majd sok alamizsnát talyigámba vetnek.

Készítsd hát torkodat te az énekléshez,
Mindjárt hozzáfogok az hegedüléshez.

Ha egyszer énekelsz, a szavakat nyújtsad,
Hogy így irgalomra a szíveket gyújtsad.

Hajtsd bal válladra akkor a fejedet,
Hogy ők szomorúnak lássanak tégedet.

Uramnak szavait pontra megfogadtam,
Vólna-énekünkhöz torkom igazgattam.

Amint elkezdette vonni áriáját,
Én is húzni kezdém a melódiáját,

Mi két kerekünk is taktusra csuszorgott,
Szép harmóniánktúl a hasam is korgott.

Jött már a nép vissza felénk temetésről,
A talyigát fogta közre minden részről.

Sóhajtoztak, szántak mindenkép bennünket,
Dicsértek, hogy szépen mondjuk énekünket.

Ki lisztet, ki vaját, ki meg tojást hozott,
De legtöbb krajcárral s pénzzel adakozott.

A halálról az úr egy énekét mondott,
Őtet mint segítsem, adott ez nagy gondot.

Hallám, minden versnek vége így megy ki: „-ben”;
Én is tehát véknyan e véget húztam: -ben! - -

Másnap éneklettük megint énekünket,
Mint eddig, folytattuk mi *manőverünket*.

Öt heti már elmúlt, hogy mi így mászkáltunk,
Vásárról vásárra s falukra sétáltunk.

Annyira gyült immár kicsalt alamizsnánk,
Hogy csak allyig bírta szamarunk s talyigánk.

Mégis életembe annyit nem éheztem,
Mint mióta ezen uramhoz érkeztem.

Ezen idő alatt én főttet nem ettem,
Szamarát is immár nehezen vezettem.

Kérdezvén: meleget egyszer mikor eszünk,
Mert vagy megbetegszünk, vagy éppen elveszünk:

- Nincs a kenyérnél jobb, fiacskám, így felelt,
Bosszonkodtam; ezért a hideg majd kilelt.

Feltettem magamba, hogy ha módját lelem,
Rászedem, mivel ő így bánik énvelem.

Az Alföldön menvén, megláttam egy dombot,
Alatta egy posványt, abban a sok zsombot,

A számárt vezettem a domb tetejére,
Kifogtam, pányváztam én aztat jó féré.

Talyiga hátrúlja a posvány felé állt,
Hogy mért állottam meg, ő azért kiabált.

Nem szóltam, hanem a két rúdját megfogtam,
A dombrúl urastól azt letaszítottam.

A szélvész közt égnek az ő villámlása
Nem sebesebb, mint vólt ennek lefutása.

A tojasok jobbra-balra hömpölygöttek,
A rakott tarisznyák dombrúl gömbölygöttek.

Talyiga a sáros posványba felfordúlt,
Uram hegedüstül a zsombok közzé hullt.

Szörnyen megijedett, nem tudta, mi dolog,
Vélte, hogy boszorkány körülötte forog,

Vagyis sárkányára ötet itt felkapta
Garaboncás deák, s e posványba csapta.

Felette kiabált: Palyi fiam! hol vagy?
Segíts édes fiam, itt mind víz, mind sár nagy.

Mindjárt belé halok, kérlek, húzz ki engem,
Én kedves gyermekem, tiéd minden pénzem.

Péter úr engemet eddig mindétig csalt,
Éheztetett, maga mindenkor titkon falt;

Azért a posványba hagytam talyigástúl,
Tudtam, kihúzatik pásztortúl vagy mástúl.

Így lett vége ezen szép szolgálatomnak,
És nékem ajánlott nagy testámentomnak.

Amiként urammal mind eddig kóldúltam,
Szintén úgy haza is kóldúlva indúltam. - -

Remegve bémentem házunk udvarára,
Öröm-könyv csordúla atyám orcájára,

Megölelt, megcsókolt, a földről felkapott,
Szólt: nem mégy el tőlem ezután egy tapott!

De az anyám tudta sok pajkosságomat,
Esmérte atyámnál jobban gázságomat.

Rettegtem, mert láttam, torva szemekkel áll;
Szólt egyszer: megjöttél, gyönyörű virágszál?

Pityeregtem, szíttam szavára orromat,
Itt egybe megkapta mind az két karomat,

Bevitt a szobába, egy kötelet kapott,
Amint érdemlettem, lelkesen megrakott.

Jajgatásom hallván atyám, a szobába
Béjött, szólt: feleség ne bántsod, mert héjába,

Mint sokszor mondtam, ebből katona lesz,
Láthatd, hogy mindenkor katona-dolgot tesz.

Ekkor a szobába hirtelen zúgás lett,
Genius repült bé, ilyen beszédet tett:

Szülék! szeretitek rosszúl fiatokat,
Tik nem esméritek önnön hibátokat.

Még gyenge korokba szabadság gyeplőjét
Kezekbe adjátok; fenyíték vesszőjét

Nem is mutatjátok; azért addig futnak,
Míg szerencsétlenség örvényébe buknak.

Sőt örvendeztek tik, hogyha ők pajkosok;
Majd tolvajok lesznek, későbbre gyilkosok.

Csak a csemetéket lehet meghajtani,
Vén fákká ha válnak, kell már bárdollani.

Őket is, míg gyengék, addig oktassátok,
Kötelességteket el ne múlassátok.

Trágár beszédeknek főképp ne halljanak,
És botránkoztató példát ne lássanak. - -

Mint viasz, ollyak ők, mindent formálhattok
Belőlök, és erre kötelesek vagytok.

Főképp, hogy van Isten, fejekbe kell verni,
Ez oly jó, hogy mindent lehet tőle nyerni.

Ki ötet szereti, mennyországba mégyen,
A mennyország pedig mely igen szép légyen.

Van ördög, de ez rút, fekete s igen rossz,
A gyermeket veri, amelyike gonosz. - -

Ártalmas képzelet, és oly rossz feltétel,
Mint erős méreggel kevertetett étel.

Azt fejekbe verni: ha katonák lesznek,
Hogy akkor hatalmat mindeneken vesznek.

Mert mely szerzetnek van erősb régulája,
Minden dolgaikba szorosabb próbája,

Mint a katonának? Ez úgy mustráltatik,
Hogy arany a tűzbe úgy nem próbáltatik.

Káplár-pálca üti legkisebb hibáért,
Sőt fel is akasztják egy lopott almáért.

Már főtiszt, akkor is, ha vét szemlátomást,
Processust nyér, s végre ocsmány *cassirozást*.

Ezek felett, kinek kell szentebbül élni,
Mint a katonának, és Istentől félni?

Ő minden órába veszélyek közt forog,
Ágyú s apró fegyver körülötte morog.

Hogyha rosszéletű, s él csak eb-adóba,
Plútóhoz kardosan mégyen *comandóba*.

Igy szólván Genius, sebesen elrepült,
Mind atyám, mind anyám e beszéden elhült.

Nem szóltak; gúnyácskát újra csináltattak,
Ennem is, innom is, mennyi kellett, adtak.

Negyednapra Péter úr is elérkezett,
Útjába számara szegénynek elveszett,

Talyigáját húzta más fogadott koldús,
Diurnuma három póltra vólt, s fél font hús.

HARMADIK CIKKELY

*Gyenge esztendeiből felserdülván Rontó Pál, előadja további nevelését,
e' mellett miképpen adatott Miskólc városába oskolába,
és ezen idő alatt megesett történetjeit is elbeszéli.*

Folyton folyt az idő, én is nevedtem,
Zsengémből oly korra fel is emelkedtem,

Hogy már alkalmas lettem mindenekre,
Oskolába jární, vagy mesterségekre.

Genius szavai szülőim fejekbe,
Nagy felháborodást okoztak szívekbe.

Azért is egymással rólam tanakodtak,
Belőlem jó embert tenni iparkodtak.

Szándékjok az vala, hogy én a pórságba
Ne maradjak, nyűgös s terhes parasztságba.

Azért azt végzették mindketten felőlem,
Hogy deákos embert tégyenek belőlem. - -

Szólt anyám atyámhoz: uram, én bizonyos
Vagyok abba, Palyi hogy tanúlt lesz, s okos,

Mert mint az ő feje, oly fejet nem láttam,
Bár sok asszonyoknak gyermekit vizsgáltam.

Nemrég kemencénkről fejére leasett,
Sírt ugyan, vérzett is, de csak egy keveset.

Megíjedtem, mivel oly vólt csattanása,
Mint egy nagy fazéknak tűznél pattanása.

Futottam hozzája, s fejét megvizsgáltam,
Csak bőrit karcolta, feje egész, láttam.

Higgye ked, nincs feje erősb bármely kosnak,
Szükségképpen néki lenni kell okosnak,

Nem lyukas, elég nagy, sok fog abba férni,
Főképpen ha esze meg fog egyszer érni.

Ez még mostan gyenge, de sebes, mint a tűz,
Pajkosságaiból látjuk, melyeket űz.

Szólott itt atyám is: régen tudom én azt,
Hogy a jó szántóföld sohasem terem gazt,

Te okos asszony vagy, én is egy bölcs ember:
Fiúnkból sem lehet bikfa vagy vadkender. - -

Ha szerzetes leszén, ő gvárdiánságra
Felmehet, avagy is kosta-frátterságra.

Világi pap leszén, püspök vagy succentor,
Vagy más plébánusnál lesz cooperator.

Ha pedig, mint vélem, katona fog lenni,
Akkor az ördög sem fog vele feltenni,

Ritka bial-borjú erősebb nálánál,
Bármely nagy gyermeket ha megfog hajánál,

A földhöz úgy vágja, hogy az csak elterül,
Jaj annak, amelyik ő kezére kerül.

Meg fogja ő tudni a bírót zaklatni,
Ha flöstökömökért nem fog meg-alkhatni. - -

Kevés időt szabok, jöhet méltóságra,
Húsz esztendő múlva léphet káplárságra.

Ezek után pedig csak kevés ideig
Tartson a háború, hatvan esztendeig:

Már akkor Feld-Marsal vagy alhadnagy leszén,
Márs isten borostyánt a fejére téssen.

Végre a civilis státust ha választja,
Így is szerencsáját ő el nem szalasztja,

Mert vagy országnak lesz kancelláriussa,
Avagy vármegyénknek harmadik fiskussa.

Akkor *pro A, pro I* annyit fog próbálni,
Hogy sok szegény nemest ki fog allegálni

Jószágából, s aztat exceptió nélkül
El fogja foglalni, s nem is tartja vétkül. - -

Szülőim közt így folyt a nagy tanácskozás,
Melyet is követett ezen határozás:

Miskólcra ment atyám, hol szállást fogadott
Énnékem, amelyre előpénzt is adott.

A minoritáknak volt szomszédságába,
Mert ezekhez jártunk itten iskolába.

A gazdám kalmár volt, sok szép portékával
Rakva volt a báltja, mert bírt nagy summával.

Atyám, mint egy úrfit, úgy felékesített,
Anyám feje ruhát eleget készített. - -

Papoknak pár borjút s bort ajándékozott,
A professzoroknak keszkenyőket hozott.

Kérte mindnyájokat, hogy szemmel tartsanak,
Gondjok legyen reám, és jól oktassanak.

Praeceptort adjanak, arra őket kéri,
Adtak is: asztallal húsz forint volt béri.

Egy nagy kamasz volt ez; és oly rossz erkölcsű,
Hogy még az is rossz volt, mely rengette, bölcsű.

A gazdámnak is volt egy felserdült fia,
Pajkos, mint én, szint oly beste karafia.

Vagy két hónapokig igen jól tanultam,
A papok örültek, hogy ily jól indultam.

Szülőimnek gyakran ők tudtokra adták,
Hogy mely jól tanúlok, szóval is mondták.

Ezek az örömtől, hogy mit míveljenek,
Nem tudták; és nékem hogy miket küldjenek.

Küldött kalácsokba ki-ki részesedett,
De sok volt; rakásra sok penyészedett.

Nem egy s két szuverént nyert a professzorom,
Egy pár sárga csizsmát kapott praeceptorom.

Szolt atyám anyámhoz: megmondám, feleség,
Hogy fiúnk fejébe szorúl nagy bölcsesség.

Hidd: nincs annyi morva mi pelyva-tartónkba,
Mennyi már tudomány szorult mi Palkónkba. - -

Én szegény szülőim, ily nagy reménységbe
Éltek én felőlem, s nem voltak kétségbe.

Nagy reménységekbe megcsalattatnának,
Öröm helyett gyászos bánatra jutnának,

Mert professzoromtól tett sok szép mondásnak
Oly erősen hittek, mint a szentírásnak.

Azomba maga sem esmért jól engemet,
Nem tudta fortélyos sok mesterségemet.

A gazdám fiával hogy megesmérkedtem,
Legottan kenyeres pajtása is lettem.

Antal volt a neve, vásott volt felette,
Hová semmit sem tett, onnan is elvette.

Atyjának boltjából amit csak lophatott,
Lopott; s mivel sokat ő el nem dughatott,

Engemet reávelt, hogy legyek pajtása,
Lopjak én is, de úgy, hogy senki se lássa.

Hajlandó voltam én ezen mesterségre,
Nem véltem, idővel hogy vinne a jégre.

Legjobb módunk nekünk lopáshoz akkor volt,
Amikor megtölt a sok vévökkel a bolt,

Mert akkor mireánk nem vigyázott atyja,
Sőt hogy mi vigyázunk, a' volt gondolatja.

Azomba ugyan megtömtük két zsebünket
Mindennel, mire csak tehettük kezünket.

Harmad-áron, kinek tetszett, abból adtunk,
Örültünk, hogy pénzhez így is mi juthattunk.

Ha egyszer pénzünk volt, már fennyen héjáztunk,
Kávéházba mentünk, és ottan kockáztunk.

Észrevette eztet a mi praeceptorunk,
Nem szólt: mi jádszottunk, ő meg itta borunk.

Pántlikákat, cipőt, selyem keszkenőket
Kért tőlünk, lányoknak való pár kesztyűket.

Adtunk néki, mivel nem bánta bennünket,
Sőt láttuk, hogy helybe hagyja rossz tettünket.

Hová s kinek adta, gondunk nem volt arra,
Tudtuk, hogy azokat nem rakta óltárra.

Gazda fia pénzt is atyja erszényéből
Csípett, ha csíphetett, vagy anyja zsebéből.

Igazán ebből is ő nékem részt oszta,
Mert a kereszténység magával így hozta.

*

Megállok itt: s arrúl tán jól elmélkedem,
Olvasóim előtt ha aztat felfedem,

Hogy sok szülék vannak, kik csak úgy nevelik
Fiokat, hogy őket nyaralják, s telelik.

De ügyet nem vetnek azon mentorokra,
Amellyeknek bízták azokat karokra,

Kik oskolán kívül vezérlik s oktatják,
Nem tudják: jóra-é, vagy rosszra szoktatják. - -

Ha a mentor maga egyszer erkőlcstelen,
Egész vezérlése rossz lesz, s gyümőlcstelen.

Az iffiú szíve oly, mint fejr festék,
Mely minden színt felvesz, légyen zöld, sárga, kék.

Aminő mentora, olyan lesz belőle,
Mindent jónak ítél, valamit lát tőle.

Olykor az iffiú örömet jót tenne,
De mentor erkőlcse már megrögzött benne. - -

Szülék, vigyázzatok ezek erkőlcseire,
Leginkább álorcás színeskedésére:

Mert nem minden arany, mely fénylik a napon,
Azon palást sem pap, mely vagyon a papon.

Az ebből nem válik soha is szalonna,
Ki egyszer rossz ember, lesz végig sohonna.

DE MÁR TOVÁBB

- - Eljövén szeptember, mi minden tentáment
Oly jól tudtuk, milyen jól tudtuk az áment.

Atyám értem eljött, s vitt vakációra,
Szüret, gyümőlcsszedés, több rekrációra.

Kértem, gazdám fiát kérje ki atyjától,
Főképpen, mert nagyon szerette, anyjától.

Megengedték; eljött ő is tehát velem,
Örültem, mert ő volt egyik másik felem.

De előbb a báltba mi jól gazdálkodtunk,
Portékákkal mint a méhek megrakodtunk.

A zsidó falunkba tölünk ezt megvette,
Hogy pénzhez jutottunk, eztet azzal tette.

Múlattuk magunkat mindenféleképpen,
Vadásztunk, madárt is sokat fogtunk lépen.

A szüretelést is vígsággal végzettük,
A mustos pecsenyét jóízűn megettük.

Történt, hogy szent Simon és Júdásnak napján
Szikszón vásár esett, vákáció fogytán.

Az atyám is elment, és minket magával
Elvitt; a gazda is báltos sátorával

Ott vólt; minket látván, nagyon örvendezett,
Az atyámmal fogott barátságos kezét.

Mi ketten fel s alá mindenkor kószáltunk,
Végre a városi csapszéknél megálltunk,

Hol báró Hallernek verbunkja táncola,
A gyűlt nép bennünket itt előre tola.

Mindjárt is, mihent ők minket itt megláttak,
Nagy kurjongatással s tánccal körülálltak.

Öleltek bennünket, mindenképp dicsértek,
Óbesterséget is ők mindjárt ígértek.

Mind új tallérokat nyomkodtak kezünkbe,
Pántlikás csákókat toltak a fejünkbe.

Szóltak: a korona királynak fejére
Nem illik úgy, mint a csákó ketekére.

Esküdtek kiáltva: Isten, Szentháromság,
Ily két szép gavallért nem látott a világ.

Az angyaloknál is ezek sokkal szebbek,
Még Herkulesnél is lesznek vitézebbek.

- Csapja rá hát ketek! adják bé kezeket,
Egyéb díb-dábságon nem törjék eszeket.

Ne hagyják el ezen alkalmatosságot,
Örökké tartandó szép nagy uraságot.

Lovaskatonáknak mi azokat véltük,
Oly mundurba voltak, azért jól ítéltük.

Hogy hamarébb minket törbe kerítsenek,
Így szóltak, hogy inkább el is hitessenek:

Öcsém-uraimék, mi csak iszunk s eszünk,
A pénzt fecséreljük, más dolgot nem teszünk;

Ha háború vagyon, megyünk ellenségre,
Öljük-vágjuk aztat, nincs gondunk egyébre,

Csak az aranyakat zsákokba mint töltsük,
Táncon-é vagy kockán, avagy boron költsük.

Mint látnak bennünket, régen már főispány
Lett volna közzülünk, sok meg viceispány;

Kiből püspök, kiből kanonok, s apátúr,
Kiből Bécsbe lakó excellenciás úr.

De tartsák magoknak ezen tisztségeket,
Nem irigyljük az ő nagy dicsőségeket.

Jobb szeretjük édes hazánkért meghalni,
Mint a papirosról a téntát felnyalni.

Száz breviáromért nem adnánk kardunkat,
Mi nem orémusszal szolgáljuk urunkat,

Hanem feláldozzuk érette életünk,
Övéknél is nagyobb a mi becsületünk. - -

A tánc, a sok tallér, a sok szó ámított,
A sok nagy ígéret főkép megvakított.

Azért a káplárnak kezemet beadtam,
A gazdám fiát is már most én bízattam. - -

Lármával bévittek minket a szobába,
Öltöztettek mindjárt Splényi mundurjába.

Lódingot, pantallért reánk függesztettek,
Oldalunkra kardot tarsollyal kötöttek.

Hogy mundurba voltam, s a kardomra néztem,
Már szépen nem szóltam, csak teremtettem.

- Hallod-é, csapláros, adta-szedte-vette!
Hozz pecsenyét és bort, kiálték felette.

Lopott pénzünk még vólt, aztat szórtuk, hánytuk,
Cselekedetünket hamar meg is bántuk.

Mert hogy azt meglátták, a mi rovásunkra
Hordatták, mint vizet, a bort csak magunkra.

De itten a káplár mellénk sompolyodott,
Szólott: én tiszt vagyok, s ily tanácsot adott:

Vitézek! ha kentek háborúba menni
Fognak egyszer, akkor sok pénzek fog lenni.

De mind addig a pénzt meg kell kémélleni,
És úgy, mint a pelyvát, nem jó elhinteni.

Jobb lesz, ha pénzeket a kezembe adják,
És a gazdálkodást mindenkép rám hagyják.

Kinek mire s mikor ha szüksége lészen,
Mindenike mindjárt tőlem annyit vészen.

Tetszett ez az ál-hang, s harminc tallérokat,
Húszasokba pedig hetven forintokat

A kezébeadtunk; többet nyólc márjásnál
Mi meg nem tartottunk mindketten egymásnál. - -

Egyszer a csapszékből mi nagy muzsikával
Kimentünk, táncoltunk kegyetlen lármával.

Szórtá szánk a ritmust, kardunkat csörgettük,
Nagy tarás sarkantyúnk börgettük, csörgettük. - -

Atyám vala éppen kalmár sátorába,
Amidőn ugrálva mentünk erányába.

Kalmárral kezeket itten öszvecsapták,
Mivel szép fiokat katonák közt látták.

Verbunk komendánsa egy főhadnagy vala;
Fiáért a kalmár mivel majd meghala,

Békét az atyámnak mind addig nem hagyott,
Míg vele el nem ment, kérni a hadnagyot.

Kérték mennyre-földre, eressen el minket,
Mert mint gyermekeket, minket úgy tekinthet,

Katona-életre még mi gyengék lennénk,
Néhány esztendeig semmit sem tehetnénk.

A hadnagy keményen erre felelt, és szólt,
Hogy mikor katona lett, ő is gyenge volt.

Szép iffiak, úgymond, és szépen indulnak,
Meg is erősödnek, ha egyszer felnyúlnak.

Addig városokba fogjuk csak tartani,
Lassanként fegyverbe fogjuk gyakorlani.

A kalmár ezt hallván, leesett lábáról,
Izzadság cseppenként görgött orcájáról.

Mint lehetett, atyám őt bátorította,
A hadnagyot pedig ekképp szóllította:

Hadnagy uram! őket hogy ingyen bocsássa,
Azt nem kívánhatjuk, de hogy az úr lássa

Mi emberségünket: egy-két szuveréndórt
Adunk ő érettek, és egy pár hordó bort. - -

Mihent Szuveréndór Miska úrnak nevét
Hallotta az hadnagy, mutatta jobb kedvét.

Nyólc szuveréndórba meg is alkudt vele,
Az atyámra jutott csak a harmad fele.

A két hordó borral a többit pótolta,
Ezeket a káplár maga kikóstolta.

Mihelyest a hadnagy kielégítettett,
A mundirbúl mindjárt ki is vetkeztetett.

Nem esett semmi is oly nagy szégyenünkre,
Mint mikor a káplár ily áldást fejünkre

Adott, eztet szólván: szopni lódúljatok,
Fattyúk, ilyen-adták, és még tanuljatok.

De mégis atyánkhoz minket elvezetett,
Itt van a két vitéz! ált' adott s nevetett.

Hallgattunk; és meg is borotvált bennünket,
Megtartván, amelyet loptunk, mi pénzünket. - -

Mi is hazamentünk, s mihent a szobába
Léptünk: részem mindjárt volt a kancsugába.

Atyám földhöz csapván, a hajamra hágott,
Míg kedve tartotta, azzal addig vágott.

Szabódtam, ígértem, hogy rosszat nem teszek,
Fogadtam, katona hogy sohasem leszek.

Szólt hozzám: idővel te katona lehetsz,
Ott is, ha jó ember lészel, előmehetsz.

De nem korhelymódra kell közikbe állni,
Becsületes módot kell abba találni.

De még most gyermek vagy, szükség, hogy tanuljál,
Jó erkölcsökben is hogy elé-induljál. - -

A vakációnak immáron vége lett,
Írántam az atyám jó rendelést is tett.

Elvitt oskolába, régi szállásomra,
És már most, mint tavaly, nem hagyott potomra.

Praeceptorunk is most derék iffiú volt,
A' más, mint hallottuk, Garan vizébe holt.

A kalmár megtudta fia sok lopását,
Mert a portékáknak azon vásárlását

Kivánták ötőle, mint az fia adta,
A vévők; ő pedig sokkal feljebb szabta.

Azért is már nekünk a boltba bémenni
Nem volt szabad, megszűnt a mód lopást tenni.

Mi praeceptorunk is sohasem tágított,
Kit pántlikák, kesztyűk, sem bor nem vakított.

De Castor és Pollux nagyobb barátságba
Nem voltak nálunknál, hívebb pajtáságba.

Csak aztat sajnáltuk, hogy most nem lophatunk,
Mint tavaly, oly könnyen pénzhez nem juthatunk.

Antal pajtásomnak sebes volt az esze,
Fejének is nagy volt feltaláló nesze.

Hirtelen így szólott: már jól van a dolog,
Lesz pénzünk! elmémbe egy szent dolog forog.

Tudod Pajtás! hogy én az atyám írását
Úgy tudom követni, s oly jól írni mását,

Hogy az írásomat saját írásának
Ki-ki tartja, és nem mondja páriának.

Szent Andréba lakik egy gazdag rác tőzsér,⁵⁷
Oly pénzes, hogy ezzel hét más rác fel nem ér.

Ez az én atyámmal van nagy barátságba,
Kit is segített ő gyakran egybe-másba.

Ennek fogok írni az atyám nevébe,
S háromszáz forintot felveszek fejébe.

Tudom, ad pénzt, sőt még nagy szerencsájének
Tartja, hogy eleget tehet kérésének. - -

Kartabiankát is a levéllel vészen,
Melyen önön neve és pecsétje lészen.

A pénzt pedig ezen biztos emberének,
Aki is vivője írott levelének,

Bátran a kezébe adhatja, mert már ez
Ezreket vitt tőle sok más emberekhez. - -

Szóltam: a Szentlélek szállta meg eszedet,
És valamely angyal vezette kezedet.

De ki lesz biztosod, aki leveledet
Elviszi, hogy meg ne csaljon ő tégedet?

Egy kontár⁵⁸ gombkötő a városba lakott,
Melly' a mesterségen már nem igen kapott,

Hanem csalfasággal kereste kenyerét,
Olykor mint varázsló nézte más tenyerét.

Ezen embert hívták Gyöngyvirág Jóskának,
Jobban illetet volna ő bűdös rózsának.

Praeceptorunk egykor hogy nem vala itthon,
Elhivatá Antal akkor őtet titkon.

Szólt hozzá: hallja ked! tud-é ked hallgatni,
Titkot megtartani, s azt eltakargatni? - -

Ötven forint lészen fáradsága ára,
De a titoktartás legszükségesb arra.

⁵⁷ Némely részén a magyar hazának a szarvasmarhákkal kereskedő embernek tőzsér a neve.

⁵⁸ Kontár mesterembernek neveztetik az, aki vagy céhbe nincs, vagy mesterségét nem érti, és csak alattomba dolgozik.

Gyöngyvirág meghallván e nagy ígéretet,
Kapott rajta, s adott ilyen feleletet: - -

Nincsen gyóntató pap nálamnál hallgatóbb,
Az igazságot is, ha szükség, tagadóbb! - -

Szolt Antal: no tehát ezzel a levéllel
Szent Andréra menjen ked nagy sietséggel.

Neve, kinek adja, borítékján vagyon,
De arra az egyre kérem kedet nagyon,

Azt mondja, hogy aztat az atyám küldötte,
Szóval is, hogy kérné barátját felette,

Hogy a pénzt csak kednek a kezébe adná,
Aztat kinek adja, hogy ked immár tudná.

Háromszáz forint lesz a pénz öszveséggel,
Járjon el dolgomba, kérem, serénységgel. - -

Gyöngyvirág tizedik napra megérkezett,
A dologba eljár, mindjárt jól végezett.

Mind új aranyakba a pénzt ő elhozta,
Hogy oly soká késett, az essőt okozta.

Mondta, a rác a pénzt hogy mindjárt letette,
Mihent a levelet a kezéhez vette.

Tartott Antal tőle, hogy azt el ne költse,
Mert sok fortéllyal bírt, rossz volt az erkölce.

A praeceptort éppen akkor hideg törte,
Paroxizmusába a hévség gyötörte.

Az alatt Antalnak a pénzt által-adta,
Az ötven forintját tőle ki is kapta. - -

Hogy egyszer pénzünk volt, bétölt mi reményünk,
Örültünk, hogy megjött igaz keresményünk,

Véltük, már kezünkbe van nagy urodalom,
Tetszett, hegyen-völgyen volna lakodalom.

Óhajtva vártuk mi mindég azon napot,
Melyen praeceptorunk hideglelést kapott.

Mert akkor elmentünk az iskola mellett,
Kávéház és kocka inkább, mint könyv kellett.

Felgyógyulván mégis egyszer praeceptorunk,
Nem tetszett, mivel vólt kínozó ostorunk.

Megtudta, hogy velünk egy görög kockázott,
Azért mi kettőnket jól meg-rafikázott.

Faggatott: mondjuk meg, a pénzt hogy hol vettük,
Loptuk-é, avagy is mely móddal szerzettük;

Mert ha meg nem mondjuk néki szépszerivel,
Korbácsnak dolga lesz mindkettőnk bőrivel.

Már mi Gyöngyvirágnak megmondtuk előre,
Hogy ha mi vétetnénk valahogy kérdőre:

Mondja, hat forintot adott nekünk kölcsön;
Rókabőrt magára miérettünk öltön.

Praeceptor keményen fogta itt a dolgot,
Kétágú korbáccsal körülöttünk forgott.

- Hol vettétek a pénzt? kérdé nagy mérgesen,
Mondjátok meg, másképp megváglak lelkesen!

Szoltunk: Gyöngyvirágtúl mi hat forintokat
Kölcsön kértünk, s az mind id'adá azokat.

Mindjárt kávéházba kockázni elmentünk,
Szerencsések vóltunk, pénzt sokaktúl nyertünk.

- Mutassátok nékem az erszényeteket,
Mennyi van, akarom látni pénzeteket!

Mi az aranyakat már régen eltettük,
És egy odvas fába a kertbe rejtettük.

A mi erszényünkbe tíz-tizenegy forint
Vala; megolvassván, így szolt hozzánk megint:

- Kinek-kinek három forintját elveszem,
Gyöngyvirágnak adom, s így pénzét leteszem.

El is ment házához, és ötet kérdette,
Kölcsön hat forintot, hogy nekünk adott-e?

Felelt: egynek-egynek három forintokat
Adtam, mert esmérem azoknak atyjokat. - -

- Itt van a ked pénze, szoltott a praeceptor,
De csak egy fillért is ne adjon ked másszor. - -

Jól járt itt Gyöngyvirág, mert vissza nem kértük,
Örültünk, a dolgot hogy ésszel felértük.

Praeceptorunk ellen forrt a méreg bennünk,
Elvégzénk, hogy nekünk rajta csint kell tennünk.

Nyár volt; és az epret ő igen szerette,
De mindenkor titkon, nem előttünk ette.

Bort öntött reája, és nádmézet vakart,
Mely hogy elolvadjon, arra más tált takart.

Antal még jó reggel ment a patikába,
Ilyen két spéciest megvett hamarjába:

Egy dózis: Tartarus Emeticusból⁵⁹ állt,
Vett Magisterium Jalappát⁶⁰ fél kanált.

Eprét ebéd előtt már elkészítette,
Szobánkba egy pólra aztat fel is tette.

Ebéd után velem az udvarra kiment,
Antal a szobába csak maga maradt bent.

Frissen az eperbe porait kavarta,
A tállal, amint vólt, megint bétakarta.

Szólt hozzám: hol Antal? hídd ki, laptázzatok,
Avagy ami tetszik, ti aztat jádszatok. - -

Hogy jádszodjunk, aztat ő nem másért tette,
Hanem addig ő a maga eprét ette.

Halljuk: már csengetnek, mentünk iskolába,
Velünk jött, mert ő is vólt retorikába.

Professzor a trópust⁶¹ kezdé explikálni,
Mindjárt a két dózis kezdett operálni.

Egy trópus másikat érte gatyájába,
Nem maradhatott meg egy is a gyomrába;

Mert mind alól s felül, eperrel vegyesen
Szórta ő azokat sűrűn s fertelmesen.

⁵⁹ Tartarus Emeticus, erős vomitívum, vagyis hányásra kényszerítő orvosság.

⁶⁰ Magisterium Jalappa, ez is hasonló-erős laxatívum, amely hamar és sokszor operál.

⁶¹ Trópusok, a retorika vagy ékesen szólló tudományba oly figurák, melyek az ékesszólást ékesítik. Eztet a szépnemnek magyarázom.

A sok deák orrát bédugta, nevette,
Professzora, hogy kimenjen, őt kergette. - -

Hazaért; de itt is nem ment a szobába,
Hogy illat ne menjen a gazda orrába,

Hanem a ház megett hányt és erőlködött,
Ki is ment a gazda, mivel igen nyögött. - -

A doktort a gazda mindjárt elhívatta,
Hogy beteg mért volna, véle vizsgáltatta.

Ez pulzusához nyúlt, kérdezte, mit evett?
Szólt: hogy egy tál epret, amelyetül rosszul lett.

A doktor azt mondta: az epret megjárta
Mérges bogár, azért a' néki megárta.

Frissen édes tejet egy messzelyt hozatott,
Amelyet is véle itten megitatott.

Mihent azt lenyelte, alig vólt gyomrába,
Ez is, mint az eper, befolyt nadrágába.

Adott osztán néki más egyéb szereket,
De szintúgy kiadta, amint az epreket.

Végre a csűrbe ment, feküdt szalmára,
Gondolta, mindjárt jut élete fogytára.

De hogy gyomra s béle már kiüresedett,
Hányás, folyás megszűnt, és lett csendesedett.

Gatyáját, nadrágát éjjel a Szinyvába⁶²
Kimosta; öltözött regvel más ruhába.

Mivel pedig dolgát nagyon szégyenlette,
Testimóniumát⁶³ mindjárt ki is vette.

Búcsút vett, Gyöngyösre, folytatni klasszisát
Elment; tám nem nyert ott Jalappa dózisát.

Mi ugyan szép móddal tőle szabadúltunk,
De oly rossz ért, melybe már nem bódogúltunk.

⁶² Szinyva kis folyóvíz, mely Miskólc városán foly keresztül.

⁶³ Testimónium, vagyis testimoniális: a deákok olyan bizonyáglevelé, mely nélkül másutt oskolába bé nem vétetnek. Ezt is dákák tudásáért.

Mert Szent János feje vétele napjára
A gazdánk Pestre ment, ennek vásárára.

Szent Andrérúl a rác is odaérkezett,
A gazdánál lévén, arrúl értekezett,

Hogy ki vólna azon ocsmány s embertelen
Ember, aki őtet felette szertelen

Háromszáz forintért annyit búsította,
Tám hogy elvesztené, aztat állította.

A gazdánk a rácnak nézett csak szemébe,
Gondolta: álmodoz; így szólt hevenyébe:

Nem értem a dolgot, kérem, világosan
Beszéljen kegyelmed, nem oly homályosan.

A rác a levelet kebléből kivette,
Kartabiankát is levél mellé tette;

Mind a két darabot a kezébe adta.
Amint a levelet gazdánk elolvasta,

Mindjárt megesmérte, hogy a fia írta;
Szörnyen haraguvék, mérgét alig bírta. - -

Mindjárt is a rácnak pénzét ő letette,
Köszönte felette, hogy megemberlette.

Gazdánk megérkezvén a pesti vásárrúl,
Asszonyával szóllott, mit tett fiok arrúl.

A professzorunkat mindjárt elhívták,
És az egész dolgot eleibe adták.

Antal írásának némely vonásait
Megesmérte, tenni szokott rántásait.

Mindjárt is bennünket kemény kérdésekre
Fogott; tagadással feleltünk ezekre.

Végtére keményen vizsgálta zsebünket,
Mindkettőnknek ki is vette erszényünket.

Mivel a praeceptort már mi elkergettük,
Aranyinkat bátran azokba bétettük.

Kivévén ezeket, erősen faggatott,
Két deákra, kiknél virgács vólt, mutatott.

Már itten elállott a víz mi malmunkon,
Mert már segíteni nem tudtunk magunkon.

Azért is az egész dolgot megvallottuk,
Gyöngyvirág járt pénzért, azt is megmondottuk.

A tanácsnak gazdánk mindjárt őt bédatta,
Mely is a tömlőcbe őtet bédugatta.

Engemet pediglen másnap szekere
Felültetvén, küldött atyámhoz estvére.

A kocsis kezébe adott egy levelet,
Melybe tudtam, hogy ő jól leírt engemet.

Antalnak mi baja lett, meg nem tudhattam,
De szívből sajnáltam, hogy őtet elhagytam.

E szentencia jött Gyöngyvirág nyakára:
Pillingérnél ötvent vágjanak farára,

És hogy egy hónapig seperje az utcát,
Vagy a sárt hordja ki, tolván a targoncát.

Mivel kálvinista volt, azért csuklyába
Szégyen-kövön állott az ekléziába.

De bezzeg ráhátra engem atyám húzott,
Úgy megvert, azt véltem, hogy már meg is nyúzott.

Nem volt még az elég, hanem egyetembe
Bévetett engemet egy pusztá verembe.

Két hétig tartottam ott kontumáciát
Kenyéren és vízen, míg nyertem gráciát.

Kihúzván, akkor is kaptam egy jó pofont,
Szólt, ha jó nem leszek, porrá tör, öszveront.

NEGYEDIK CIKKELY

Rontó Pál kesereg pajtár-társátul való elválásán. Egerbe adatik oskolába, elbeszéli ottan esett történetit. Oskolábúl elsőkvén, csikós-bojtárrá leszén, ez élet alatt történt viszontagságait is valósággal előadja, mind addig, míglen katonává nem lett.

Szomorún töltöttem most vákációmat,
Csendes voltam, ritkán hallhatták is szómat.

Szülőim, mint eddig, már úgy nem kedveztek,
Minden lépésimre vigyáztak, őriztek.

Hogy nekik ne vétsek, a magányosságot
Szerettem, s kerültem minden barátságot.

Hol a szöllők alá, hol pedig erdőbe
Kiséáltam, olykor jártam a mezőbe.

Titkon fohászkodtam: hol vagy, Jonatásom!
Ó hol vagy Antalom! én meghitt pajtásom?

Tudom, nálam nélkül élsz nagy gyötrelembe,
Tán mint én sínlődtem, sínlődöl verembe.

Majd meghasad szívem, ha jól megfontolom,
Hogy te én istápom valál, és gyámolom.

Az valál, melletted nem is voltam szegény,
Nem vólt lapos, mint most, zsebembe az erszény. - -

Szülőim erántam tanácsot tartottak,
Jó útra hozzanak, azon iparkodtak.

Azt végzék, hogy engem messzére adjanak,
És a jézsuiták kezekre bízzanak.

Azért Egerbe ment atyám, s szállást szerzett,
Jézsuitákkal is én felőlem végzett.

A Csurgóba⁶⁴ lakott szállásom gazdája,
Gazdag mészáros vólt, sok hízott marhája

A városon kívül vólt egy nagy akolba,
Házánál mindég tíz vágó vólt az ólba.

⁶⁴ A Csurgó Eger városának egy kis szeglet-része, amelyben a páter szerviták laknak; olyan híre vagyon ennek, mint Pozsonyba a Cukker-Mándlinak.

Ő engemet ennek főképpen ajánlott,
Hogy ne kéméltessem tőlem korbács, sem bot.

Kérte: ne engedje, hogy én éjtszakázzak,
Nappal is tétova másokkal cékázzak. - -

Megtérvén, szülőim jól ki-készítettek,
Mert bár nem mutatták, de mégis szerettek.

Megindultunk másnap, s értünk éjtszakára
Egerbe, szent Imre hercegnek napjára.

A professzoromhoz másnap reggel kísért,
Vitt néki egyet-mást, többeket is ígért.

Ez magát mindenképp mindjárt ajánlotta,
Hogy jó praeceptort is fog adni, mondotta.

Adott is egy réz-szín ábrázatú rétort,
Ránézhén, már tudtam, hogy szereti a bort. - -

Poéta voltam már, e tudományt tudni
Kedvem volt, mert úgyis jól tudtam hazudni.

Nagyon igyekeztem mindenképp tanulni,
Társaimat hamar kezdtem is fel-múltni.

Professzorom látván tanuló kedvemet,
Mindenképp éleszté igyekezetemet. - -

Történt: hogy egy kedden, rekreáció napján
A praeceptorommal sétálni délután

Kimentünk, s ballagva értünk Tihamérig⁶⁵.
Csattogó hideg volt, a hó ért majd térdig.

Itt mi a korcsmába mentünk melegedni,
Szóltam: hogyha nékem meg fogja engedni,

Egy kolbászt süttetek, bort is hozattatok,
Ehez egy pár fejr zsemlyét adattatok. - -

A kolbászból itten én egyedül ettem,
A palack üres lett, azt észre sem vettem.

A korcsmárost újra én megszólítottam,
Hogy töltse megint meg, nékie mondtam. - -

⁶⁵ Tihamér: ez csak egy korcsma, amely Egren alól mintegy fél órányira az út mellett áll.

Már a praeceptorom ezt is felhajtotta,
Megrázzván a fejét, be jó bor! mondotta.

Szóltam: *omne trinum*, hogy *perfectum* legyen,
Még egyet igyon meg, mert inni nem szégyen.

Azért harmadszor is aztat megtölttettem,
Bíztattam, csak igyék, eleibe tettem.

Ebből is ittam én, de csak egy pohárkát,
Többivel ő mosta torka száraz árkat.

Megfizetvén mindent, mentünk hazafelé,
Az én praeceptorom hol hátra, hol elé

Tántorgott; szemembe engem nagyon dicsért,
Valamit kívánok, tenni mindent ígért.

Mihent természetét itten kitanúltam,
Mint virág harmattól, szintúgy megújultam.

Tudtam, hogy mentora már én fogok lenni,
Csak bort adok néki, mindent fogok tenni. - -

Hallván édes atyám, hogy én jól tanúlok,
Az erkölcsökben is én nagyon jobbúlok,

Gyakran küldött nekem néhány forintokat,
Mind praeceptoromra költöttem azokat.

Mert rekrációkra mi az egész télen
A korcsmákat jártuk, úton és útfélen.

Jobban szerette ő ezeknek az útját,
Mint Castáliusnak csergedező kútját.

Húsvét innepekre eljött atyám hozzám,
Mely nagy öröme vólt, ki nem mondhatja szám,

Mert professzoromtól jó viseletemet
Hallotta, tanulók közt elsőségemet.

Adott azért nekem ő hat aranyakat,
Kik egy esztendőbe verettek, olyakat.

Megtérvén, anyámnak felőlem hírt mondott,
Örültek, mondották, viselnek rám gondot.

A tavasz jelen vólt, az erdő már zödült,
Mezőre a sok nyáj gyenge fűre csődült.

Deákok falukra akkor szoktak menni,
Májusi jó tejet s édes téjfelt enni.

A praeceptorommal mi is kisétáltunk,
De mi nem a téjhez, hanem borhoz láttunk.

Legjobb, azt mondotta, Bacchusnak a teje,
Ettől élesedne az ész, s ember feje.

Korcsmákon muzsika vólt, és hegedültek,
Városból sereggel lányok oda gyűltek.

Szólt hozzám: táncolni hogy én mért nem megyek,
Mintegy erőltetett, hogy én vígan legyek.

Tánc, úgymond, nem egyéb, hanem komóció,
Mely az egészségnek hasznos, és igen jó.

Énnékem sem kellett igen nagy bíztatás,
Valamint önéki borhoz sok hívatas.

Táncoltam; a táncnak vóltam oly mestere,
Hogy testemnek tetszett minden ina s ere

Srófon jární, és két sarkantyúm úgy pengett,
Mint a muzsikának a taktusa csengett.

Azért a leányok táncolni szerettek
Én velem, és mindjárt meg is esmérkedtek.

Ezek majd mindnyájan laktak a Csurgóba,
Táncra jártak hol egy, hol más fogadóba. - -

Egy lánnyal annyira ment esmeretségem,
Hogy a tanulásba lankadt serénységem.

Nem tetszetek most már Parnasszus múzsái,
Hanem csak Csurgónak az ő vad nimfái. - -

Eztet mi sokáig mind így praktikáltuk,
De végét dolgunknak jól meg nem vizsgáltuk.

Professzorunk tartott sok deák kémeket,
Kik a deákokra vetették szemeket.

Ha őket táncolni a lyányokkal látták,
Nevek szerint őket nékie beadták.

Professzorom egyszer magához hívatott,
Múlt éjjel hol vóltam, keményen fartatott. - -

Lehordott, megintett, és most meg-engedett,
Szólt: el ne veszítsed magadat s lelkedet.

Ily gaz személyekkel hogyha társalkodom,
Önként kárhozatra így magamat adom.

Praeceptort keményen megkorbácsoltatta,
Mint cégéres korhelyt ki is csapattatta.

Egy ideig magam igen jól viseltem,
Hamar lefeküdtem, reggel koránt keltem. - -

De nem soká tartott ezen viseletem,
Mivel jobban tetszett előbbi életem. - -

El nem hagyhattam én már a vad nimfákat,
Egyik-másikátul kaptam cédulákat.

Sokszor rejtekhelyen velek beszélgettem,
Templomba kacsintva rájuk nézegettem.

Falukra mentem ki, táncolni övelek;
Azt véltem, hogy ezek igen titkos helyek.

De kém-deákoktól ki vóltak tanúlva,
El is vóltam már én mindenkép árúlva.

Egy deák-pajtásom nékem megmondotta,
Professzor szájából hogy aztat hallotta,

Hogy az oskolába másnap meg-virgáztat,
Már a familiás vízbe vesszőt áztat.

Nagy gyalázat, ha egy poétát virgáznak,
Feltettem, hogy engem így meg nem gyaláznak.

Mindjárt is egy lánynak azt adtam tudtára,
Hogy jöjjön estvére táncra Kis-Tállyára.⁶⁶

Kijött még hárommal; én velek vígadtam,
Egy kis vacsorát is ő nékiek adtam.

Reggel mindenike ment maga útjára,
Én pedig elszöktem professzor truccára.

Az egész ruhámat magammal elhoztam;
De ötet mocskoltam, szidtam és átkoztam.

⁶⁶ Kis-Tállya: az egri káptalan faluja, Egren alul egy órányira fekszik.

Egy szólnoki szekér mégis szerencsére
Itt volt; megfizetvén, felültem én erre.

Sót hozott Egerbe, most már volt üresen,
Jó négy ló volt benne, tudtam, hajt sebesen.

Már éppen amidőn akartunk indulni,
Kocsis ostorához amint akart nyúlni,

Itt termett egy deák, tudtam, ez is hogy kém,
Szóltam hozzá: itt vagy, te hosszúlábú gém!

Megkaptam; először őt jól megpofoztam,
E' kevés volt, hanem meg is csákányoztam.

Szóltam: már elmehetsz, te spion, gaz selma,
Tudom, professzornál hogy te lészel még ma.

Mondd, hogy meglőcsözöm, érek olyan napot,
Mivel löccsel szokták megverni a papot.

*

Sok iffiú juthat veszély örvényébe,
Ha észre nem veszi magát hevenyébe,

Hogy már meg van vetve ötet fogó háló,
Melynél is a Sátán, nem más, az őrtálló. - -

Kerüljétek főkép ti a vad nimfákat,
Mint megannyi mérges s gyilkos viperákat.

Ezek szemetekbe bár szépen nevetnek,
De végtére mégis veszélybe vezetnek.

Nem bírtok Salamon nagy bölcsességével,
Nem bírtok Sámsonnak az ő erejével:

Ha meg tudták mégis ezeket buktatni,
Hát tik nekik ellent mint fogtok állhatni?

*

Megindúltunk; hamar Szólnokon termettem,
Egerbe nem tudta senki, hová lettem.

Én egész gúnyámat itt mindjárt eladtam,
De egy pár sarkantyús csizsmámat meghadtam.

Az árán egy bundát vettem s egy kacagányt,
Kezembe viseltem egy jó fokos csákányt.

Puladert húztam fel, voltam csak gatyába,
Új csákót tettem fel, öltöztem bundába.

Szólnokból kimentem újszászi pusztára,
Értem: báró Orczi úrnak jószágára.

A csikós tanyára amint ide értem,
Ennek a gazdáját igen szépen kértem:

Maga bojtárjának engemet fogadjon,
Egyik, avagy másik ményeshez hogy adjon. - -

Megszeretett engem, végre befogadott,
Azonnal a tarka ményeshez is adott.

Egy keresztfás nyerget, törött szíjszerszámmal
Adott; ezek után szólott ímmel-ámmal.

Mondván: hogy az ingem oly fejr, mint az hó,
Bojtárhoz nem illik, nem is vólna az jó.

Azért aztat zsírral végtül-végig kente,
A kormos bográcsot osztán hozzá fente.

Bundám külső részit mint így púderoztam,
Lábravalómat is végig bézsíroztam.

Két üstököt hosszú hajambúl kötöttem,
Mindent, mint kívánta, magamra öltöttem.

Barna bonta csikót adott ő én alám,
Ha megeresztettem, úgy ment, mint a villám.

De egyszer egy szilaj csikónak hátára
Ültetett, és aztat bocsájtá útjára.

Keményen hányt, és sok bárány-ugrást is tett,
De mégis hátárúl engem le nem vetett.

Mert a keresztfához mint kullancs fogódtam,
A kengyelt megnyomván, jó merőn tartottam.

Tetszett a gazdámnak, szólt: fiam, ember vagy!
Más bojtárom ezt nem teszi, bár elég nagy.

Láttam én, hogy ezen tarka ményes között
Néhány ló van, amely nagyon különbözött.

Mert ki pej, ki szürke, ki pedig vólt fakó,
Más bélyeggel, nem a tarkák közé való.

Kérdém: ezen lovak ide mint jöhettek?
- Mi gondod rá? - szólott - ide tévelyedtek!

Másnap szőr-kötélét a kezébe vette,
Karikákra aztat szépen öszveszedte.

Ólálkodott; egyszer a szürke nyakára
Ráveté, hurkollott mindjárt a torkára.

Kifogván, kötötte a lovam nyakához.
A pejjel is így bánt; ezt maga lovához

Vezette, és eztet melléje felfűzte,
És már ezek után csak a fakót űzte.

Igen vad volt: mindég fent tartotta fejét,
Merre a gazdám volt, fordítá elejét.

A többi lovak közt bukva addig jára,
Míglen szőr-kötélét nem veté nyakára.

A farára leült gazdám, s őtet húzta,
Addig, míg kötélnek torkára lett csúsztá.

Kötélét nyakárul ennek le sem vette,
A pejhez kötötte, s mene ez mellette.

A más bojtár hozott ide egy más barnát,
Kóborló volt, sokszor ált' úszta a Tarnát.⁶⁷

Vettem jobb oldalom felé vezetékre,
Vad nem volt, kötöttem csak egy kötőfékre.

Mit akar a gazdám, nem tudtam, elől ment;
Fakó, melyt vezetett, a farát hányta fent.

Menésébe ez is hamar meglassodott,
A más három ló is mind megcsillapodott.

Látván, hogy Pest felé tartja kantárszárát,
Tudtam, ott veszi fel mind a négynek árát.

Mert éppen vásár volt, s amint oda érénk
A lóvásár felé, az útból kitérénk.

Itten egy örménynek a hármát eladta
Hamar; mert árokat drágára nem szabta.

⁶⁷ A Tarna vize nemes Heves vármegyébe vagy, sok rák vagy benne.

Véletlen hozzánk jött egy sáfrány-hordozó,
Meglátván, megtetszett nékie a fakó.

Itt Pesten megdöglött nékie a lova,
Mert nagy terhet hordott, járván ide s tova.

Megalkudt gazdámmal hamar a fakóra,
Mivel nagy szüksége vala most a lóra.

Az úttól fáradt vólt, magát megnyergelni
Engedte, s csudáltam: a hátát terhelni.

Egy abrakot adott néki, megitatta,
Ez megesvén, velem felkantározta.

Nyúgodt vólt már a ló, felült a hátára,
A szegény sáfrányos jutott itt csatára!

Fejét lába közzé a fakó szegezte,
Bárány-ugrásait jobbra-balra kezdte.

A sáfrányos retát⁶⁸ szüntelen kiáltott,
Elzöldült, és tám már szemével sem látott.

Amint egyszer a ló farát felvetette,
Egyszersmind szökését jobb oldalra tette,

A tótot láttam itt a levegő-égbe,
Onnat lezuhanni a földre egy végbe.

A sok iskátulya recsegett-ropogott,
Annál jobban szökött a ló, és hortyogott.

Mindenfelé a sok citron hempelyedett,
Fövénnyel a sáfrány s gyömbér egyveledett.

Vastag papirosra felvarrt német gombok,
Szóródtak, hullottak tétül a dorombok.

A sok keszkenyőktől az útca tarkállott,
Mivel mindent lehányt, a ló is megállott.

Kárt nem vallott: a nép mindenét felszedte,
Odavitte néki, s eleibe tette.

Csak iskátulákat kellett néki venni,
Ezeknek kellett pozdorjává lenni. - -

⁶⁸ A tótok, ha veszedelemben vannak, *retát* kiáltanak, ezen szó szabadító óltalmat téshen.

Gazdám hat forintot nékem is juttatott,
Többször is ád, serény ha leszek, bíztatott.

Vásár után mentünk mi a Bácskaságra,
Akadtunk itt kies, sok nagy pusztaságra.

Itten egy ményesbűl négy lovat felfűzött,
Mentünk is, mint oly ment, akit tatár űzött.

Huszonnégy óráig nem ittunk s nem ettünk,
De hogy szerencsésen a tanyánkon lettünk,

Mindjárt a négy lovat ményes közzé csaptuk,
Tüzet raktunk, s frissen a bográcsot kaptuk.

A húsvagdaláshoz bojtár Geci fogott,
Mert míg odajártunk, ő egy tinót lopott.

A megtölt bográcsot itt a szolgafára
Akasztottuk; veres hagymát bőven arra

Aprított a gazdánk, sőt is reá hintett;
Kevés idő múlva már énnékem intett.

Szólt: megfőtt már a hús a bogrács fenekén,
Pedig még mind nyers volt, mely volt a tetején.

Bográccsal kacagány felett egy rázást tett,
Amely hús alól volt, egybe mind felül lett.

Hozzája is láttunk nagy apetitussal,
Ettük, mint frikasszét, sokkal jobb gusztussal.

Bojtár Geci addig felült a lovára,
Nyargalt egy kulaccsal a szomszéd csárdára.

Borral megtöltette, hamar is visszatért,
Ittuk, mert jó bor volt, mérték négy garasért.

Mivel Bácskaságról jövén, elfáradtunk,
Négy nap a tanyánkon hevertünk, s nyúgodtunk.

Ötödnapon szólott: fogjad köteledet,
Mutasd meg már egyszer te mesterségedet.

Azon négy ló közzül fogd ki az eggyikét,
Kedvedre hagyom azt, fogd ki bármelyikét.

Mint aki e' dolgot már régen próbálja,
Sok esztendőnk által régen praktikálja:

Úgy tudtam, mert titkon én eztet próbáltam,
Midőn a ményessel csak magam járkáltam.

Azért mind a négyet hamar egymásután
Kifogtam, lovakhoz kötöztem szaporán.

Megdícsért; mondotta, hogy a másik bojtár
Ezt ily jól nem tudja, bár rég vagyon itt már.

Szólt tovább: üljünk fel, menjünk Debrecenbe,
Szabadság⁶⁹ lészen ott, ahol is én szembe

Sok ló-árosokkal, tudom, mindjárt leszek,
A lovak iffiak, értek jó pénzt veszek.

Elmentünk; a lovak ura már ott vára,
Igazítva volt ő ezeknek nyomára.

Egy tisztartó volt ez, kezünkön is érte,
Tudtam: mind a ketten meglakozunk érte.

Meg is fogtak, s dugtak város tömlőcébe,
Én sohasem voltam még ily kelepcébe.

Vásár után mindjárt törvény szolgáltatott,
És ily szentencia fejünkre hozatott:

Mivelhogy a lovak el nem adattattak,
De mégis a gazdám által lopattattak,

Azért is másoknak intő példájára
Száz pálca veretik a gazdám farára.

Nékem, mivel nem oly nagy a vétkezésem,
Harminc korbács-csapás lészen büntetésem.

Másnap ki is vittek város piacára,
Gazdám első feküdt a deres hátára,

Elverték a százat, csak egy sem volt híjja,
E' volt a négy lopott lónak itt a díjja.

Engem is utána helyére fektettek,
Meg sem mozdúlhattam, úgy bérekesztettek.

Vágtak kegyetlenül, nehezen is álltam,
Mert ily distrakciót soha nem próbáltam.

⁶⁹ A debrecenyiek magok vásárokat szabadságnak nevezik.

Hogy felbocsájtattam, egyet sem léphettem,
A gazdám vezetett, csak alig mehettem.

Pályinkával mostuk osztán meg farunkat,
De végtére borral öblíténk gyomrunkat.

Éjtszakára mentünk az Angyal-pusztára,
Lovaink kötöttük jó fűbe pányvára.

Nehezen szenvedtük mi nagy fájdalomunkat,
Feltettük, hogy rajtok kitöltjük bosszúunkat.

Jól tudta a gazdám, a bíró két lova
Hogy e pusztán legel, nem adja másova.

Hamar rájok talált, fogta kötelére;
Amint már ezekkel gyorsan mene fére,

Láttuk: a négy ló is békózva itt vagyon,
Amelyekért minket megvertek oly nagyon.

Egy suhanc őrzötte, melly most jól hortyogott,
De bezzeg a gazdám itten nem motyogott.

Békóit ezeknek csendesen levette,
Frissen lovainknak nyakához kötötte.

Bár fájt alsó részünk, de mégis lódúltunk,
Hajnal hasadtakor nyólc mértföldre vóltunk.

Erdélynek vettük mi mostani útunkat,
Örültünk, állhatjuk rajtok mi bosszúunkat.

Másnap jókor bé is hajtottunk Zsibóra,
Akadtunk itt egy jó liveráns zsidóra.

Mind a hat lovat ez mitőlünk megvette,
Császár-aranyakat olvasott érette. - -

Én hány ütést kaptam, annyi forintokat
Adott gazdám; meg is érdemlém azokat.

Ezekhez még egy négy esztendő csikót is;
Megköszöntem mind ezt, mind a pénz-adást is.

Nem tetszett énnékem már a csikós-élet,
Nagyobbra vágyódás énbennem feléledt.

Féltem, hogy megrontom ebbe egészségem,
Utóljára lészen akasztófa végem.

Meghallottam, hogy most lovaskatonának
Jászberénybe, Pesten is verbuálnának.

Feltettem magamba, hogy közikbe állok,
Ott jobb szerencsére, mint itt, tám talállok.

A Palatinális, híres szép regement
Vólt ez, melybe, mint raj, a sok szép legény ment.

A gazdámnak Őrsre kellett elmenni,
Lovak számadását kellett ott letenni,

Én lovamra ülén, gyorsan elléptettem,
Jászberénybe érvén, katonává lettem.

ÖTÖDIK CIKKELY

Rontó Pál katona lévén egyszer, mindennemű dolgait, amelyek vele történtek mindaddig, ameddig Csehországból Saxónia országába ellenség eleibe méne, előadja.

Mihent köteleztem magam katonának,
Mindjárt egész mundírt én reám adának.

Az angyalbőröket⁷⁰ vállamra függeszték,
Óldalomra kardot tarsollyal kötözték.

Sarkantyús csizmákat lábaimra vontam,
A két üstökömből már most *copfot* fontam.

Káplár füleimnél két *huncfutlikat* nyírt,
Kent azokra rózsavízzel megkevert zsírt.

Mint a kácsa farkát, úgy felgörbítette,
Két villás tők közzé mind a kettőt vette;

Az egész fejemet bé is púderozta,
S így a csikósbojtárt úrfiságra hozta.

A kapitányhoz ő azután vezetett,
Ki is engem főtől talpig nézegetett.

Tetszettem őnéki, vállam veregette,
Bátran szoltam, szemét rólam le sem vette.

Kértem, adattasson alám jó paripát,
Úgy gondját viselem, hogy nem talál hibát.

Szólott a kapitány - láttam, nékem örül -
Menj fiam, és válassz száz rimondák közül.

A káplárral mentem, közöttök járkáltam,
Egyszer egy szár lábú vércsénél megálltam.

Káplár uram! szoltam: én eztet választom,
Tudom, hogy egykönnyen azt ki nem fárasztom.

Négy tagba szakadt ló, Mokány lesz a neve,
Esmérem bélyegét, tudom, hogy van heve.

Az egri káptalan ményeséből való,
Ritka vagyon abba, mely rossz vólna, oly ló. - -

⁷⁰ A katonák a pantallért és lódingot angyalbőrnek szokták nevezni.

Nagy hetykén képzeltem, hogy enyim Jászberény,
És hogy másra nem süt, csak reám a napfény.

Hogyha vagy piacon, vagy másutt megálltam,
Kardomra támasztva magamat csudáltam. - -

Tisztességes embert látván, vagy lyánkákat,
Hajtottam franciás reverenciákat.

A kapitány éppen a templomból menvén,
Merőn állottam meg, szeme közzé nézvén.

Igy szólt a hadnagyhoz: ez szép csinos legény,
Magyar ez; többet ér, mint sok más jövevény.

Táncos katonákhoz kell ennek elmenni,
A verbuállók közt illik néki lenni.

E parancsolatot mindjárt is kiadta,
Hogy én oda menjek, a káplár meghadta.

Legottan délután mi nagy muzsikával
Az utcákon jártunk zajjal és lármával. - -

Elkezdvén táncomat, minden csudálkozott,
Szóltak: ugyan tudja járni az átkozott.

Tettem is előttök olyan figurákat,
Hogy szemek meredett, tátottak rám szákat.

A taktust sarkantyúm pengése követte,
Cimbalmos ezeket úgy ki nem verhette.

Nézték a táncomat itten tót leányok,
Szepesből munkára jöttek le nehányok.

Ezeket majd csaknem a hideg kitörte,
Hogy nem táncolhatnak velem, az gyötörte.

Mi bajok: kapitány mindjárt észrevette,
Rám intett; tudtam én, ezt mire értette.

Mindjárt is egyikét a táncba ragadtam,
Suttogott bocskora, ötöt úgy forgattam.

Idejött az anyja, lányát táncba látta,
Hogy katonák között táncol, azt sajnálta.

Vastag lepedőbe fazekak hátára
Kötve voltak; vetvén szemét leányára,

Mint fúria, mindjárt pofozni kezdette,
És hajánál fogva kezemből kivette.

Ezt látván, szóllottam: no az ilyen adta,
Ha velem táncolni a lányát nem hadta,

Jöjjön hát most maga, táncoljon helyette;
Mindjárt is, azmint itt állottam mellette,

Megkaptam, derekát jól által kócsoltam;
De mivel ocsmány vólt, őt meg nem csókoltam. - -

A fazékok hátán recsegetek-ropogtak,
Cserepei tétül nézőkre hullottak.

Kacagott a sok nép, eldült nevettébe,
Mert már a vénasszony füstölt nagy mérgébe. - -

De hogy ne szenvedje ő ezeknek kárát,
A kapitány duplán letette az árát.

Az uraktúl mi itt négy aranyat nyertünk,
A városházához ugrálva elmentünk;

Táncoltunk itten is, legénység körülvev,
Virradtig közzülök katona negyven lett.

Száma rekrutáknak immár nyolcvanbúl állt,
Velem együtt egy sem vala még *assentált*.

Kapitány hajtatott *forspont* szekereket,
Amelyek Budára felvigyék ezeket.

Maga előrement, oly rendelést tenni,
Hogy mihent mi Budán együtt fogunk lenni,

Assentálást másnap mindjárt elkezdhesse
A komisszárius, s hamar végezhesse.

Megindúltunk, értünk estvére Budára,
A Vízivárosnak szálltunk utcájára.

Másnap összevgyűltünk egy nagy kaszármába,
Béirták nevünket a szent Bibliába.⁷¹

Bennünket azután kerékbe állítván,
Hadi törvényeket nekünk elolvastván,

⁷¹ Itt a sz. Biblián értetődik azon lajstrom, amelybe az új katonák nevei írattnak bé.

Az ég felé három újjunkat tartottuk,
A *krédót*⁷² nagy buzgón mi itt elmondottuk.

Már most vóltunk igaz hadi *presbiterek*,
És már meg-ordinált katonaemberek.

Mi az *lajkusohra* néztünk csak nevetve,
Szűrösökre főképp már éppen nevetve.

Ez megesvén, ki-ki mene kvártélyára,
Legfőbb gondja vala éhező gyomrára.

Én ebédem után elmentem sétálni,
Egy nagy szép bólt előtt meg találtam állni.

Ó be nagy csuda vólt véletlen látásom,
Mivel Antal, régi kenyeres pajtásom

A bóltbúl kifutván, a nyakamba borúlt,
Ő-é ez, vagy árnyék? a szívem lett szorúlt. - -

Megfogta kezemet, egy traktér házába
Vezetett; ültünk itt egy kis szobácskába.

Elbeszéltem néki minden dolgaimat,
Egri, debrecenyi viszontagságimat.

Mivel háború van, most katona lettem,
És magamnak aztat mintegy tárgyúl tettem,

Hogy vagy karddal tészem én előmentemet,
Avagy Mars mezején veszttem el éltemet. - -

Szólt Antal: helyesnek tartom fel-tettedet,
Isten erősítsen mindenkép tégedet;

Bátorítsa szíved, vezesse karodat,
Zöldellő borostyán fedje homlokodat.

Kértem: ő is nékem hogy előbeszélje,
Elválásunk után mely fátum veszélye

Érte őtet; atyja bántotta-é vagy nem?
Oly kegyetlen vólt-é, mint atyám ellenem?

Szóllott: engem ugyan nem vetett verembe,
De Pestről megjövé, s lévén velem szembe,

⁷² A *krédón* érttetetik itt az esküvés, mikor az új katonák öfelsége hívségére hitet tesznek le.

Szidott, mocskolt, bézárt egy puszta pincébe,
Úgy voltam ott, mint a róka, kelepcébe.

Jól meg is korbácsolt engemet vagy kétszer,
Négy hét alatt bőjtöt tartottam én hétszer.

Az atyafiaknak sok s nagy kérésére
A pincéből kivett engemet végtére.

Kezét megcsókolván, akkor is megcsapott,
Jól jártam, hogy mégis pálcához nem kapott.

Nem is küldött többé már retorikára,
Háznál taníttatott aritmetikára.

Ezt jól megtanulván, s tudván átaljába,
Ezen nagy kalmárnak küldött a bóltjába.

Most már, amint látod, itten legénykedem,
Mind a jót, mind rosszat egyaránt szenyvedem.

Én soha nem voltam katonának való,
Tudod, gyenge vagyok, egészségem gyarló. - -

Azért adtam, íme, magam kalmárságra,
Mivel, hogyha jutok egyszer árvaságra,

Kalmár lévén atyám, bóltja enyim lészen,
Láttad pedig, abból mely jó hasznot vészen.

Míglen fogok élni, abból csak élhetek,
Rajtad is idővel tán még segíthetek.

- Dolgod jól intézted, szóltam, jó pajtásom,
Az Isten áldjon meg, ez a kívánsom!

Traktérrel egy kis jó vacsorát adatott,
Somlyai, budai, ó-bort is hozatott. - -

Itten tányéromra a könyvem kicsordult,
Látván eztet Antal, szóllott s felém fordult:

Mi lelt kedves Palyim! talám rosszúl lettél?
Látom, szemeidből könyveket ejtettél.

- Nem lettem! tehozzád való szeretetem
Préselte ki könyvem, s azért gyötrettetem. - -

Szólt Antal: az eget mindég fogom kérni,
Hogy engedje nekem azt a napot érni,

Amelyen tégedet megint láthassalak,
Magamhoz szorítván, megcsókolhassalak.

Kérlek, írdál gyakran, hogyha nem átalod,
Mert higgyed, hogy szívből szeret te Antalod.

- Nézd jobb kezem, pajtás, amellyel én bírok,
Szakadjon el még most, ha néked nem írok!

A vacsora árát traktérnak megadta,
Menjünk már, szólt hozzám, s ezeket szóllotta:

Én még hajnal előtt jövök kvartélyodra,
Jól aludj, számot tarts te hív barátodra.

El is jött, nálam volt harmadfél órakor,
Utcákon nem is járt valaki még akkor.

- Mint nyugodtál, pajtás? tőlem azt kérlette,
Feleltem: épen úgy, amint nyugodtál te.

Jól tudom, szemedet te bé sem is tetted,
Az én álmomat is szememről levettéd. - -

Egy takarmányt hozott a kaputja alatt,
Gondoltam, hogy nádméz, vagy más édes falat,

Mert kék papirossal vala ez borítva,
Spárgával mindenkép jól öszveszorítva. - -

Szóllott: vedd kedvesen ezen csekélységet,
De ne okozzon ez tebenned kétséget,

Hogy az, amit adok, volna oly gyűjtemény,
Mint atyám boltjába vala a keresmény.

Jó fizetésem van, most ennyit vehetek,
Idővel több jót is még veled tehetek.

De kérlek, csak akkor szakaszd te eztet fel,
Mikor Jászberénybe értek már egyszer el. - -

A káplár bétoppant, szólt: jöjjön ked immár,
Mert már a kapitány egyedül kedre vár.

Mentem, és engemet Antal itt elkísirt,
De mint megvert ember, szünet nélkül úgy sírt. - -

Megindúltunk, s érvén estve Jászberénybe,
Azért a takarmányt tettem egy szekrénybe.

Másnap reggel, amint aztat felbontottam,
A sok ajándékot látva, álmélkodtam.

Ebbe huszonnégy réf gyólc s vólt ingnek való,
Gyönyörű szép vékony, oly fejr, mint a hó;

Egy pár kesztyű is vólt itten szarvasbőrből,
Veres matéria, szöve teveszörből.

Hogy laiblira való, aztat észrevettem,
Mihent gombocskákra szemeim vetettem.

Vólt ezekhez téve egy egész karika
Copfra való selyem fekete pántlika.

Egy kis zöld ersénybe tett tíz tallérokat,
Ezek mellé még két szuveréndórokat.

Ujra itt könyveztem, látván mindezeket,
Kiáltottam: Isten! teremts több ilyeket!

Másnap kiosztották mind a rimondákat,
Pokrócot, szerszámot, abraktarisznyákat,

Cafrangot, vakarót, füredi nyergeket,
Keféket, vakarót, futrás köteleket.

Ki-ki már lovának leve professzora,
De ha mely beteg vólt, kovács vólt doktora.

Már itt maga lovát minden tanította,
Étette, itatta, és azt tisztította.

Lovát ha valaki jól meg nem vakarta,
Porból nem kefélte és bé nem takarta,

Megkefélte ennek hátát a káplár-bot,
Mert ahol ez érte, nem maradott por ott.

Minthogy Mokányomat én nagyon szerettem,
Szép tisztán tartottam, itattam, étettem,

Meghízott, tüzes lett, sima szöri fénylett,
Megnőtt: három collal, amint vólt, nagyobb lett.

Szép csendesen ötet gyakran tanítgattam,
Hogy kantáros légyen, mindenkép forgattam.

Pistolynak töltöttem port serpenyűjére,
Fellobbantván aztat, mégsem ugrott fére.

Azután fél-töltést beléje töltöttem,
A jobb szeme mellett amint elsütöttem:

Prüsszögött, hortyogott, egyebet nem mívelt,
Ily jó paripámba mindenkép kedvem telt.

Hogyha kiáltottam: *hossz bort!* ágaskodott,
Rikkatván az hátán, lejtőt járt, dobogott.

Zabláját megvonván, kengyelemet verte
Patkójával; lábát oly fennen emelte.

Egy rántással tudta célját szándékomnak,
Több esze volt, mint bármelyik széniornak.

De emellett meg nem szüntünk verbuálni,
Minden ünnepnapon piacon ugrálni.

Száznyólcvan rekruta regimentnek kellett,
De már most ezen szám egészen kitellett.

Azért ordert nyertünk, ki-ki készen légyen,
Mivel negyednapra a transzport elmégyen.

Az elrendeltetett nap fel is virradott;
Kapitány kvártélyán trombita rivadott.

Másodszor megfújván eztet, volt négy óra,
Mindjárt fel is ültünk itt mindnyáján lóra.

A nép öszvecsődült, volt itten kajdázás,
Trója romlásakor nem volt ily lármázás.

Atyák fiaiknak nyakokba borúltak,
Fájdalmaktól anyák szívei szorúltak.

Félholtan a földre estek, elájúltak,
A sok nénék, húgák, ángyók szint így hülltak. - -

Itten sok bal néne, s bal ángyó pityergett,
Látván, kedves vére ül mostan más nyerget,

Mindenfelé a sok vénasszony szortyogott,
E zajtúl alattunk minden ló hortyogott.

Látván kapitányunk; *mars!* nagyot kiálta,
Ezt a trombitás is mindjárt trombitálta. - -

Különös nem történt, míg mi masiroztunk,
Stációkon semmi kárt mi nem okoztunk.

Öt hétre béértünk Prága városába,
Csehországnak az ő metropolisába.

Pennámat legelől itt kezembe vettem,
Megírtam atyámnak, hogy katona lettem.

Antalnak is póstán küldöttem levelet,
Írtam, hogy érette ostromlom az eget.

Tudtára adtam, hogy egészséges vagyok,
Marsba strapáciák hogy nem voltak nagyok.

Tizednapon jutánk regiment stábjához;
Amint óbesternek értünk kvártélyához,

Kapitányunk itten háza nagy udvarán
Három sorba állított minket szaporán.

Parancsolta: bátran óbester szemébe
Nézzünk, mert másképpen nem leszünk kedvére. - -

Kijött az óbester, soraink közt sétált,
Fejüktől talpunkig mindnyájunkat vizsgált. - -

Ki-osztattunk másnap mi kompániákra,
Kvártélyokra mentünk faluk s városkákra.

Nagy hegyek közt feküdt az egész regiment,
Saxónia szélén ki-ki bármerre ment,

A lova majd hasig a nagy hóba úszott,
Nem tapodott bátran, lába jégen csúszott.

Az én kapitányom derék ember vala,
De lovát majd mindig ugratta s nyargala.

Fiatal vólt, tetszett nékie e világ,
A keskeny ösvény is vala előtte tág.

Szólt egy reggel hozzám: nyergelj lovat, Palkó,
Majd Kadenbe⁷³ megyünk, tetszik, lágyúl a hó.

Véghez vittem eztet parancsolatjára,
Ő is mindjárt felült vasderes lovára.

Elhagyván falunkat, azt mindjárt zaklatta,
Vágtatott, vagy nyargalt, avagy is ugratta.

⁷³ Kaden: Német-Csehországba, az Éger vize partján fekvő szép város.

Nagy szél vólt, a havat hordta a szemünkbe,
Sohol mi az útat nem láttuk mentünkbe. - -

Lehettünk falunktól két dűllő-földnyire,
Egyszer kapitányom mintegy két ölnyire

Egy árokba bédült deresével együtt,
Lába kificamlott, lova rajta feküdt.

Felette kiáltott: húzd ki a lovamat,
Megfúlok, oly nagyon nyomja oldalamat.

A ló itt lábára állni igyekezett,
Azért is őrajta nagyon veckendezett.

Olykor lábára is állott egy keveset,
Jégen nem tarthatván magát, visszaesett. - -

Igyekeztem lova alól őt kihúzni,
De nékem is lábam meg talált itt csúszni;

Én is, mint a lova, őreája estem,
Mikor megy ki lelke, már csak aztat lestem.

De mégis jajok közt e szavát hallatta:
Mit csinálsz? Kinyomod lelkemet, ebadta!

Hirtelen lábomra itten felállottam,
Lova kissé felállt, őtet elrántottam,

Hol vólna alacsony, néztem, árok partja,
Láttam, hogy egy helyen csak egy gyökér tartja.

Elszakítván eztet, leomlott a földje,
A kapitány mellett bétőlt árok völgye.

Vasderesén ezzel nagyon segítettem,
Mert már felállhatván, a partra vezettem.

Megkötöttem őtet itt egy fenyőfához,
Feltettem, hogy már most látok az urához.

Le is mentem hozzá, gondoltam: hátomra
Felveszem; s kivivén, ültetem lovamra,

Paripáját pedig majd gyalog vezetem,
És így kvártélyára szépen elvihetem.

De amint a hóról akartam emelni,
Szörnyű félelemmel kezdettem bételni.

Kiáltott: bocsáss el, ilyen teremtetted,
Agyonlőlek! lábam fáj igen feletted.

Hogy eltört a lába, már itt aztat véltem,
Azért mind a kettőt én itt megszemléltem.

Nem tört: hanem láttam, bal lába bokája
Nincs helyén, és dagadt ennek az ő tája.

Szóltam: más mód nincsen, hanem vagy hátamra
Felveszem az urat, vagy pedig vállamra.

Felvettem vállamra, árok partja felé
Emeltem; derekam ropogott is belé. - -

Szidott, káromkodott, szaporodott a baj;
Végre nem hallottam tőle más szót, csak jaj!

Kértem, hogy ne üljön már most a vállamra,
Hálem, mint a lóra, üljön derekamra.

Felült; másztam vele négykézláb, mint medve,
Felértem; de kínnal lett is egy kis kedve.

De már itt nem tudtam, vele mit csinállok,
Mert hogyha sokáig a hó hátán állok,

Lába jobban-jobban majd megmérgesedik,
Fene éri, vagy meg-gennyességesedik.

Paripáján pedig ő éppen nem mehet,
Gyalog még inkább nem, mert lépést sem tehet.

Falunkból érkezett mégis szerencsére
Egy szánnyal két asszony e bajnak helyére.

Magoknak fát vinni ezek szándékoztak,
Kapitányt itt látván, nagyon csudálkoztak.

Csendesen rátettem ötöt e szánkára,
Ezen két vén kanca húzta kvártélyára.

Lovamra felültem, deresét vezettem,
Örültem, hogy egyszer kvártélyán lehettem.

Az ágyába ötöt itten lefektettük,
Inasát szaporán *felcserért* küldöttük.

Eljött; a bokáját ez helyre rántotta,
Keszkenőket meleg borba bémártotta,

Ezeket rakta fel a daganatjára,
De eret is vágott rajta utóljára.

Kevés napok múlva ő szépen felépült,
Ábrázatjába is, amint volt, megszépült.

Már velem is kezdett gyakran enyelegni,
Miként ült hátamon, arról beszélteni.

Amint velem tréfált elmúlott bajárúl,
Inasa csendesen hátam megé járúl,

Szóllott: menjen ki ked, mert odaki hívják,
Már majd félórája, hogy pitvarba várják.

A két vénasszonyt, én kimenvén, megláttam,
Szány-vonásért hogy pénzt kérnek, kitaláltam.

Úgy is volt; mondottam, csak várakozzanak,
Míg a kapitánnyal szóllok, itt álljanak.

Szóltam is: no uram! a pósta-pénzt kérik,
És szolgálatjokat másszor is ígérlik;

Azon vénasszonyok a pitvarba állnak,
Akik a szányt vonták, fizetésre várnak.

Mosolygott, s így kérgett: mondd meg hát, mit adjak,
Szégyenbe előttök hogy én ne maradjak?

Szóltam: tudja az úr, hogy az bévett szokás
Az országba, s ebbe nem lehet változás:

Hogy tizenöt garast minden posta-ló ér,
E két vén kancákért jön tehát egy tallér. - -

Nevetett, és nekik egy aranyat vetett,
Dicsőséges volt ő, és magáért kitett.

Elmentek; ő pedig a maga tisztjeit
Ebédre hívatá, és történetjeit

Előbeszéllette, magokat mulatták,
A vénasszonyokat főképpen kacagták.

Mig ezek így folytak, postán két levelet
Vettem; voltak ezek nem más, csak felelet

Prágából általam írott levelekre,
Megesmértem, nézvén itt a pecsétekre.

Antal hív barátom nékem aztat írja,
Hogy nincs egészsége, magát alig bírja. - -

Kér, hogy gyakran írjak, mert ha szívét nyomja
Fájdalom: levelem, nem más, balzsamomja.

Atyám levelének más volt a stílusa,
Gazember volt, ki volt szekretáriusa.

Mert kezdete ily szép vala levelének:
Látom, akasztófán még meg nem evének

A varjak: mivel írsz, látom, hogy te még élsz,
De úgy, ki embertül, sőt Istentül sem félsz.

Tudván már Miskólcon tett sok lopásodat,
Egerbe követett gaz latorságodat,

Életem ezekkel megrövidítetted,
Tudd: meghólt nagyanyád,⁷⁴ sírba őt te tetted. - -

Feküdj hát ágyadon, amint azt vetetted,
Folytasd életedet, amint elkezdetted.

Hogy katona lettél, azt igen dicsérem,
De magamnak mégis aztat nem ígérem,

Jót hogy te felőled valaha hallhassak,
Melyért az Istennek hálákat adhassak. - -

Én mindazonáltal áldásom rád adom,
Mert hogy atyád vagyok, aztat nem tagadom,

De oly atya, kinek szíve keseredett,
Te sértetted azt meg, azért lett epedett.

Menj, repülj kedvedre, én többet nem írok,
Megtérésed miglen meg nem hallom, sírok. - -

E levél szívemet nagyon érdeklette,
Lelkem esmérete mivel jól érzette,

Hogy mind igaz, amit az atyám íratott,
Azért minden szó itt szívemen ált' hatott.

⁷⁴ Ezen Rontó Pálnak nagyanyja az ő édesanyjának anyja volt, ki őtet nagyon szerette.

Ujra írnék néki, de mi haszna lészen,
Atyai szívéből kivetett egészen. - -

Minden reményemet Istenbe vetettem,
Másolhatatlanúl aztat is feltettem:

Hogy már életemet egyszer megjobbítom,
És akkor levéllel atyámat búsítom.

HATODIK CIKKELY

*Rontó Pál legelőször száll táborba; és ellenség elibe ezen táborozás alatt tett szerencsáját;
de egyszersmind arra következett nagy szerencsétlenségeit is előadja.*

Mint tengert habokkal a szél háborítja,
Kék színét fõvénnyel öszve-zavarítja,

Szintén úgy atyámnak levele szívemet
Felháborította, s érzékenységemet.

Téli kvártélyain pajtársim vígadtak,
Gyakorta táncolván, kártyáztván mulattak,

Énnékem mindezek mostan nem tetszettek,
Mert atyám szavai megsebesítettek.

Nehezen vártam én az idő nyilását,
Hogy Mársnak mezején pályámnak futását

Kezdhessem, mely által atyám jó híremet
Hallhassa, avagy is az én elestemet.

Más módot nem láttam, magamat kedvébe
Mint tegyem, hogy legyek régi kegyelmébe.

Tudtam: a vitéz hír szelek szárnyain jár,
Sebesebben repül, mint a sólyommadár.

Ha egyszer meghallja vitézlv híremet,
Melyet most szomorít, még azon szívemet

Vídámságra hozza, bévesz kegyelmébe,
Mert régi atyai szív ver még mellyébe.

Fel is tettem, hogy ha mégyek ellenségre,
Vagy hírt-nevet szerzek, avagy pedig végre

Ennek éles tőre szívemet áthatja,
Hazám s királyomnak lészek áldozatja.

Elérkezett egyszer Fébus szekerével,
A saxóniai hegyeket fényével

Aranyozni kezdvén, elolvadott a jég,
Béállván a tavasz, feltisztúla az ég.

Bellona óltarán a temjén füstölgött,
Véres áldozatja dörgés közt gőzölgött. - -

A zászlók lobogtak, a fegyver csillámlott,
Prussus táborába a sok tűz villámlott.

Mind kiszálltak ezek Mársnak piacára,
Regimentünk jutott Frajbergnek⁷⁵ tájára. - -

Még ellenség előtt én sohase álltam,
Itten a szép rendet, a tábort csudáltam.

A comandók mentek, patrolok vigyáztak,
Másutt köpönyegen katonák kockáztak.

Burkus kurucait mivel még nem láttam,
Hogy szembe állhassak velek, arra vágytam.

Ezen kívánságom igen hamar bétőlt,
Mert másnap hajnalkor, még a nap fel nem kőlt,

Ráütöttek ezek a mi posztjainkra,
Egyszersmind erdőbe álló horvátinkra. - -

Zaj lett: trombitások lármát trombitáltak,
Főtisztjeink, lóra! lóra! kiabáltak.

Egy szempillantásba mi lovon is vóltunk,
Az ulánerekkel⁷⁶ üetve indúltunk.

Amint közeliténk a csata helyéhez,
Kardot rántánk, ki-ki látott fegyveréhez.

Láttam, egy katona más katonát vezet,
Feje nagyon vérzett, mert ez nyert már sebet.

Más egy üres lovat vezetett itt nyomba,
Akinék hátárúl ura jött halomba.

Harmadik is felénk sebesen vágatott,
Ez egy halálfejes kurucot elkapott.

Jöve egy káplár is, prüszkölt paripája,
Kleistnak⁷⁷ kapitánya lett ennek prédája.

Kiáltottak: mars! mars! mentünk nyakra-főre,
Sok öreg katona rugtatott előre,

⁷⁵ Frajberg: Saxonia országába fő bányaváros, az úgy ottan neveztetni szokott *Ertzgebirg* hegyei között fekszik.

⁷⁶ Ki-ki tudja mostan, minémű truppok legyenek az ulánerek; még akkor ugyan őfelségének nem vóltak ulánerei; amelyekről itten szó vagyon, azok lengyel ulánerek vóltak, kik vélünk szolgáltak.

⁷⁷ Kleist egy jeles prussus huszár-generális vólt, nagy portázó; békesség elein himlőbe hólt meg.

Mintha táncra menne, sok oly bátran mene,
Úzte a kurucot, mint tigris, mely fene.

Mivel ilyen táncot még sohase láttam,
Hol nagyon izzadtam, hol pediglen fáztam.

Mint herkály orrával kopogtatja a fát,
Keresvén férgeknek lakóhelyét, odvát,

Két csizsmám patkója szintén úgy kopogott,
Érvén kengyelemet; szívem meg dobogott.

Golyóbisok amint körültem fűtültek,
Véltem, fülem mellett madarkák repültek.

Egy öreg katonát itt így szállítottam:
Bátyám uram! ugyan mi fűtül? mondottam.

Felelt: öcsém! ez mind szent Ivány bogara,
Szép a hangja, hanem mérges az agyara.

Az ellenség kezdett erősen ágyúzni,
Akartuk magunkat már itt visszahúzni.

Horvátság szaladott, csak alig lehegett,
Veres köpönyegeg hátokon lebegett.

De jókor érkezett magyar gyalogságunk,
Kinek nyomába jött tizenkét pár ágyúnk.

Ellenség ágyúit ezek legyalázták,
Kezdvén dűröggeni, már demondírozták.⁷⁸

Gyulai Ferencnek híres ezerede
Tüzelvén, a burkus futásnak erede.

Rajta! rajta! rajta! egybe kiáltottuk,
Mint port hajt forgószél, szintén úgy hajtottuk.

Vérszemet kaptam itt, Mokányom eresztém,
Kardomat kurucok véribé fűrösztém.

Látván, több pajtásim érvén kurucokat,
Nem vágják, hanem csak fogdossák azokat,

Pénzektől megfosztják, lovokat elveszik,
Tiszteknek óráját, pixisét elteszik:

⁷⁸ Ágyúkat demondírozni annyit térsen, mint azokat hallgatásra hozni, azaz: ha a mi ágyúink úgy dolgoznak, hogy vagy az ellenség pattantyusai agyonlövettetnek, vagy az ágyúi megrontatnak s nem löhetnek, vagy a más fél az ágyúk sokaságától fél, és hallgat, tudniillik nem bátorkodik löni.

Egy nyalka kurucot én is utólértem,
És már a kardomat a nyakához mértem,

De mivel pardont kért, neki megengedtem,
A pénzét elvévén, őt hátra vezettem.

Egy öreg katona engem előtalált,
Így szólott énhozzám, hogy mellettem megállt:

Szerelmes szép öcsém! ember vagy, s egy vitéz!
Vitézség, bátorság a szemedből kinéz.

Menj vissza, fogj mást is, bízd őket kezemre,
Fogadom én néked azt emberségemre,

Hogy a csata után én mind a lovakat
A kezedre adom, s eladhatd azokat.

Hittem a szavának, és visszanyargaltam,
Hamar is egy rongyos dragonyost elkaptam.

Ezt is visszavettem, a kezére bíztam,
Hogy vitéznek mondott, dícsért, szintén híztam.

Újra visszamentem, hogy megint foghassak,
És így több lovakért hogy több pénzt kaphassak.

Azalatt az öreg katona hátrament,
A mi gyalogságunk egy dombon állott fent.

Ezek vették által a fogott rabokat,
Kiket fogtam, itten átadta azokat.

De a két lovakkal ő tovább ballagott,
Tíz aranyat, amint hallám, érték kapott.

A táborba másnap hogy ötet megláttam,
A lovakat tőle én vissza-kívántam.

Micsoda lovakat? még aztat kérdete,
Káromkodni kezdett mindjárt felette. - -

- Soha se magadat, lovadat se láttam!
Hogy így hazud egy ősz ember, azt csudáltam.

Ez még nem vólt elég, hanem kardot rántott,
De csak szitkozódott, nem vágott, nem bántott.

Ezt látván, elfogott engemet a méreg,
Szóltam: vén pöfeteg! te gaz öreg kéreg!

Most mindjárt keresztüljárom a lelkedet!
Kardot ránték, mondám: kutyák a véredet

Mindjárt nyalni fogják, ha vissza kardodat
Nem teszed és csak megmozdítod karodat.

Megszeppent és kardját hüvelyébe tette,
Elment, de szájából jött sok teremtetten.

Dolgom nem lehetett feljebb mozdítani,
Mivel meg nem tudtam azt bizonyítani. - -

Ravaszok, csalárdok az öreg katonák,
Megcsaltnak tőlök a szegény rekruták. - -

De mégis, felette én nem sohajtoztam,
Mert, hogy ellenségnek harmadszor hajtottam:

Egy fő-strázsamestert vettem itt úzóbe,
Mebukott a lova egy fenyves sűrőbe.

Kardomnak lapjával megcsaptam a hátát;
Mindjárt is hallottam itt ilyen kiáltat:

Pardon Krigsz-Kamerád! nyujtotta erszényét,
Óráját is; hogy ez arany, láttam fényét.

Ezekkel elvettem arany pixisét is,
Paripája szép vólt, babos, mint a tigris. - -

A pixisét szántam kedves Antalomnak,
Pistolyait adtam a kapitányomnak.

Az óbesteremnek ajándékot tenni
Lovával akartam, de ingyen elvenni

Nem akarta, hanem tiz aranyat vetett
Érette, s amellet szép köszönetet tett.

Az erszényt vizsgálván, száz arany vólt benne,
Mondottam: ó vajha több ily napom lenne!

A csata megszűnvén, vóltunk csendességgel,
Táborunkba visszamentünk dicsőséggel.

Markatányosoknak jó hasznót hajtottunk,
Mint krimi tatárok, bort, rozólist ittunk.

Ki mint viaskodott, ki-ki beszéllette,
Kurucot mint vágott, s aztat mint kergette,

Sokaknak kardjától burkus feje hasadt,
De sokan hidegen ütötték a vasat.

Ki valamicskét nyert, annál a pénz csörgött,
Kezébe bőr-pohár a kockával zörgött. - -

A kávé sátorba a főtiszték gyűltek,
A kerék asztalnál állottak vagy ültek.

Fáró játék volt itt, és egy *tallirozott*,
Ez ellen a többi mind *poentirozott*. - -

Ha horvát tiszt vesztett, mérgesen majkázott,
Magyar teremtetét szórt, és ebattázott,

Németnek szájából ment a sok sakrament,
Francia mordózott, ha üresen elment.

Mérgébe a kártyát sok a földhöz vágta,
Szemeimmel láttam, hogy azt egy megrágta.

De amelyike nyert, ily már fennyen füttyült,
Sampáner, Burgunder butellák között űlt.

Valamije csak volt traktérnek, mindent kért,
A muzsikusoknak aranyat hányt s tallért.

Eszembe jutott itt, hogy én néhanapján
Antallal Miskólcon sokat nyertem kockán.

A kockások közé azért én is álltam,
A bőrös pohárból kockát hajigáltam.

Akadtam magamnál nagyobb mesterekre,
Kik hamisan játsztak, olyan emberekre. - -

És így egy aranykám a másik után ment,
Fortúna mostohám leve, s állott ellent.

Ezen egész nyáron folyt a táborozás,
Mindenfelé jártunk, sok volt a csatázás.

De nem vala mégis több oly aratásom,
Mint volt, midőn történt első csatázásom.

A kockajátékot én igen megszoktam,
Éjjel táborunkból magamat kiloptam,

*Haupt-Kvartélyba*⁷⁹ mentem, csakhogy kockázhassak,
Hogy így az elveszett pénzemhez juthassak.

Hogy éjjel kóborlok, tiszték észrevették,
Mogyorófa-zsírral faromat kenették.

A deres ősz elmúlt, fagyos tél beállott,
Azért az armáda helységekre szállott.

Kvartélyokra estünk mi Saxóniába,
Bár tél volt, de részünk sok volt a csatába.

Erszényembe csak hat aranyka maradt,
Heves nyár volt, többi kockán elolvadt.

Antalnak innét is írtam, s dicsekedtem,
Hogy múlt nyáron mely nagy nyereséget tettem.

Egy szép arany pixist tartanék számára,
Mivel emlékezem sok adományára.

Hólnapnak végével ura adott választ,
Szomorú pennával a kalmár írta azt:

Hogy mindég sínlődött, nem volt egészségbe,
Nemrégén meg is holt száraz betegségbe.

A levél kiesett, olvasván, kezemből,
Mint patak, könyveim úgy folytak szememből. - -

Nékem a pixisre nem vala szükségem,
Enyhíthetem pénzzel, ha lészen ínségem.

Azért egy zsidónak aztat megmutattam,
És húsz aranyakért néki el is adtam. - -

Egy titkos ihlelés mindég noszogattott,
Hogy újra kockázzak, majd nyerek, biztatott.

Elmentem, a bőrös poharat felkaptam,
A traktér asztalát azzal kocogtattam.

Előre vagy negyven aranyat már nyertem,
Vakmerőbben mindjárt az asztalt is vertem.

De itten szerencsém hirtelen megfordult,
Egy arany másikat érte, mind ellódult.

⁷⁹ Haupt-Kvartély főhadiszállást téssen, mivel itten lakik a komandírozó generális, itten vannak a sok traktérek, kávéfőzők, itt áll mindenféle játék, tánc s más mulatságok.

Fillérem sem maradt, órámát tettem fel,
De csak kevés idő folyhata itten el, - -

Se óráim, se pénzem, és pixisem nem volt,
Keseredett szívvel úgy jártam, mint fél-hólt.

Mi több: főtisztjeim immár nem kedveltek,
Ki reám vigyázzon, egy káplárt rendelték.

Mert tudták, kóborlok és mindég kockázok,
Lovamra nincs gondom, mivel éjtszakázok.

Legkisebb hibáért mindjárt lekapattak,
És huszonöt pálcát faromra vágattak.

Míg pénzem volt, addig mindennap jól ettem,
Amit szám megkívánt, azt mindjárt megvettem.

Többnyire ebédem vala most csak krumpér,
Italom víz, melytől nem melegszik a vér.

Mivel ily ebédhez én soha nem szoktam,
Hogy jobbíthassam meg, azon gondolkodtam.

Három oly nagy korhely volt kompániánknál,
Regementnél nagyobb hogy nem volt azoknál.

Kvártélyba ezekkel estem egy gazdához,
Egykor így szóllottam én mind a hármához:

Pajtársok! ha mindég mi így élni fogunk,
A krumpliban ugyan ki nem törik fogunk,

De utóbb jártányi erőnk sem fog lenni,
E rossznak kellene eleit hát venni!

A legöregebbnek neve volt Búszerző,
Hamar meg is érzém, hogy nem vala más ő.

Szóllott: az biz igaz, hogy mi rosszúl élünk,
De csak azért, mivel nincs kurázsénk, s félünk.

Ide csak félóra uraság majorja,
Amelybe sok ökre, juha vagyon, s borja.

Menjünk holnap éjjel, egy ökröt az ólból
Hozzunk el, avagy hat juhót az akolból.

Holnap úgyis leszen karácsony estvéje,
A plébánusnak lesz éjfélkor miséje;

A majorból ki-ki a templomba lészen,
Akkor senki minket észre sem is vészen.

Dallos s Gyúró Pista mindjárt reá álltak,
És hogy én mit mondok, már csak arra vártak.

Szóltam: ha ökör lesz, ugyan hová tesszük?
Hol ütjük le, annak vérit is hol vesszük?

Felelt itt Búszerző: a falu végén áll
Egy puszta ház, abba senki fel nem talál.

Ha megnyúzzuk, húsát majd haza emeljük,
Gazdánk sok szalmája között helyét leljük.

Ez okos embernek ráálltunk szavára;
Jutván karácsonynak szent éjtszakájára,

Az óra két fertályt ütött éjfél után,
Kardunkat felkötve, elmentünk szaporán.

A majoros-gazda két legény szolgáját
Otthon hagyta, őrzék ezek a marháját.

Észrevették ezek, hogy mi ólálkodunk,
És hogy az ól felé lassan lopakodunk.

Kardjaink csörgését amint ők meghallák,
Kitanúlták abból, hogy vólnánk katonák.

Ők csak ketten lévén, nem mertek ránk ütni,
Féltek, netalántán pistolyt fognánk sütni.

Búszerző az ólba ment Dallos Miskával,
Én strázsán állottam kint Gyúró Pistával.

Az ólba ők soká éppen nem motoztak,
Egy meddő tehenet abból ők kihoztak.

Két futrás kötelet szarvára hurkoltunk,
Így osztán prédánkkal megint elindultunk.

Itt az egyik legény felüle lovára,
Más, rövidebb úton nyaka szakadtára

A faluba nyargalt, hol az adjutánszal
Szemközt akadt, szólla hozzá nagy sírással:

A majorból hogy egy marhát négy katonák
Elloptak, és aztat errefelé hoznák.

Maga az adjutáns itt négy katonával
Lóra ült, és elment ezzel a szolgálával.

Amikor mi értünk a falu végére,
Adjutáns is éppen akkor oda ére.

Holt! Berdó! kiáltott, s minket körülfogott,
Rútúl megíjedtünk, a szívünk dobogott.

Szolgának a tehént mindjárt visszaadta,
Addig is, míg több ér, hátunk jól megrakta.

Maga előtt hajtott ő mind a négyünket,
A profúznál vasra tétetett bennünket.

Reggel raportumát óbesteknek tette,
Aki is felindúlt ellenünk felette.

Mivel egymásután most sok ünnep vala,
Dolgunk felvétele továbbra halada.

Vízkereszt napjával ünnepek vége lett,
Major óbestertől parancsolatot vett:

Hogy *Ferhért, Krigs-Recht*⁸⁰ mi felettünk tartson,
És megvallásának a dolognak hajtson.

Tartott is: a lopást mi nem tagadhattuk,
Még jó volt, a tehént hogy visszaadhattuk,

Mert már így könnyebb volt sokkal szentenciánk,
De a törvény mégis így hozta azt reánk:

Hogy száztíz ember közt farmatringot futunk,
Négyszer fel s négyszer le, osztán haza jutunk.

Másnap ki is rukkolt az exekúció,
Tudtam, keserves lesz a mai porció.

A profúz bennünket mint oda vezete,
Szólt a major: ma van a fársáng kezdete,

Búszerző, vetkezz le! te mégy első táncra,
Bánom, nem adhattunk, rossz ember, a sáncra.

Le is veté ingét, táncát mint kezdette,
A major lóháton vágatott mellette,

⁸⁰ *Ferhér, Krigs-Recht*: hadi ítélszékét téssen.

Hau cú! üssed! üssed! mindég kiáltotta;
Adjutáns másfelől jól megtapintotta

Pálcájával aztat, ki ötet nem csapta,
Avagy is váll-közbe döfését ily kapta.

Elhiszem: többször is ő eztet próbálta,
Mert ezen sok csapást jaj nélkül kiállta.

Dallos vólt a másik, ki utánna futott,
A kalupáda-tánc ennek is kijutott.

Három a tánc, jöve itt Gyúró Pistára,
Valahányszor csapás esett a hátára,

Mindannyiszor bőri szegénynek megrepedt,
Gyenge, csiklándós vólt, sok szív rajta epedt.

Én utolsó vóltam, rajtam vólt már a sor,
Gondoltam: hátamat ha bélepte a por,

Majd leseprik a sok farmatring-csapások,
Néztem, hármok hátán mint vólt csattogások.

Nagy szomorún én is ingem levetettem,
Oly nagy sebességgel futásom kezdettem,

Hogy eleint kevés csapás ért engemet,
De harmadszor futván, fullasztás szívemet

Elfogta, és gyakran órromra hüllottam,
A major vágatott, míg fel nem ugrottam.

Táncomat végezvén, ledültem, pihegtem,
Szívszorulás miatt csak alig lehegtem.

Asszonyok megkenték hátam pályinkával,
Melyet megvegyíték szappannak habjával.

Mondtam: Debrecenbe farom jól ödzötték,
De itt a hátamat jobban köppölyözték.

Másnap daganatja gyűlt matériával,
Felvágta a felcser aztat láncétával.

E bált megköszöntük mink az óbesternek,
Kúrholt minket; engem mondott rossz embernek. - -

Furdalta szívemet lelkem esmérete,
Mert nálam a jónak nem vólt már kellete.

A gonoszságokba torkig elmerültem,
Egy veszedelemből a másba kerültem.

Tudtam: magam vagyok mindennek az oka,
És hogy önként lettem gonosznak birtoka.

Fő- s altisztek előtt elhúnyt szeretetem,
Olykor nem érdemlém, mégis verettetem.

*

Így jár sok iffiú, ki meg sem gondolja
Dolgainak végét, jól meg nem fontolja.

Mindenbe kell lenni katonának szűznek,
Mert ő sok veszélynek mégyen, és sok tűznek.

Hogyha a jó erkölcs ötet nem fedezi,
Higgye, hogy az Isten nem is védelmezi. - -

Katonának csupán jó erkölcs páncélja,
Ha ebbe öltözött, bizonyos már célja.

Az oldala mellett ezer fog lehúlni,
Jobb oldala mellett tízezret fog dúlni.

Nem közelít hozzá a szerencsétlenség,
Mivel segedelme és pajzsa Istenség.

*

Megnyílt a szép tavasz, nap melegen süttött,
Jövén az ellenség, gyakran reánk ütött.

Hol néki, hol nekünk szolgált a szerencse,
Bellona nem tudta, hogy melyik részt mentse.

A csatákba gyakran pajtásaim nyertek,
Olykor a kurucok; mert ők sem heverték.

Nékem nem lehetett valamihez jutni,
Bár kénszerítettem ellenséget futni.

Sőt Marienbergnél⁸¹ lovamat alattam
Ellőtték, és vissza csak gyalog futottam.

Megsirattam az én kedves Mokányomat,
Egy jó lóért kértem a kapitányomat.

⁸¹ Marienberg saxoniai bányaváros, az Ertzgebirgbe, Csehország szélén.

De mint eleintén, úgy most nem szeretett,
Egy vén sárga lóra engemet ültetett. - -

Bizonyos voltam én, hogy ha ellenségre
Megyek, szert nem teszek hátán nyereségre;

Sőt az első tűzbe engemet elkapnak,
S így gyalázatosan tétettetem rabnak.

A sok keserűség epeszté szívemet,
Azért elszökésre rászántam fejemet. - -

Az ellenség közel volt táborba hozzánk,
Vigyáztunk: véletlen, hogy ne üssön reánk.

Éjfél után négyen elmentünk patrolba,
Hallottunk előttünk csörgést a bokrokba.

Szóllottam: álljunk meg, én előre megyek,
Hogy azon csörgésről bizonytságot vegyek.

Elmenvén, legottan a sárgát megkaptam,
Hamar is ellenség posztjára akadtam.

A fiók estrázsa: *Halt! berdó!* kiáltott,
Feleltem: *Dezertőr!* hárma körülállott. - -

Reggel elvezettek Kleist generálishoz,
Láttam: hogy egy altiszt itt más dezertőrt hoz.

A generálisnak nagyon megtetszettem,
Zöld kurucái közt szolgálatot vettem.

Mindjárt egész mundirt énnékem adatott,
Mondtam, rossz a lovam: azt is mást hozatott. - -

Sok csatákba voltam én a labancokkal,⁸²
Közel szembeszállni nem mertem azokkal,

Mert gondoltam, hogy ha elfognak engemet,
Akasztófán veszttem el az életemet.

Részünkről mostohán folya az egész nyár,
Vertek és kergettek, egy kárt érte más kár.

Berlint császár népe moszkvákkel megvette,
A mundir-magazint abba tengre tette.

⁸² A prusszus huszárai öfelsége magyar lovasságát labancnak nevezik.

Potsdámot, Szanszuszt⁸³ szint így pusztította,
A több városokat a kozák fosztotta. - -

Császáriaktól egy hiba estve esett,
Tzitten generális⁸⁴ erre várt és lesett.

Császár népe másnap vissza takarodott,
Drezda⁸⁵ alá érvén, ott megállapodott.

Retírált a labanc, szaladott előttünk,
Puskáztunk hátokon, ágyúkkal is lőttünk.

Nagy szerencsétlenség érte itt fejemet,
Mert császár-huszárok elfogtak engemet.

Drezdánál átalvett tölök a regiment,
Rettegtem: mert tudtam, hogy most nem leszek ment.

Regementünk juta csehek országába,
Melybe két télen vólt, szállt numerusába.

Hadi munkák után két hétig nyugodott,
Ezek elmúltával mindjárt hozzáfogott

Az óbester hibák helyrehozásához,
S fogyatkozásoknak kipótolásához.

Egyszersmind kívánta: *Stokhauz*⁸⁶ üres légyen,
Mert egy regimentnél a sok rab csak szégyen.

Azért *Ferhér*, *Krigs-Recht* itten rendeltetett,
Ki könnyű rab vala, pálcával büntetett.

Mind megszabadultak, csak magam maradtam,
A törvényszék előtt kérdésre vonattam.

Legfőbb kérdés ez vólt, hogy én mért szöktem el,
Magam kötelezván szolgálatra hittel.

Mondjam meg okait bátran szökésemnek,
Enyhíthetem súlyát így büntetésemnek.

Szóltam: nagyon kértem a kapitányomat,
Amidőn ellőtték alattam lovamat,

⁸³ Potsdám és Szanszuszi a prusszus király mulató helyei.

⁸⁴ Tzitten nagy és híres generálisa vólt Második Fridrik prussziai királynak.

⁸⁵ Drezda: a saxoniai választó fejedelemnek lak-városa.

⁸⁶ Stokhauz: hadi nevezeten fogházat, vagyis tömlöcöt téssen.

Adatna jó lovat; de olyat adatott,
Amelyen a kuruc mindjárt elfoghatott.

Tudtam, hogy sokaknál jobb katona vagyok,
De előtte nem én, azok voltak nagyok.

Véle együtt a főtisztek nem szerettek,
Fájt a szívem, hogy ily nagyon megvetettek.

Eleint neveztek engem: fiam Palkó,
Most pedig: rossz ember, kockás és kóborló.

Minden legkisebbért mindjárást verettek,
Ezek az okaim, melyek elszöktettek.

Szolt a májor: fiam, mely okokat mondasz,
Gyarlók, igen gyengék, mindegyike kopasz.

Mert hogyha a tisztek veled rosszúl bántak,
Mint kockást, kóborlót verettek, nem szántak:

Talám te mind kockás, mind kóborló valál,
És így a verésre magad okot adál.

Az vóltál-é? mondd meg, szabad most szólni,
Valami szíveden vagyon, kimondani.

- Mi tagadás benne, én gyakran jádszottam,
De senkit nem csaltam, másnak nem ártottam.

Igaz, a káplár is, éjjel ha vizitált,
Olykor kvártélyomon engemet nem talált.

De lovamat elébb itattam, ettettem,
Úgy mentem el osztán, ha mindent megtettem.

Szolt megint a major: ládd-é, magad mondod,
Hogy jádsztál, kószáltál, arra vólt hát gondod,

Nem a szolgálatra, sem pedig lovadra,
Mindezen tett hibák szállanak magadra.

Tudtad: a játékok nagyon tiltva vannak,
És hogy rossz dolga van, ki éjtszakáz, annak. - -

Mondod: játékokkal senkit meg nem csaltál,
És senkinek azzal te nem is ártottál.

Magadat csaltad meg, mert pénzed vesztetted,
Ártál pedig annak, akitől elnyerted.

Kapitányod nem mert jó lovat rábízni,
Mert a kóborlással ló nem szokott hízni.

Nem is elég, hogy azt itassad, étessed,
Azután istálló rekeszét rávessed:

Hát ha kvártélyodat tűz elborítaná?
A lovadat akkor ki szabadítaná? - -

Tudsz-e még valamit magad mentségére,
Mely lenne dolgodnak könnyebbítésére?

Senkitül se tartsál, mondd meg azt szabadon,
Gondolkodjál, tám még segíthetsz magadon.

Nem tudok! szóllottam; itt kegyelmet kértem,
Mert hogy vétkes vagyok, magam megesmértem. - -

Könyveim orcámra itten kicsordúltak,
Láttam, majoré is azokba borúltak.

A törvényszobából profúz kivezetett,
Kezemre, lábamra megint vasat vetett.

Bent már az auditor, hogy én mit vétettem,
Büntetésnek melyik nemét érdemlettem,

Az hadi törvények szerint kimondotta,
Szavára sok szem itt könyveit ontotta.

Ezek után szegény fejemre voksoltak,
Nem tudtam, dolgaim előttök mint folytak. - -

Egy hadnagy kijött itt, s vele egy kapitány,
Pecsétes levelet a kezébe tartván.

Szentenciám vólt ez, melyt a törvény hozott,
Látása szívembe újabb kínt okozott. - -

Háromszor *Ruffot*⁸⁷ fűjt itten egy trombitás,
Jött a nép mifelénk, leve nagy szaladás.

Bíráim kijöttek, félkerékbe álltak,
Szentenciám hallják, az emberek vártak.

A kardját a major itten kirántotta,
Pálcáját auditor pedig feltartotta.

⁸⁷ Ruff: midőn a trombitás bizonyos darabot trombitál, mellyel a katonaság vagy más nép öszve-hívattatik valamely dolog kihirdetésére.

A profúz engemet hozzájok vezetett,
És itten énrólam a vas levétetett.

A félkerék végén kellett megállani,
Szentenciád fogod, szólt májor, hallani.

Az auditor eztet oly hanggal olvasta,
Hogy azt minden ember érthetve hallhatta.

Kezdett nagyon fogyni testemnek ereje,
A szentenciámnak e' vala veleje:

- Mivelhogy Rontó Pál Istenét, királyát
Megcsalta, elhagyta, zászlójának alját;

De mi több, megszegte hitét, melyet letett,
Melyért is ő példás büntetést érdemlett:

Azért is rettentő mások példájára
Meghal, és fog menni az akasztófára.

Itten az auditor egy fácskát zsebéből
Kivévén, eltörte, s kiveté kezéből.

Mely is kis darabba esett a lábamhoz,
És ezen ígéket mondotta magamhoz:

Isten kegyelmezzen te bűnös testednek,
És légyen irgalmas te szegény lelkednek.

Ezt hallván, úgy tetszett, hogy a világ rámdűlt,
A szívem dobogott, lettem olyan rémült,

Hogy a környűlálló nép tetszett erdőnek,
Amelyből ellenem oroszlyánok jönnek.

Tagjaim hevültek, hol pediglen fáztak,
A fejem szédelgett, szemeim kápráztak,

Meredve maradtak, és nem pillanthattam,
Nyelvem oly nehéz lett, hogy szót sem szólhattam.

A füleim zúgtak, mint zúg a szélmalom,
Azt véltem, hogy mindjárt elnyel a sírhalom.

Ezek után profúz vetett láncra s vasra,
Szólott hozzám: menjünk! de estem itt hasra.

Pajtásim a földről szépen felemeltek,
Mert sokan közülök engemet kedveltek.

Szóltak: ne félj, pajtás, jó az Isten, jót ad,
Könyörögj hozzája, lehet még gráciád.

El is vezettek ők profúznak házába,
Asztal mellé ültem, érvén szobájába.

A strázsája ennek itt megdupláztatott,
Mely az adjutánstúl komandírozott. - -

A regement-páter hozzám hamar jöve,
Látása énbelém mérges nyilat löve.

Tudtam, ő készíti útam másvilágra,
Hogy lelkem juthasson örök bódogságra. - -

Ő is eleintén mind azzal biztatott,
Hogy bár az halálom meghatározott,

Mégis életemhez lehet még reménység,
Mert a nagy Úristen kegyelmes egy felség.

Óbesterem szivét ez meglágyíthatja,
És ez gráciáját még nekem adhatja. - -

Szólt: fiam, ha dolgoz Isten akaratja,
Magam is azt mondom, meg nem változtatja;

Minden, amit ezen isteni nagy felség
Cselekszik mivelünk, mind jóság, bölcsesség.

Akarja bűnöktől eltávolításunkat,
Hogy így nyerhessük el mi bódogságunkat.

Ki tudja, ha tovább e világon élnél,
Tán bűn tengerébe egészen merülnél. - -

Higgyed: az Úristen téged, fiam, szeret,
Mert idvességedre rövid úton vezet. - -

Hogy ebbe részes légy, fiam, imádkozzunk,
Ki keresztfán megholt, ahoz fohászkodjunk.

Itt a feszületet a kezembe adta,
Csókold meg ezt, fiam! énnékem mondotta.

Szívemhez szorítván, örömmel ezt tettem,
Mert akit ez jelent, őtet képzeltem. - -

Azalatt gráciát ment két zászlótartó
Kérni; fáradságok volt héjába való.

Szólt óbester: hogy ők kötelességeket
Megtették; útjokra bocsátá ezeket.

Ment azután kérni sok úr és sok dáma,
A kisasszonyoknak majd nem is vólt száma.

Ő csak azt felelte: Istennél grácia,
A sok kérés vége vólt reverencia.

Kövelték ezeket néhány szerzetesek,
Ezek is, mint urak, vóltak oly nyertesek.

A bíró is eljött, egész tanácsával,
Esedezett értem hathatós szavával, - -

Jöttek városiak, iffiak és vének,
Könyörgöttek értem gazdagok, szegények.

Semmit sem vihettek kérésekkel végbe,
Mondá, majd könyörgök érettek az égbe. - -

Utóljára jöttek férfi-gyermekecskék,
Ezekkel fejéren öltözött szüzececskék.

Koszorúsak vóltak, bokréták kezekbe,
Ki-ki bizodalmát vetette ezekbe,

Hogy az óbesterűl e szelíd báránykák
Gráciám kinyerik, mivel ártatlankák. - -

Mondá nekik: jobb lesz, hogyha hazamennek,
Holnapután nézzék, mi baja lesz ennek,

És óróla példát magoknak vegyenek,
Ha felnőnek, hogy ők rosszat ne tegyenek. - -

Míg ezek így folytak, felüle lovára
Az én zászlótartóm nyaka-szakadtára;

Brixbe,⁸⁸ hol fővezér gróf Hadik vólt, elment,
Mivel nyargalt, hamar e városba lett bent.

Itt kisasszonyának mély térdhajtást teve,
Lubomirska hercegasszony most a neve.

Dolgomat előtte mind elbeszéllette,
Mért jött vólna hozzá, azt is jelentette.

⁸⁸ Brix: német-csehországi rendes város, közel Saxoniának határához.

Kérte: méltóztasson lenni én pártfogóm,
Óbesterem előtt hathatós szószóllóm.

Tudja: ha levelet nékie fog írni,
Keménységét fogja e levél megbírni.

De kérte: ordonánc táskájába tegye,
Hogy itt vólt: óbester azt észre ne vegye.

E kegyes méltóság azt örömmel tette,
Mindjárt is kezébe pennáját felvette,

Oly szív-meglágyító levelet néki írt,
Hogy maga is, míg azt írta, piszegett, s sírt.

Önnön-maga tette eztet a táskába,
Ordonáncnak nyomott egy aranyt markába.

Kérte, hogy mindenütt ő nyargalva menjen,
Néki is jutalma lészen földön s mennyen. - -

A zászlótartó is hamar elérkezett,
A grófkisasszonnyal hogy ő mit végezett,

Megmondta; köszöntem nagy kereszténységét,
De dolgom nem éri, szóltam, kívánt végét.

Az óbester küldött maga konyhájából
Ebédet, innom is a maga borából.

Ettem, amint ettem; mert testem táplálni
Már szükségem nem vólt, csak lelkemhez látni.

Meglátván legelől a pátert, rémültem,
Mivel halálomhoz már mostan készültem. - -

Az egész délutánt velem könyörgéssel
Töltötte, és sok szép más elmélkedéssel. - -

Szemem előtt vala mindenkor halálom,
De hajnalban mégis elnyomott az álom.

Álmomba egy szép szűz hozott egy kalyitkát,
Amelybe bezárva tartott egy madarkát.

Kinyitván ajtaját, madara elrepült,
Melyen e szűz leány nem búsult, de örült. - -

Másnap el is jöve a páter idején,
Nem vólt a kalapja feltéve a fején.

Mert Urunk szent testét elhozta magával,
Szolgája vele jött két viaszgyertyával. - -

Mintegy félóraig velem imádkozott,
Azután engemet a gyónásra hozott.

Meg is gyóntam néki egész életemről,
Minden nehézséget letettem lelkemről.

Bűneimtől engem mihent feloldozott,
Egy valami oly nagy örömet okozott

Bennem, hogy szívemről minden szomorúság
Tágult, elfogta azt egy titkos vígasság. - -

Én ki nem mondhatom, mely nagy könnyebbiséget
Érezett a szívem, s lelkem csendességet.

Bátorodott lettem, haláltól nem féltem,
Világot útáltam, melybe eddig éltem.

Már nehezen vártam, hogy csak meghalhattak,
Istenemnek színe elibe juthassak.

A páter éntőlem elment ebédelni,
Eljön, ha asztaltúl, mondá, fel fog kelni.

Ma is óbesterem küldött nékem enni,
Megköszöntem, hogy ezt méltóztatta tenni.

Mivel most erővel alkalmassal bírtam,
Ezen két levelet szülőimnek írtam:

RONTÓ PÁLNAK ÉDESATYJÁHOZ ÍRT LEVELE

Kedves édes Atyám!
Reszketnek kezeim halál félelmétől,
De jobban remegek szíved sérelmétől.

Mert tudom: azt pennám úgy megsebesíti,
Hogy nincsen orvosság, mely azt megenyhíti.

Síromnak halmáról küldöm leveletem,
Tudjad: holnap reggel végzem életemet.

Nem jutok már többet színed látására,
Mert hóhér húz holnap az akasztófára.

Tudom, ezen szavak tégedet rémítnek,
Tán meg is halsz, hogyha egek nem segítnek.

Légy bátor, óh atyám! halált érdemlettem,
Istenem, királyom ellen én vétettem.

Megszegtem hitemet, szöktem ellenséghez,
Azelőtt is már sok rosszat vittem véghez. - -

Engedj meg, óh atyám! mert megbántottalak,
Emlékezem, sokszor háborítottalak.

Az Istenre kérlek, engedd meg vétkeket,
Hogy el ne veszítsem én szegény lelkemet.

Mivel már esetem megváltozhatatlan,
Kérlek, édes atyám, ne légy irgalmatlan.

Köszönöm atyai gondviselésedet,
Melyt nem érdemlettem, nagy szeretetedet.

Vedd bűnös lelkemet emlékezetedbe,
Könyörögj érte, csak azt vedd szívedbe.

Kéri ezt tetőled az, ki sírhalmán áll,
Méltatlan rossz fiad: a nevem

Rontó Pál.

AZ ANYJÁHOZ ÍROTT LEVELE

Szerelmes Édesanyám!
Majd kiesik pennám megbágyadt kezemből,
Könyveim mint patak, úgy folynak szememből,

Midőn hozzád ezen leveletem írom,
Mert már ki van ásva én halálos sírom.

Meg ne rettenj, kérlek, szíved bátorítsad,
Isten végzésére szemedet fordítsad.

Ő szent rendelése, hogy holnap kimúljak,
És az akasztófán kötél által füljak.

E napnak virradta azon gyászos napom,
Amelyen érdemlett büntetésem kapom.

Érdemlett: mivel megcsaltam Istenemet,
Vele királyomat, földi felségemet. - -

Óh szerelmes Anyám! képzelem, mint indulsz
Ájulásnak, többé tán meg sem is vídulsz. - -

Azt fogod sajnálni, engem mint neveltél,
Emlőddel tápláltál, széltől is őrzöttél. - -

Édes drága Anyám, ne epeszd magadat,
Bocsásd Isten színe elibe fiadat.

Hidd el, oda jutok, mert bűneim bánom,
Nagy vétekbe estem, halálom nem szánom.

Isten fizesse meg sok fáradságodat,
És énmellettem tett dajkálkodásodat.

Ha megbántottalak, Krisztus sebeire
Kérlek, bocsássál meg, az ő szent vérére.

Isten széke előtt érted imádkozni,
Higgyed, meg nem szűnök szívből fohászkodni.

Hogy szegény lelkemről te is gondolkodjál,
Esedezik ezért vólt fiad

Rontó Pál.

*

- - Kevés idő múlva a páter érkezett,
Szememen esmévén, mért sírtam, kérdezett.

Szóltam: szülőimnek dolgomat megírtam,
Estemen szomorúk lesznek, azon sírtam.

Kértem: holtom után hogy adná póstára,
Itt a nyólc krajcár is, a két levél ára. - -

Ekkor egy ordonánc jöve serénységgel,
Izzadt vólt a lova, mert jött sietséggel.

A profúznak köté eztet udvarába,
Egy iskátulával bėjött a szobába.

Köszönt, s azt előmbe az asztalra tette,
Gróf Hadik kisasszony, szólt, eztet küldötte.

Vegye pajtárs uram ezt kedvesen tőle,
Ami benne vagyon, vegye ki belőle.

Páter maga eztet mindjárt felnyitotta,
Ajándékát velem együtt csudállotta.

Ing vólt ez, szép fejár vékony gyólcából varrva,
Viaszkos vászonnyal vólt ez bétakarva,

Szegve vólt fekete selyempántlikával,
Ez vólt az ajándék, egy szép bokkrétával.

Ordonáncnak visszaadtam a skátulyát,
- Köszönöm, mondja meg, kegyes s nagy malasztját. - -

Elment; én ezeket mondtam a páternek:
Tudjuk, grófkisasszony írt az óbesternek,

Látom, haszna nem vólt kérő levelének,
Tartom ajándékát halálom jelének. - -

De hogy bűneimet megszántam, örülök,
Most is szívből bánom; úgy-é üdvözülök?

Szólt a páter: ennél bizonyosabb nincsen,
Örvendezhetsz ezen legdrágább nagy kincsen.

Azután könyörgött majdnem virradtáig,
Ledúltunk azután; alig egy óráig

Nyugodtunk, az hajnal csakhamar hasadott,
A nap következett, hogy ez elhaladott.

E nap vólt, mely nékem vólt legirtóztatóbb,
És úgy mint embernek leginkább borzasztóbb.

Mert ezen kellett éltemtől megválni,
Istennek ítélőszéke előtt állni. - -

Itten szépen magam felcsinosítottam,
Hajam puderoztam, felfodorítottam.

Dolmányomra vettem halálos ingemet,
Mellyel grófkisasszony megtisztelt engemet.

Feszületet a szép bokrétára tettem,
Kézbe tartván, gyakran csókokkal illetem. - -

Hallván egyszer, hogy a profúz háza körül
A lovak dobognak, a sok fegyver zördül:

Az exekúció tudtam, hogy érkezett,
Páterrel féltembe fogtam itten kezét.

Szívszorongatásim lettek itten nagyok,
Kitetszett, hogy nem kő, hanem ember vagyok. - -

Béjövén a profúz, szólott: fiam, ne félj!
Még lehet gráciád, e reménységbe élj;

Hanem nékem mármost mást nem lehet tenni;
Azért menjünk, mivel már kelletik menni. - -

Adjutáns a *Srankba*⁸⁹ páterrel vezetett,
Ezen négyszeglettel körül is vétetett.

Erre itt a major: mars! komandírozott,
Lábról-lábra ki-ki lassan masírozott.

Úgy tetszett, előttem mindenütt van árok,
És hogy egész térdig én fővenybe járok.

Frajter⁹⁰ két katona hóhért körülvette,
Katonaság után őt hátról vezette.

A nép száma nagy volt, amely engem kísért,
De ritka volt, aki ezek közül nem sírt.

Amint már elhagytuk egyszer a helységet,
Úgy tetszett: hogy engem a forró tűz éget.

Mert láttam oszlopom immár fejteleni,
Amelyen most mindjárt testem fog függeni.

Még éltem: a testem máris merevedett,
Mivel minden csepp vér bennem hidegedett.

Az halál félelme engemet borzasztott,
Hol jéggé váltatott, hol pedig izzasztott.

Az imádságba is már szám most hebegett,
A nyelvem nehéz lett, ez is csak rebegett. - -

A profúz énrólam a vasat levette,
Páter szünet nélkül biztatását tette.

Kevéssel előbbre kellett itt állanom,
És szentenciámat még egyszer hallanom. - -

Mihent olvasását auditor végzette,
Profúz lépéseit major felé tette.

Kiáltott: gráciát kérek én szegénynek!
Szólt a major: meg nem lehet esni ennek.

- Másodszor is kérem, legyen gráciája!
- Istennél grácia, most így szólt reája.

⁸⁹ Srank nem egyebet téssen, hanem tizenhat ember egy kis quarét, azaz négy szegletet formál, minden szeg áll négy emberből, kik karabélyokat, meddig a kezek lenyúl, leeresztik, és azoknak végeit tartják; ebbe a négyszegbe megyen a delikvens a páterrel, vezeti pedig eztet egy strázsamester.

⁹⁰ Frajter: vicekáplárt téssen.

- Harmadszor is kérem Krisztus szent nevére,
Hogy szálljon grácia szegénynek fejére!

Itt véletlen a nép leve nagy mozgásba,
Grácia! grácia! esett kiáltásba.

Mert látta: nyargalva jön egy zászlótartó,
Lebegtet keszkenőt, mely fejér, mint a hó.

Szüntelen: grácia! grácia! kiáltott,
Szomorú szíveket ő öröme váltott.

A májorhoz érvén, magát meghajtotta,
Hogy meg-gráciázott óbester, mondotta.

Óh mely nagy öröm lett mindjárt a nép között,
Egyik rózsavízzel, más mással öntözött.

Látták, hogy szívemre nagy megbágyadtság szállt,
Azért is örömmel mindenike szolgált.

A páter megölelt, magához szorított,
- Lásd, az Isten be jó! szólott, bátorított.

Érzékenység nélkül voltam én még itten,
Pajtásaim közül félre vittek ketten.

Felcsert kiáltották, egybe ez itten vólt,
Eret fog ked vágni! páter hozzá így szólt.

Halálos ingemet énrólam levette,
Hóna alá szépen öszvehajtva tette.

Pajtásim lehúzták rólam dolmányomat,
Ingemet felgyűrvén tarták balkaromat.

Felcser szerencsésen megvágta eremet,
Ítélete szerint bocsájtá véretem.

Erre mindjárt igen nagyon megkönnyültem,
Itt magamhoz térvén, hogy élek, elhültem.

Mindeddig mi történt énvelem, nem tudtam,
Tetszett, hogy az Úrban én már elaludtam. - -

A keresztet páter kezemből kivette,
De szép bokrétámat csákóm mellé tette.

Velem jött, vezetett maga kvártélyára,
Nyúgodjak kevésbé, fektetett ágyára.

Frissen főzöttetett énnékem borlevest,
Kért, igyak belőle én bárcsak egy kevest.

Ittam, meleget is okozott gyomromba,
Nagyon erősített minden más tagomba.

Minden bajom megszűnt, beszéltem, nevettem,
Jó lelkiatyámtól ezeket kértem:

Atyám! hogy történt az, hogy én meg nem hóltam?
Mert úgy tetszik, hogy már másvilágon voltam.

Éj volt-é vagy nappal, amidőn vezettek?
Vak lettem, nem tudom, énvelem mit tettek.

Szolt: fiam, Istennek hatalmát csudáljad,
Veled tett dolgait fontold meg, s vizsgáljad.

Ami veled történt, ő szent rendelése
Vala és egyszersmind atyai intése,

Hogy te megjobbítsad ezentúl életedet,
Kerüljed a vétket, szeresd Istenedet.

Nappal volt, hogy mentünk vesztésed helyére,
A félsz homályt hozott szemeid fényére.

Ott lévén: te önnön zászlótartód futott,
Gráciát kiabált, ezzel hozzánk jutott.

Ne véd: óbestered önként azt rád hozta,
Avagy másvalaki önála okozta.

Maga az Úristen néked kegyelmezett,
Jele, hogy még rólad el nem felejtkezett.

Csak eszközök voltak óbester és mások,
Mondták akaratját ezek, mint talmácsok. - -

Óbesterhez menvén a páter ebédre,
Jutott mindjárt vele ő ilyen beszédre:

- No mit beszél Rontó? szereti-é, hogy él?
Magához tért-é már, avagy még most is fél?

- Már nem fél, szolt páter; de oly megijedt volt,
Maga vallja: vélte, hogy immár ő meghólt.

- Mondja meg önéki: vígyázzon magára,
Gróf Hadik kisasszony sem lészen hasznára.

Szép legény, megvallom, de kár, hogy csintalan,
Ezen fenyítése tám nem lesz hasztalan.

- Méltóságos uram, kezes vagyok érte,
Mert ezen fenyítés elevenit érte. - -

A páter, mihelyest az asztaltúl felkelt,
Hazajött, megmondá, óbester mit beszélt.

Kitanúltam: hogy vólt gróf Hadik kisasszony
Amelly gráciát nyert, azon istenasszony.

Óh atyám, szólottam: ihol van az álom,
Mostan megfejtését könnyen kitalálom.

Ő kegyes személyét a szűz jelentette,
Amelly a madárkát szabad lábra tette. - -

Ezek után mentem a zászlótartómhoz,
Ki értem fáradott, azon pártfogómhoz,

Örült, munkálása hogy kívánt véget ért,
Jóra intett, rosszról tegyek le, arra kért.

Tőle kapitánynak mentem kvártélyára,
Fiatal vólt, gondja vólt csak a tréfára.

Meglátván, így szólott: Hozott Isten, Palkó!
Mi hír mennyországba, van ott árok és hó?

Feleltem: nem lehet aztat megmondanom,
Mert világ küszöbén meg kellett állanom.

Tudom, itt a földön kapitány uramat
Kihúztam, mert tettem lovának magamat.

Én ugyan árokba szörnyűbe ejtettem,
Kapitány uramtól mégsem segítetttem.

- Tudtam, nem lesz bajod, a rossz fű nem vesz el,
Te is, mikor mennykő megüt, akkor veszel.

Jó légy, mert ezután majd nem segítenek,
El ne szökj, mert higgyed, hogy fel-felejtenek.

- Soha, míg én élek, nem teszek ily hibát,
Csak kérem, hogy adjon alám jó paripát!

Páter sok malasztját szépen megköszöntem,
Megcsókolván kezét, kvártélyomra mentem.

A két leveleket adja vissza, kértem;
Örültem, szülőim hogy már meg nem sértem.

Másnap szép csínosan egész mundiromat
Felöltöttem, és felkötöttem kardomat.

Az óbesteremnek mentem kvártélyára,
Reá akadtam itt az adjutánsára.

Ez mindjárt engemet néki bójelentett,
Hogy küldjön bé, tőle parancsolatot vett.

Térdre esvén a két lábát átkócsoltam,
Könyveim hullottak, azokat csókoltam.

- Kelj fel, fiam, kelj fel! szóllott: e tisztelet
Nem énnékem való, hanem Istent illet. - -

Fiam! megesméred, reménylem, vétkeidet,
Istennek, királynak letetted hitedet,

Megszegted azt, és még ellenséghez szöktél,
Egész regimentnél botrányozást tettél.

Nem én, de a törvény ítélte a halálra,
Nem is más, csak magad, adtál okot arra.

Azt se köszönd nékem, hogy vagyon gráciád,
Mert ez Isten dolga, aki minden jót ad.

Tehát, aki égbe lakik, köszönd annak,
Utána háláld gróf Hadik kisasszonynak.

De intlek, kérlek is, hogy hadd el a rosszat,
Mert hogy ha jót tehetsz, mért tészel gonosszat? - -

Hogy jó katona vagy, mondom azt szemedbe,
De azért kevélység ne légyen szívedbe.

Én mind elfelejtem eddig tett vétkeidet,
Csak magad jól viseld, segítlek tégedet.

Most azt parancsolom, holnap Brixbe menjél,
A grófkisasszonynak köszönetet tegyél.

- Méltóságos uram! szóltam, én míg élek,
Míg karjaim bírom, és bennem lesz lélek,

A rossz társaságot, játékot kerülni
Fogom; Isten nem hágy rosszba bémerülni. - -

Végtére óbester megüté vállamat,
Mely után kijöttem, meghajtván magamat.

Kapitányhoz menvén, jó paripát adott,
Tatár faj lehetett, orra vólt hasadott.

Almás-kék vólt szőri, két bélyeggel sütvé,
Egy vólt pofájára, más farára ütvé.

Megmondám, hogy holnap Brixbe fogok menni,
A grófkisasszonynak köszönetet tenni.

Kapitányom megint, mint szokta, enyelgett,
- Hogy köszönöd meg azt, Palkó? engem kértett.

- Lábához borúlok, hogyha megengedi,
Megcsókolom aztat, talám megszenvedi. - -

- Lábsókot helyetted magam véghez viszem,
Mert hét vármegyébe szebb vólna, nem hiszem.

- Előbb azt az úrnak meg kell érdemleni,
Mely táncot én jártam, azon táncra menni!

- De lánc-adta, arra nem adom magamat,
Hogy ily táncba kötél csiklandja nyakamat!

Megkövettem itten a kapitányomat,
Hogy rosszra ne vegye e tréfálásomat.

Másnap el is mentem, s tizenkét órára
Az ordonáncoknak értem kvártélyára. - -

Egy lokájt kértem én: a grófkisasszonynál
Jelentsen bé; láttam, a palotába áll.

Bément, és legottan az ajtót nyitotta,
Németül: *Herr Huszár! kommen zi*, mondotta.

Bémenvén, mindjárást borúltam lábához,
Megcsókolván aztat, így szóltam magához:

Kegyességgel terhelt grófi nagy Méltóság,
Kit nagy lélek éleszt, főkép irgalmasság!

Isten fizesse meg Nagyságod kegyelmét,
Hogy nekem szegénynek nyújta segedelmét.

Malasztja húzott ki a hóhér markából,
És kiszabadított halál árnyékából. - -

A mennyeknek Urát mindég fogom kérni,
Míglen más halálom el nem fogom érni,

Hogy terjessze bőven maga szent áldását
Nagyságodra: világ mert nem látta mását. - -

Szóllott: én szívesen mindeneket tettem,
Örülök, dolgába hogy szerencsés lettem. - -

Kérem kedet, többé ezt ne cselekedje,
Hadi élet súlyát békével szenvedje.

Mert szenvedik eztet mások sok ezerek,
Hercegek és grófok, több más nagy emberek. - -

Gyász-pántlika nélkül az inget viselje,
Kívánom, hogy öröm, s ne gyász szívét telje.

- Kegyelmes kisasszony! inkább a föld nyeljen,
Mintsem többé nékem az elszökés kelljen.

Az ing minden kincsem, legfőbb drágaságom,
Tükröm, melybe látom tett sok rosszaságom.

Addig, míg én élek, sohasem veszem fel,
De egyszer meghalván, abba temetnek el!

A generális is intett engem jóra,
Mostani életem vegyem gondolóra.

Ő is közember vólt, és most már Feld-Marsal,
Aki híven szolgál, így megy elő halkkal.

Vólt itten sok dáma és sok generális,
Német, horvát, saxo, több tiszt, mind stabális.

Fejemtől talpamig engemet szemlélték,
De francia nyelven mindnyájan beszéltek.

Tudtam, hogy nem másról, csak rólam szóllanak,
De meg nem érthettem, hogy miket mondanak.

Gyakran: *zsoli garzon*, e két szót hallottam,
Nem sok vólt, fejembe könnyen megtartottam.

Grófkisasszony hozzám így szólla végtére:
Kívánok szerencsét én kednek fejére.

Meghajtván magamat, csókoltam a kötényt,
Akkor a markomba nyomott egy szuverént.

Kimenvén, felültem mindjárt a lovamra,
Estve nyolc órakor értem kvártélyomra. - -

Mostani századnak hatvanadikába
Történt ezen dolgom csehek országába.

A háború tartott még két esztendeig,
Sok jeles emberek hulltak ez ideig.

Mint folya: nem tárgyom annak leírása,
Csupán életemnek az ő folytatása.

E két esztendőbe én bajt nem okoztam,
Senkinek, sem magam fejére nem hoztam.

Kerültem játékot, a rossz társaságot,
És a korhelyekkel való pajtáságot.

Az én Istenemet segítségül hívtam,
Jó erkölcsöt lassan már magamba szívtam.

Meg is áldott bátor szívvel s vitézséggel,
Valahányszor szálltam szembe ellenséggel.

A szerencse szolgált énnékem mindenkép,
Nyereségem vala mindenkor igen szép.

Aranyóráim megint vólt, s több drágaságom,
Jutalommal esett minden fáradságom.

Sok szép aranyakat és új tallérokat
Gyűjtván, a páternek adtam mind azokat

Eltenni; mert ő vólt az én *kasszírerem*,
Mivel e világon nem vólt jobb emberem.

A monárchák közt itt békesség kötődött,
Látván, haszontalan már sok vér öntődött.

Ezen száznak hatvan és harmadikába
Tették ezt mindnyájon Hubertsburg várába.⁹¹

⁹¹ Hubertsburg a saxoniai választó-hercegnek mulató-vára, vadászat alkalmatosságával.